

STILISTIKA

Ivan Marković

Stilovi suvremene
hrvatske nogometne
kolumne

Ivan Marković:
Stilovi suvremene hrvatske nogometne kolumne

Nakladnik

Hrvatsko filološko društvo

Za nakladnika

Davor Dukić

Urednik

Krešimir Bagić

Recenzenti

Stjepan Damjanović

Ivo Žanić

Oblikovanje

KaramanDesign

© Ivan Marković.

Sva prava pridržana

Godina i mjesec objavljivanja: 2024, lipanj

ISBN 978-953-296-203-1 (HTML)

ISBN 978-953-296-204-8 (EPUB)

ISBN 978-953-296-205-5 (PDF)

Ivan Marković

**Stilovi suvremene
hrvatske nogometne
kolumne**

Zagreb 2024.

Sadržaj

Predgovor	7
1. Uvod	9
2. Vrlo kratak zalet u prošlost	13
3. Kroničar	17
4. Fenomenolog	33
5. Analitičar	47
6. Trener	63
7. Aktivist	73
8. Nogometaš	81
9. Umjesto zaključka	97
Literatura	99
Vrela	101
Kazalo imenâ	113
O piscu	121

Predgovor

Ova knjižica nastala je više spletom okolnosti negoli kao posljedica velike ambicije, zamišljen kraći ogled narastao je preko očekivanih granica prosječnoga separata.

A kad je već tako ispalo, dopustili smo si bogatije opimjerivanje, odnosno umjesto skraćivanja i izbacivanja odlučili smo se za proširenje i više potvrda, no osnovna misao nepretenciozne jezično-stilske vježbe na ograničenu, ali razvedenu korpusu ostala je ista.

Hvala uredniku Krešimiru Bagiću na mrežnome prostoru, recenzentima Stjepanu Damjanoviću i Ivi Žaniću na ocjenama, Lidiji Zubac na čitanju i Draženu Karamanu na slogu.

Zagreb, 28. travnja 2024.

1. Uvod

Nakon što je u radijskom eseju unutrašnji ustroj nogometa prisposodio Huizinginim (1938/1992) i Cailloisovim (1958/1965) odrednicama igre – usklađenost slobode i granica, agon ili natjecanje, alea ili slučaj, mimikrija ili pretvaranje, ilinks ili opijenost, a sve zapravo po sebi *ludus* koji izvan sebe sama nema nikakva smisla – pjesnik je, književni teoretičar i prevodilac Ante Stamać ipak istaknuo da je „cijeli pogon (igrači, klub, pa i čitava nogometna organizacija) često samo komunkat, obavijest koju šalje onaj koji upravlja tim pogonom“ (1995). Nogomet u svojoj punini i nogometna igra kao dio čitava fenomena sve je to, k tomu najpopularnija sportska igra na kugli zemaljskoj i sav pogon u nju upregnut. Stoga su i načini pisanja o nogometu različiti i mogu se doticati njegovih različitih vidova.

U ovom ogledu pokušat ćemo barem djelomično raščlaniti stilske rukavce suvremene hrvatske nogometne kolumne. Pod suvremenim, vidjet će se prema obrađenim kolumnistima, razumijemo kolumne pisane u 21. stoljeću. Pod kolumnom razumijemo redovit – primjerice tjedni, kadšto češće, kadšto rjeđe – ili povremen duži potpisan tekst s izraženim autorskim pristupom i stavom, objavljen u papirnatim ili mrežnim novinama ili na mrežnome portalu. Pod dužim razumijemo tekst opsega otprilike između 7 000 i 9 000 znakova, pričem nismo jako strogi, ali najveći dio obrađenoga korpus čine tekstovi otprilike te dužine. Uostalom jedan od kolumnista na kraju će uvoda svojim ukoričenim kolumnama napisati ovako: „Makar je duša mamurna, a ekran čeka sedam tisuća slova, bilo je zadovoljstvo...“ (TŽ11: 8).

Pristup je sljedeći. Iskustveno smo razlučili šest okvirnih rukavaca unutar kojih se suvremene hrvatske nogometne kolumne kreću te potom unutar rukavaca – nazovimo ih tipovima – probrali istaknute kolumniste kao njihove reprezentante. Dakle metodološku dvojbu – opisivati pojedine tipove nogometnih kolumna navodeći primjere iz kolumna većega broja kolumnista ili pak raščlanjivati jezik i stil pojedinih kolumnista – razriješili smo kompromisno. Tipove smo imenovali i tako naslovili poglavlja: *kroničar*, *fenomenolog*, *analitičar*, *trener*, *aktivist* i *nogometaš*. Pod tim naslovima kriju se zapravo jezično-stilske raščlambe šest kolumnista: Tomislav Židak, Boris Dežulović, Mihovil Topić, Ilija Lončarević, Dean Duda i Aljoša Vojnović. Takvo nam se kompromisno rješenje učinilo spretnim.

Pedanti će odmah primijetiti da tipovi nisu određeni istim mjerilom, jer tri ili četiri proizlaze iz teksta i njegova sadržaja, ostala dva ili tri proizlaze iz autora i njegova zanimanja. Ovaj naš ogled ne robuje toj vrsti pedanterije i tipove ionako naziva radnim, lako pamtljivim *ad hoc* etiketama. Uostalom tipovi su okvirni, načelni i idealni, pojedini kolumnist pripada pojedinomu tipu, rukavcu, u većoj ili manjoj mjeri i pokadšto zalazi u drugi rukavac. Tko ovom ogledu prilazi s prethodnim poznavanjem gradiva, prigovorit će takvu kompromisnu pristupu možda i to da su pojedini kolumnisti izrazito plodni, s više stotina objavljenih kolumna, da su ih neki napisali tek desetak ili nekoliko desetaka,

k tomu da neki uopće ne pišu kolumne, nego kraće analitičke komentare pojedinih utakmica (Lončarević). Ni taj prigovor nije neumjestan.

Nedostacima i prigovorima unatoč kompromisan pristup s pojedinim kolumnistima pod egidom etikete ima i prednosti. Prvo, kolumnist je autor, izrazit autor, i tako mu valja pristupiti. Autore ionako razumijemo dvojako: kao jedincate autorske osobnosti s jedne i kao spletove jezičnih i stilskih odlika s druge strane. Drugo, željeli smo dočarati raznolikost pisanja. Pa ako je neki tip zastupljen – zamislimo drastičnu situaciju – jednim kolumnistom, a drugi s njih desetak, važnije nam je bilo istaknuti tog jednog nego ponavljati stalnice u njih deset, koliko god tih deset bilo plodno, aktivno i medijski vidljivo. Budući da je ovo jezično-stilski ogleđ, važno nam je bilo i to da kolumnisti zemljopisnim podrijetlom, zvanjem, pa i navijačkom sklonošću budu raznoliki. Potpun prikaz raznolikosti nismo uspjeli postići (pa tako primjerice od klubova tzv. velike četvorke Rijeka nema svojega zagovornika), no gubitak bi s drugačijim pristupom bio i veći ili bi zahtijevao prostor i domete koji nadilaze nakane ovog ogleđa. Treće, onkraj tipskih etiketa i autorskih imena krije se još nekoliko mjerila što smo ih imali na pameti, prema kojima se – odmaknemo li se od pojedine etikete i pojedinog autora – kolumne mogu raščlanjivati.

Ta načelna mjerila prema kojima se nogometni kolumnisti mogli ogleđati, kojima smo se vodili pri raščlambi pojedinoga od šestorice obrađenih jesu sljedeća. Prvo, nogomet. Nogometni se kolumnisti elementarno razlikuju u tome pišu li o nogometu, nogometnoj igri, konkretnoj momčadi, utakmici ili igraču, ili pak pišu o zakulisnim igrama u onome „pogonu“ koji je spomenuo Stamać, o politici, o ekonomiji, ili pišu o povijesti nogometa ili pojedinoga kluba, ili pišu o tome kako se društvo preslikava u nogomet i nogomet zrcali društvu, pa onda opet o politici, supkulturi navijačkih skupina, huliganstvu i sl. Konačno ako pišu o nogometnoj igri, pišu li o njoj na razini istaknuta pojedinca ili na razini igre koju igraju dvije momčadi, jedanaestorica protiv jedanaestorice.

Drugo, objektivnost. Pod tim jakim, ali priručnim izrazom razumijemo pitanje je li kolumnist objektivan, neutralan, pokušava li to uopće biti. Svjesni smo pritom dvojbenosti objektivnosti u publicistici (usp. Kovačević i Badurina 2001: 111–112). U tom okviru čitamo onda i kolumnistov jezik, je li neutralan ili izrazitim odmakom od neutralnosti na sebe skreće pozornost, te pitanje navijačke pozicije, je li ona vidljiva, otvorena, skrivena i sl.

Treće, individualnost. Nogometni kolumnist svakako je autor pojedinac, ali to ne znači da će on uvijek zastupati samo sebe, on može biti individualan glas posve neosjetljiv na kolektiv, a može biti glas kolektiva, njegov zastupnik i tribun, služiti se i njegovim jezikom.

Spojimo li drugo i treće, izniče zaseban tip koji bi se mogao zvati *navijačem*. Nismo ga izdvojili, on kadšto izbija na vidjelo u tekstovima obrađenih kolumnista. Kad kažemo *navijač*, ne mislimo na pasivna gledatelja, nego na aktivna pristašu pojedinoga kluba, koji redovito prati sve što se u klubu i oko njega događa, odlazi na gostovanja, možda je uključen u navijačku skupinu i sl. (o razlici između e. *fan* i e. *supporter* v. npr. Biti 2012: 52, MT 16. 12. 2016).

Ako bismo etiketom na prvu loptu željeli opisati šest obrađenih kolumnista, kazali bismo – nećemo biti prvi, i sami su se nekad međusobno kitili ovim kvalifikacijama – da

je Tomislav Židak *kroničar*, Boris Dežulović *fenomenolog*, Mihovil Topić *analitičar*, Ilija Lončarević *trener*, Dean Duda *aktivist*, a Aljoša Vojnović *nogometaš*. Finije sito, s dodatnim mjerilima pokazat će da među kolumnistima postoje sličnosti i razlike koje se ne dadu svesti na okvirne etikete. Primjerice zamisliv je kroničar koji piše o nogometnoj igri i kroničar koji piše o svemu što se tiče nogometa samo ne o nogometnoj igri. Prema našim mjerilima – koja su jezično i stilski važnija – ključno je primjerice u Židaka da on o nogometnoj igri zapravo ne piše ili piše nerazmjerno malo (nerazmjerno činjenici da piše nogometnu kolumnu). Relativno malo o nogometnoj igri piše i Dežulović. I po tome su njih dvojica zapravo ista. Isti su i prema otvorenoj sklonosti pojedinomu klubu i prema izrazito stiliziranu jeziku, u čemu im se svojim odlikama približavaju Duda i Vojnović, svaki na svoj način. Razlikuju se međutim u individualnosti: Dežulovićev glas – tako i Dudin i Vojnovićev – posve je individualan, a Židak je zapravo zastupnik jednoga dijela navijača i kroz njega često progovara navijački jezik. Pritom imamo na umu i to da Dežulović koji piše o reprezentaciji i Dežulović koji piše o klubu (Hajduku) nisu isti, Dežulović koji piše o klubu postaje kroničar koji se identificira s klubom i mnoštvom, ako ga i ne zastupa. Prema individualnosti Topić je blizak Dežuloviću, no prema ostalim mjerilima od njega se razlikuje. Proširimo li na povijest, Židakov i Dudin jezik imaju dodirnih točaka s jezikom Zvonimira Magdića, ali Magdić za razliku od Židaka ne zastupa kolektiv. Dežulović i Duda pišu o općim fenomenima, Židak gotovo nikad, no dogodi mu se da napiše malu sociološko-antropološku analizu maksimirskih tribina, odnosno njihovih posjetitelja (usp. „Gospon, huligan, šankolog“, TŽ11 6. 8. 2011). I tako se onda kroz malo gušće sito mogu promatrati i kolumne ili duže i kraće forme drugih suvremenih novinara, publicista i općenito – pisaca. Među kraće forme išle bi prigodne analize pojedinih utakmica ili objave na društvenim mrežama, među duže primjerice duži povijesni eseji o pojedinome sportašu ili momčadi – i po arak i po dva – kakve čitamo u rubrici *Retrosportiva* mrežnoga portala *Index*.

S obzirom na to koliko je nogomet sveprisutan i na to koliko se o njemu govori i piše o jeziku se o nogometu zapravo pisalo malo. Na pamet nam padaju Silić (1997/2006), Udier (2005), nekoliko diplomskih radova (npr. Zambeli 2017, Žagmešter 2023), u širem, sportskome smislu Raffaelli i Katunar (2016), u filozofskome, sociološkome, kulturološkome i antropološkome smislu – posredno svakako i u jezičnome – poticajne su i obavijesne Krkačeve (2012) i Bitijeve studije (2012, 2018) te studije Srđana Vrcana, Dražena Lalića i Benjamina Perasovića. Sve u svemu: knjigâ o nogometu, klubovima i navijačkim skupinama ima, ali njima se i njihovim jezikom ovdje ne bavimo. Da koncentrične krugove ne širimo previše, vraćamo se svojoj temi: ovaj ogleđ prilog je uvidu u jezično i stilski razvedene ostvaraje suvremene hrvatske nogometne kolumne, koja u 21. stoljeću cvate na nov način. Pojavom mreže i njezinim razvojem starim su se medijima, novinama i časopisima, koji su se mogli prebrojiti na prste jedne ruke, pridružili novi. Među tim novima neke je vrijeme već pojelo, primjerice forume i blogove, a neki su vrlo živahni, poput specijaliziranih sportskih i općih vjesničkih portala te kanala i *podcasta* na YouTubeu. Štoviše dojam je pisca ovog ogleđa da je mreža opću razinu sportskoga diskursa u Hrvatâ znatno podigla i uozbiljila, što se ne može reći za mnoge pisane žanrove i djelatnosti, koje su s mrežnom demokratizacijom izgubile mnogošta od negdašnjega

dostojanstva. S jedne strane mreža je omogućila množinu glasova i pristupa; šira ulazna baza i lakše dopiranje do konzumenata omogućili su entuzijastima da iziđu iz anonimnih specijaliziranih niša i počnu pisati javno te je danas aktivno nekoliko respektabilnih mrežnih portala i kanala na kojima se pišu i prenose tekstovi i razgovori kakvi su u tradicionalnu sportskome novinarstvu vjerojatno bili smatrali nečitkima i neslušljivima. S druge strane novi je val autorâ i pristupâ i tradicionalne medije poput televizije prisilio na promjene. U svakome slučaju: toliko različitih i raznostranih glasova o nogometu u današnjoj mjeri prije interneta nije bilo.

Najzad bez tih različitih i raznostranih glasova i bez interneta ne bi bilo ni ovoga ogleđa. Stoga ako smo u opisu njihova jezika i sadržaja gdješto prestrogi ili preblagi, ne budi nam zamjereno. Razumijemo i beskrajno poštujemo muku i trud uloženi u redovito javno pisanje.

2. Vrlo kratak zalet u prošlost

Rekosmo u Uvodu, ograničili smo se na kolumniste i kolumne 21. stoljeća. No da ocr-tamo povijesnu pozadinu i da suvremene kolumne barem donekle smjestimo u razvojni kontekst, uzet ćemo nekoliko citata iz 1987. godine, iz tada izrazito čitana tjednika *Sprint* (s podnaslovom *Revija Sportskih novosti*, od 1976. do 1985. isti tjednik zvao se *SN Re-vija*). Autori su im poznati nogometni novinari i reporteri Darko Tironi (Zagreb, 1955 – Manchester, 1999) i Zvonimir Magdić „Amigo“ (Zagreb, 1930 – Zagreb, 2018). Nipošto ne tvrdimo da ćemo time prikazati sve načine redovita pisanja o nogometu 1980-ih, jer to bi tražilo opsežan pristup, ali iznjedrit će se neke smjernice koje pratimo i danas. Darko Tironi tada pripada mlađemu naraštaju reportera, a svoj opsežan izvještaj s prvenstvene utakmice Rijeke i Dinama započinje ovako:

Kad vam treneri poslije utakmice kažu da su momčadi taktički odigrale izvanredno, kad velikodušno izmijene komplimente za mudru i pametnu koncepciju, to vam je savršeno dobar znak da je utakmica bila – očajna! Rijeka i Dinamo, nažalost, odigrali su upravo takav derbi (0-0), pa će ovaj prilog o utakmici, stoga, ponajmanje pričati o 90 minuta nogometnog nadmetanja „bijelih“ i „plavih“. (DT 5. 11. 1987)

Odnos prema nogometnoj igri i odbojnost prema bilo kakvu razgovoru o taktici i koncepciji deklariran je posve jasno. U opsežnu prikazu utakmice od sve silne spome-nute taktike čitatelj može pročitati samo to da je Dinamov napadač Haris Škoro igrao povučeniije „primajući loptu u noge, ne u for“. Utakmica je dakle očajna ako se mora razgovarati o taktici, a o taktici kolumnist ili reporter nema što reći ili ne zna što bi rekao. Naprotiv cijeni se pojedinac, njegovo postignuće ili posrnuće, pa su Dinamovu vrataru Marijanu Vlaku „očito pregorjele sve svjećice, pa više nema ni motiva ni volje ni želje navlačiti rukavice“. *Motiv, volja i želja* izrazi su koji nas – fluidni kakvi već jesu – prate u nogometnim komentarima do današnjih dana.

Koliko je bilo kakva analiza nogometne igre – upravo nogometnoga *nadmetanja*, kako 1987. godine piše Tironi – bila zanemarena, pokazuje i likovna oprema tjednika poput *Sprinta*. Ona je zapravo tabloidna: velike fotografije sportaša, panoramski kadrovi prepunih stadionskih tribina, počesto reporter s intervjuiranim velikanom (kao dokaz da se intervju doista zbilo). Urednicima nije padalo na pamet da čitateljstvu ponude primje-ricice tlocrt nogometnoga terena s rasporedom igrača i njihovim kretanjama, kakav je danas na sportskim portalima uvriježen. Nitko nas neće uvjeriti da se to nije moglo izraditi; nije se htjelo, a vjerojatno ni znalo. Iz prve ruke prisjetit ćemo se da su ljeta 1998. godine u tek pokrenutomu *Jutarnjem listu* objavljeni etapni crteži pogodaka koje je na Svjetsko-me prvenstvu u Francuskoj bila postigla Hrvatska. Urednici su pomislili da bi to moglo biti atraktivno. Tko je utakmice bio gledao, novinskim se „animacijama“ mogao samo čuditi jer ni na koji način nisu odgovarale stvarnim akcijama iz kojih su golovi padali, nisi mogao prepoznati zgoditak koji si vidio gledajući utakmicu.

Isticanje pojedinca i njegova umijeća lijepo se vidi iz onoga što je pisao već tada živući velikan nogometnoga novinarstva Zvonimir Magdić, novinar s objavljenom knjigom (usp. ZM78), koji je Diega Armanda Maradonu prozvao „Mali Zeleni“ (usp. ZM08), koji iste sezone (jesen 1987. godine) izvještava s utakmice Dinama i Partizana, koja je donijela „izvrstan nogomet“, a to znači „igru, poteze i golove“ (to bi valjda bila definicija izvrsna nogometa, jer druge u tekstovima nikad ne nalazimo), pri čemu je posebno oduševio gostujući napadač Fadil Vokrri:

Jedan Vokrri! Igračina! Centarfor. To je to. Ne samo lukavac, strijelac, šiser, goleador, strah i trepet vratara. Da, ali u jednoj dimenziji: on je „španer“ kako bi rekli Zagrepčani. On „kuži“ nogomet. On nije primač. On je i davalac [...] Ali taj niski, zbijeni, crn poput ugljena, forvard, spojio je top i vic. Dere, uz smiješak. Puca, nakon driblinga. Slaže „frajere“, a onda pogađa mrežu. I ne samo „frfuljke“. Topnik izdaleka. Onaj nekadašnji. (ZM 29. 10. 1987)

Tko ne zna kako je pisao Zvonimir Magdić, sve mu je tu dano: kratka rečenica, nerijetko bezglagolska, počesto samo jedincata imenska riječ, padež nominativ, asindetsko nizanje, žargonizmi skupljeni sa svih strana svijeta (od zagrebačkih, uključujući njemačke, poput *šiser*, *španer*, *kužiti*, *frajer*, *frfuljak*, *derati* do hispanizama poput *goleador* i anglizama poput *forvard*), ton putopisni, kao da se piše iz dalekih krajeva, i to čitateljstvu koje nema televizor u boji, možda čak ni televizor (naravno da ga je imalo, ali Magdić je bio ostao u radijskome dobu). Osim usvojenih pozajmljenih žargonizama posve normalno Magdić interpolira španjolske i engleske sintagme, kadšto jednako jezgrovite i polunejasne kao što su mu i hrvatske:

Tko ste vi, **señor Real?** (ZM 5. 3. 1987)

Pisao je Daily Express, [...] „**White Ghost was coming...**“ a onda je... „došao bijeli duh“. A taj je duh bio božanski ćelavko, **don** Alfredo. Pet godina najbolji strijelac Španije; još danas sa 49 golova prvi strijelac Kupa prvaka, ssevremeni „**artillero**“ Furije. Totalitarac. Inteligencija, tehnika i snaga (ZM 5. 3. 1987)

Nije bilo lupetanja prema голу: pet udaraca – tri gola. Deset udaraca – sedam golova! Vrijedila je samo šansa „**in bianco**“: čista. „**Clear**“. (ZM 5. 3. 1987)

Posrijedi je – našim mjerilima rečeno – jezik koji svojom stiliziranošću svjesno i intenzivno svrće pozornost na sebe. Magdićeve uvodne rečenice često su matoševskoga tipa, valja čitatelju predočiti atmosferu oko Lobora, tj. Maksimira, gdje li se već igra:

Maksimir je tonuo u teški, sumorni, jesenski mrak. (ZM 29. 10. 1987)

Ili kad piše o madridskome Realu i Alfredu Di Stéfanu, pa se posve eliptično prisjeća utakmice otprije 30 godina, kad je 1956. u uzvratu četvrtfinala Kupa prvaka Partizan u snijegom prekrivenu Beogradu skoro bio dostigao 4 : 0 iz prve utakmice u Madridu (podatke smo rekonstruirali, njih u tekstu nema, Magdić o utakmici otprije 30 godina piše kao o živoj antici):

Košava briše snijeg. Celziusi, oborena nosa, stežu dah i srce. A obruč partizanovaca je nemilosrdan. Ovo nije više igra na jedan gol. Ne! Ovo je termopilski klanac za garave

Hispance. Ovo je igra u šesnaestercu, ovo je „viktorija“. [...] A, ipak, ne ide. Negdje zapinje. Gdje? Tko je onaj čovjek plave kose? Indiosu su na tim uvojcima digli ruke i zakopali svoj astekizam; sve do danas. Taj blondinac hara Realovim „kaznenjakom“. Nosi lopte, odbija, duplira; on je uvijek – on. Kako je mudro izigrao jednu loptu: odbiti znači – vratiti! Ne! On ne odbija, izvlači loptu, [...] Crvena lopta šiša snijegom, odmiče, hita, juri u mrklu noć dubokog gol-auta Šoškićeva gola. [...] Pa tko je taj čovjek kojeg ne napuštaju ni živci, ni misli, ni ideje? Di Stefano! (ZM 5. 3. 1987)

Primijetimo da je godina 1987. i da je normalno pisati danas nepriličnim atributima – o *garavim* igračima *crnima poput ugljena*, o *Indiosima*, *Hispancima*, argentinskim *blondincima* i *astekizmu*. No ključno je uočiti da *košava briše snijeg*, da *celzijusi stežu dah i srce*, da ima tu jedan *čovjek s plavim uvojcima* (istinu za volju Di Stéfanov nadimak bijaše *Plava Strijela*, tj. *Saeta Rubia*, a nadimci su uvijek dio imaginarija, gore smo tako vidjeli da se španjolska nogometna reprezentacija zove *Furia*), da *lopta šiša snijegom* (za one koji ne znaju: po snijegu se radi bolje vidljivosti igra s crvenom loptom, lopta je doista bila crvena), i *odmiče*, i *hita*, i *juri u mrklu noć*. Tako se 1987. godine s viškom nogometno posve neobavijesnih leksema prepričavala nogometna igra. Poškropilo se s malo nogometnoga žargona, primjerice s *kaznenjakom* (kazneni prostor, šesnaesterac), *viktorijom* (tko ne zna: to je nogomet na jedan gol) i *dupliranjem*, ali najupečatljiviji ostaje ipak *Termopilski klanac*. Ne manje važno: na takvim su tekstovima odrastali svi koji su 1980-ih nogomet pratili čitajući sportske magazine oduševljeno upijajući Zvonimira Magdića i njegove nogometno-putopisne impresije. Usput budi rečeno: godinu 1987. nismo odabrali slučajno, tada je u Čileu igrano Svjetsko prvenstvo mladih reprezentacija, na kojemu je Jugoslavija bila zlatna (poslije će dobar dio hrvatskih reprezentativaca činiti okosnicu na spomenutom Svjetskome prvenstvu 1998. u Francuskoj, na kojemu je Hrvatska bila brončana), a Magdić je u *Sprintu* pisao čileanski feljton *Kako se kalilo zlato*. I nije riječ o tome da se tako pisalo o nogometnoj povijesti otprije 30 godina, tako Magdić izvještava i s prvenstvene utakmice Dinama i Vardara, valja samo pročitati kako je opisano izvođenje kaznenog udarca koji je mogao okrenuti susret:

Vardar je u trenutku prevrata. Ima bod na vidiku. Indijanski garavi Pančev šulja se prema lopti. Zvižduk je budio majmune preko puta Maksimirske. – Opća dreka. I gle, magija je uspjela: Pančev, puf! Niti među vratnice, daleko od prstiju Ibrahimovića. U out! To! – dreknuli su dinamovci; srca su se primili Skopljanci. 3 : 1 do kraja. I kraj. (ZM 20. 8. 1987)

Izvođač *indijanski garavi* Darko Pančev *šulja se* prema lopti, a zvižduk s tribina *budi majmune* u zagrebačkome zoološkom vrtu u Maksimiru prekoputa Dinamova stadiona, Pančev *puf*. Nekoliko redaka kolumne posvećeno je scenarističkomu prepričavanju trilerske atmosfere izvođenja jedanaesterca. Oni koji su tekst čitali osnovno su – konačan rezultat – već znali, možda su utakmicu slušali u radijskome prijenosu ili gledali uživo, izvještaj s utakmice vidjeli su već na televiziji ili ga pročitali u dnevnim novinama. Tjedna reportaža služila je tomu da se iz prve ruke čuju dojmovi infarktних trenutaka. O nogometnoj igri u njezinoj punini tu se nije puno pisalo niti se o njoj iz reportaža moglo mnogo saznati. Tih godina o nogometu je pisao i novinarski stasao i Tomislav Židak, o čijim kasnijim kolumnama u sljedećem poglavlju.

3. Kroničar

Tomislav Židak (Vugrovec, 1953 – Zagreb, 2017). Višedesetljetni nogometni novinar, od 1999. do 2017. godine u *Jutarnjem listu* pisao kolumnu *Iz maksimirske šume*. Od vjerojatno više od 900 objavljenih kolumnâ uknjiženo ih je nešto više od 120 (usp. TŽ4, TŽ11, TŽ18). Doajen sportskoga novinarstva, kako se to kaže, nagrađivan, čitan i cijejenjen. Stilističar i pjesnik Krešimir Bagić napisao je ovako: „Ako je moguće procjenjivati čovjeka po tekstovima koje je napisao, rekao bih da je Tomislav Židak bio romantik, nostalgijačar i melankolik. [...] vidljivo da se volio vraćati u prošlost, oslanjati se na sjećanje te da je čak i o sadašnjosti progovarao kroz optiku bolje prošlosti“ (2018: 6). Bagić je u svojem kratku uvodniku izboru Židakovih kolumna (TŽ18) zbio mnogošta s čime se slažemo, uočio detalje koje bismo i sami istaknuli, pa taj napis svesrdno preporučujemo i nećemo ponavljati što je ondje izneseno. Tek što poneke odlike Židakova pisanja tumačimo donekle različito. Držeći se onoga što nahodimo u njegovim tekstovima, mi bismo rekli da Židak kolumnist piše razapet između bolje nogometne prošlosti i bolje nogometne budućnosti (dakle nije posrijedi samo bolja prošlost), a nogometnu sadašnjost nogometno ne analizira; Židak komentator aktualnih događaja i utakmica bavi se nogometnom sadašnjošću, ali ne analitično. Krenut ćemo od efektne i ponavljajućega *nostalgijna i melankolična purgerskoga motiva*:

Sve rjeđe slušam priče „**kak’ su španali naši stari**“. Umjesto storija o Lešniku, Ici Hirtrecu ili Glaseru slušam da je peder ovaj ili onaj, sve je manje pravih nogometnih priča. [...] Život Milana Antolkovića zaustavio se između trideset šeste i četrdesete, **kad su „naši dečki“ španali** najbolji nogomet u ovom dijelu Europe. (TŽ4 10, 11. i 12. 4. 2004)

I što je ostalo? Sjećanja, uspomene, „**kak su španali naši stari**“. (TŽ11 10. 5. 2008)

Iako se divi današnjem Medveščaku, Boris Renaud s nostalgijom priča o danima **kad su „naši stari španali!**“, (TŽ11 31. 10. 2009)

Nije [Željko Perušić] od onih koji su satima u stanju pričati „**kad smo mi španali**“. (TŽ11 8. 5. 2010)

Zvuči efektno, kao i Magdićev *španer* ili *onaj nekadašnji topnik izdaleka* iz prethodnoga poglavlja (v. § 2), ali kako su doista *oni nekadašnji* ili *naši stari* jednoć *španali*, to u Magdićevim i Židakovim kolumnama nikad ne doznamo. Da je to bilo neko bolje špananje, zaključujemo iz općega nostalgijna tona ili jednostavno kolumnistu vjerujemo na riječ, ne zato što bi nas kolumnist svojim razložnim i razloženim uvidom uvjerio u to. Kolumnist je o svojoj *nostalgiji* za prošlim *romantičnim* vremenima *s dušom* i *bogom-danim španerima* eksplicitan:

Miroslava Ćiru Blaževića sam upoznao u studenome 1980. godine **u vrijeme hrvatskog nogometnog romantizma**. (TŽ4 23. 10. 1999)

Na žalost, ili na sreću, **nikada se neću osloboditi nostalgije**. To je svojevrsna bolest, a nitko nije kriv ako je bolestan. (TŽ11 24. 11. 2007)

Stjepan Lamza. [...] Dribler, **bogomdani španer**, bohem. Moj čovjek! (TŽ18 22. 6. 2012)

Slavili smo rijetke pobjede, [...] Bila je to **generacija koja je imala dušu**, (TŽ18 15. 7. 2015)

S Josipom Kužeom odlazi jedan Dinamo, Dinamo **iz razdoblja zagrebačkog nogometnog romantizma**, (TŽ18 17. 6. 2013)

No kad se eterične kategorije duše i nogometne romantike razmaknu, čitatelju spoznajno ne ostaje ništa i teško može dokučiti nad čime se to točno nariče. Nadalje do kad su ta stara dobra vremena o kojima je riječ trajala, kad su ona prestala i kad počela sumorna stvarnost, jednako je teško dokučiti. Primjerice naš nogometni suvremenik Luka Modrić (r. 1985) kadšto će u Židaka biti vrsta koja izumire, posljednji (!) igrač privlačna i šarmantna nogometa, užitak za oči radi kojega se dolazi na utakmice (primijetimo jake attribute):

Luka Modrić je bio posljednji izdanak lijepog, privlačnog i šarmantnog nogometa, koji je već pospremljen u Tehnički muzej, [...] Dugo u Maksimiru neće biti novog Modrića, **ta vrsta igrača izumire** (TŽ11 10. 5. 2008)

Liga će biti siromašnija za **Luku Modrića, zbog kojega se dolazilo na utakmice**, (TŽ11 28. 6. 2008)

I dok je **Modrićeva igra užitak za oči**, igra ostalih izaziva mučninu u želucu. (TŽ11 13. 8. 2011)

Taj isti Modrić drugi će put biti pripadnik novoga, vjerojatno dekadentnoga nogometa, a zadnji koji dobro kotira bit će Robert Prosinečki (r. 1969):

[...] Prosinečkog i Šukera. I tu ću staviti točku, iako bih na toj listi po nogometnoj klasi trebao možda **dodati i Luku Modrića. Ne, stat ću na Robertu Prosinečkom iz 1998. godine**, kao zadnjem velemajestoru lopte [...] **to više nije moj nogomet, niti su to moji heroji, stao sam kod Prosinečkog** i sve se češće i sve dublje vraćam u povijest kluba (TŽ18 6. 2. 2016)

Treći put posegnut će kolumnist za Modrićevim vršnjakom Nikom Kranjčarom (r. 1984), dakle kronologija se opet pomiče, a vrsta koja izumire sad su nogometaši umjetnici i purgeri:

Niko Kranjčar [...] **nogometaš umjetnik [...] simbolizira zagrebačku nogometnu kulturu**, zagrebački stil života i razmišljanja. (TŽ18 22. 6. 2012)

Iz Maksimira su prognani mnogi dinamovci, od Cice i Nike Kranjčara, [...] tamo odavno nema purgera, ni purgerskog duha. **Purgeri su vrsta koja izumire** i uskoro će ih pokazivati kao pande u Zoološkom vrtu. (TŽ18 26. 5. 2015)

Prigovorit će netko da smo sitničavi i da kolumnista hvatamo u proturječju. Nije nam to cilj. Naprotiv kronološka proturječja smatramo naravnom posljedicom takva načina

pisanja o nogometu. Nazovimo ga mesijanskim (može se razumjeti i kao igra riječima: messijanskim). U takvu pristupu – u kojemu je nogometna sadašnjost dolina suza (usp. naslov „Dolina suza naših faraona“, TŽ11 31. 12. 2010) poslije koje očekujemo bolju budućnost, tj. ciklični povratak u bolju prošlost – stalna je samo potraga za budućim velikanima, nasljednicima starih, ili barem zazivanje povratka staroga proroka koji će donijeti spasenje, doslovno tim riječima:

Badelj je igrač fine tehnike, ima fini pas, jak je u igri jedan na jedan i **u perspektivi je Lukin nasljednik** – potvrdit će Deverić. [...] **Može li naslijediti Modrića?** (TŽ11 5–6. 1. 2008)

Proteklih dana su se prolili hektolitri tinte oko Anasa Sharbinija, u kojemu Zdravko Mamić vidi **nasljednika Luke Modrića**. (TŽ11 10. 5. 2008)

Oni koji su gledali Moralesa, kažu da je desetka koja **može nadomjestiti Luku Modrića**. (TŽ11 28. 6. 2008)

Od prvog se [tj. Sammira] **očekivalo da bude novi Luka Modrić** (na žalost, samo je jedan Luka), (TŽ11 19. 9. 2009)

U svojoj sobici u Linzu Mateo je [tj. Kovačić] imao poster **Luke Modrića**. „**Daj Bože da mu bude nasljednik**“, maštao je tata Stipo... (TŽ18, 1. 2. 2013)

Kao što nisam u dvojbi i da će ga [tj. Tomislava Ivića] **naslijediti Slaven Bilić**, (TŽ18 24. 6. 2015)

Želimo li **spasiti** i Dinamo od prijetećega duhovnog bankrota, **vratimo Niku Kranjčara u Dinamo**. [...] u stanju **reprizirati ono što je jednom učinio Prosinečki**, vrativši ljude na stadion. (TŽ18 26. 5. 2015)

Budite sigurni, Alen Halilović neće nestati s nogometne mape, ali za neke razvikane talente već nisam siguran... (TŽ18 22. 11. 2015)

Tko će postati **idući „Kramarić i Andrijašević“** na kojem će Mišković zgrnuti milijune? (TŽ 22. 2. 2017)

Kad se u dahu pročita nekoliko desetaka Židakovih kolumna, dojam čekanja nogometnoga mesije neizbježan je; dobar je slučaj što se jedini živući preziva Messi (usp. TŽ18 8. 5. 2015).

Jedna je od važnih Židakovih metafora ona nogometa kao poezije i nogometa kao proze, pričem iz nekoga razloga poezija uvijek slovi za uzvišeniju. Nećemo ići tako daleko da to povežemo s mišlju talijanskoga redatelja, pisca i nogometaša Piera Paola Pasolinia, koji je usporedio „nogomet s jezikom – europski s prozom, a latinoamerički s poezijom“, kako stoji u leksikonskoj natuknici (usp. NL: s. v. *književnost i nogomet*) – Pasolini općenito nije nepoznata tema nogometnim kolumnistima, ima ga primjerice i kod Jurja Vrdoljaka (JV 2. 11. 2022) – samo ćemo reći da je očito riječ o raširenoj predodžbi. Kako god, u Židaka su umjetnici i virtuozi nogometaši pjesnici, nogometaši glazbenici i nogometaši plesači, nogometaši prozaici ne smatraju se takvima:

Naš Zidane [tj. Robert Prosinečki] tako doživljava sudbinu Paula Gascoigne a i Roberta Baggija, **umjetnika čije su noge prebirale po lopti kao Pogorelić po tipkama.** (TŽ4 17. 6. 2000)

U Maksimiru „počinje karneval“, samba, jer nogomet koji igra Da Silva **prije je balet nego nogomet.** (TŽ 2. 8. 2003)

Dinamo je danas **orkestar od dva glazbenika, „sviraju samo Agić i Kranjčar. Ostali su falš svirači.“** (TŽ4 18. 10. 2003)

Jer, nogomet nisu samo Kranjčari, Srne ili Eduardo, [...] nogomet je i Kruno Lovrek, **nogometni poet** iz ulice pjesnika, kojega gleda i kojem plješće 300 šmekera s Trešnjevke (TŽ11 13. 10. 2007)

Ovo je **trebala biti poezija, no nogomet je, na žalost, i – proza.** (TŽ11 21. 6. 2008)

Štef Lamza [...] **najveći Dinamov nogometni virtuoz** (TŽ 6. 6. 2009)

Cico Kranjčar [...] **njegov nogomet je bila poezija, a ne opora proza.** (TŽ18 6. 6. 2009)

Želio sam usporediti dvojicu nogometnih vunderkinda koje je 1984. otkrio Tomislav Ivić i koji su izrasli u svjetske **sportske virtuoze.** Riječ je o Robertu Prosinečkom i Zvonimiru Bobanu. (TŽ11 18. 8. [12!] 2010)

Niko Kranjčar [...] **nogometaš umjetnik** (TŽ18 22. 6. 2012)

Kada sam ga usporedio s Hendrixom, mislio sam na **virtuoznost**, jer, kako je Hendrix prebira po žicama na gitari, tako Messi **prebire po lopti...** (TŽ18 8. 5. 2015)

U tri vrlo ozbiljne lige, austrijskoj, škotskoj i engleskoj, na 299 utakmica postigao je 109 golova. **To je nogometna proza. Ali, nogometna poezija** kaže da je Nikica Jelavić jedne sezone bio senzacija Premiershipa. (TŽ 1. 2. 2017)

K tomu na dobru su glasu navodna purgerska gospoština i aristokratstvo (usp. npr. TŽ18 6. 6. 2009) povezani s kazalištem. Primijetimo da *Dinamo iz Gavelle* (TŽ18 17. 6. 2013) i lamentacija nad zatvorenom *Kazališnom kavanom*, što je „atentat na purgerski duh“ (TŽ18 26. 5. 2015), nisu drugo doli posvete birtijama, malo finijima doduše, ali birtijama. Židakovim kolumnama provijavaju sakralizacija birtije i neskriven ponos na noći probdjevne, tj. *spiskane* (TŽ18 15. 7. 2015) u pijančevanju. Repetitivno se nabrajaju sva mjesta gdje su se desetljećima trošili *zagorski svadljivec* (TŽ4 15. 5. 1999), *zelinsko vino* (TŽ4 30. 10. 1999), *litra i voda, vino od kojega otpadaju nokti* (TŽ4 29. 3. 2003), *zelinski karabit* (TŽ18 6. 9. 2009, TŽ11 7. 11. 2009), *južnoafrički karabit* (TŽ11 17. 7. 2010), *zagorski karabit i vranac* (TŽ11 21. 5. 2011), ne smeta nam kad drugi ogovaraju našu *najveću jetru u gradu* (TŽ4 29. 3. 2003), piše se o vlastitu *licu podbuhlu od alkohola* (TŽ18 8. 1. 2010), o *Johnnyu Walkeru koji održava na životu* (TŽ18 3. 5. 2016). Tko god išta zna o navijačkoj sceni, dajbudi Dinamovoj, jasno mu je da se njezin prosječni pripadnik sa Židakovim tekstovima u cijelosti poistovjećuje, Židak je njegov glas (i kad zagovara povratak imena Dinamo, i kad donosi navijačke priče sa šanka, i kad se ruga upravi kluba, i kad otvoreno piše o kriminalu, i kad *hudim* pogledima i poredbama poput *kak' klopotec* stilizira razgovornu kajkavštinu, i kad se služi gradskim slengom, i kad

kroz nostalgичnu šalu provuče kako je Građanski igrao NDH-ligu) i njegov glasnik (jer je desetljećima zakulisni insajder, druži se s akterima, tračeve čuje iz prve ruke), Židak je ono što bi prosječan navijač htio biti (pratiti nogomet, ići na gostovanja, družiti se s nogometašima, godinama sjediti po kafićima i raspravljati o najboljemu i najvećemu u gradu i na svijetu, o čemu se mišljenje dakako od dana do dana ili od kolumne do kolumne mijenja, pa još za to biti plaćen), k tomu sve to umije sročiti na način koji je prosječnomu navijaču prihvatljiv, način u kojemu će on potvrditi svoje stavove bez puno rasprave i pametovanja. Židak je takva svojega pučkoga statusa više nego svjestan, on ga goji:

[...] jer su moje metafore priproste i huliganske. Moja publika nisu salonski intelektualci, [...] moja publika su huligani s Dolca, luzeri koji piju po kvartovskim ćumezima, pa čak i robijaši po kaznionicama. (TŽ18 8. 1. 2010)

Mi bravari pišemo za akademike i huligane, za doktore i šljakere iz Prvomajske, za intelektualce, ali i za 48 posto hrvatske populacije koja je jedva završila osnovnu školu, za kladitelje, zagrižene klubaše, zatvorenike, sve je to naša publika. (TŽ11 30. 1. 2010)

U mojem, uglavnom beznačajnom životu sportskog novinara, 1982. godina jedna je od najznačajnijih godina (TŽ18 12. 2. 2016)

Budući da će ovo u Dežulovića biti predmet ironizacije, izdvojiti ćemo nekoliko mjesta na kojima Židak piše o najboljim i najvećim igračima te primjećujemo kako se stav mijenja:

„Žuti“ je [tj. Robert Prosinečki] opet „veliki žuti“, vratio se u top formu i danas figurira kao **najbolji hrvatski igrač uopće**. (TŽ4 7. 8. 1999)

Prema osobnoj procjeni Igor Bišćan spada **među osam najvećih Dinamovih igrača svih vremena**. (TŽ4 9. 12. 2000)

[...] nad sijedom glavom Štefa Lamze, **najvećeg igrača kojeg je Dinamo ikad imao**, visi otkaz. (TŽ4 3. 1. 2004)

Štef Lamza [...] **najveći Dinamov nogometni virtuoz** (TŽ 6. 6. 2009)

I onda smo došli do najosjetljivijeg pitanja – **tko je najveći Dinamov nogometaš svih vremena?** (TŽ11 8. 5. 2010)

Robert Prosinečki je **sasvim sigurno najveći igrač koji je ikad igrao na ovim prostorima**. OK, neki će reći Štef Bobek, drugi Bernard Vukas, ja ću navlačiti za Štefa Lamzu, Jergović za Baku Sliškovića. (TŽ11 18. 8. [12!] 2010)

Štef Lamza, **najveći Dinamov nogometaš** i bohem, (TŽ11 20. 8. 2011)

Cico Kranjčar. Uvjeren sam da je Cico **najbolji igrač Dinama svih vremena**. (TŽ18 22. 6. 2012)

Josip Skoblar. **Vjerojatno najbolji hrvatski nogometaš svih vremena**. (TŽ18 22. 6. 2012)

Robert Prosinečki. **Najtalentiraniji hrvatski nogometaš uopće**. (TŽ18 22. 6. 2012)

Davor Šuker. **Najveći hrvatski nogometaš**, (TŽ18 22. 6. 2012)

[Ismet Hadžić] **jedan od najboljih, ako ne i najbolji igrač Dinama iz osamdesetdruge** (TŽ18 15. 7. 2015)

Kada odvrtnite nogometni film o argentinskim nogometašima, doći ćete do zaključka da su **najbolji na svijetu**. (TŽ18 8. 5. 2015)

Svatko ima svog favorita, a moj se zna – Štef Lamza! (TŽ18 6. 2. 2016)

Židak piše u 1. licu singulara, „prvi ili među prvima progovorio iz prvog lica, ponašajući se poput navijača koji spaja poklič s tribina, kvartovsku spiku i purgerski žargon“ (Bagić 2018: 7), no to 1. lice singulara inkluzivno je, nije ekskluzivno, on je *jedan od nas*, rekli bi Dinamovi navijači, kao što su govorili za trenera Josipa Kužea (TŽ18 17. 6. 2013) i kao što piše na mnogim zagrebačkim navijačkim muralima. Neće biti neumjesno uzgred spomenuti da je tu mitsku sliku J. Kužea nejednom razgolićivao *Indexov* novinar Zvonko Alač:

Tribine su idealizirale Kužea, jer je sa svojom aurom propalog kockara koji je proćerdao bogatstvo i vodio klub koji je u predzadnjem prvenstvu Jugoslavije „zamalo“ bio prvi, bio idealna personifikacija one „ja zbog žena nisam pio al zbog Dinama sam pio, kad je gubio“. (ZA 6. 11. 2006)

Jednostavno, „kupio“ ih je sezonom 1989/90 i nakon toga se legenda prenosila s koljena na koljeno, iako Kuže nije bio fakin ni štemer, nego čovjek iz čijeg se ophođenja i manira vidjelo ne samo da je školovani erudit, nego i da ima građanski „kinderštube“ iz fine familije. [...]

Sportski novinari, uvijek plodno tlo za impresioniranje i fascinacije, uzdigli su ga u Pantheon zbog toga što su ga ljubile tribine, ali i zato što je Kuže bio jedan od rijetkih ljudi iz nogometnog miljea koji znaju složiti višestruko složenu rečenicu.

Čak je i njegov kockarski feler, zapravo vrlo ozbiljna i destruktivna ovisnost, u tekstovima Dinamovih kroničara tretiran je [*sic!*] kao nešto „kul“ i simpatično, vjerojatno zato što se i sam Kuže često sprdao na svoj račun i ismijavao ovaj opasni porok. (ZA 17. 6. 2013)

Valja primijetiti da se kod Židaka iza krinke marginalca iz polusvijeta – *sumnjivi poluintelektualac, sin šustera iz Vugrovca* (TŽ18 8. 1. 2010), od oca Mije, *šustera iz Petrove ulice* (TŽ18 5. 2. 2017) – krije etabliran i kanoniziran, višestruko nagrađivan novinar kojemu su tekstovi ukoričeni, o kojemu se pišu znanstveni radovi, čiji se jezik studira. Štoviše ima u njemu i taštine pa ne da na svoju struku, kako prosinca 2010. godine piše u odgovoru Miljenku Jergoviću (u knjizi pogrešno stoji da je posrijedi mjesec kolovoz; Robert Prosinečki postao je trener beogradske Crvene zvezde prosinca 2010. godine):

[...] nogometni novinari nisu „niža bića“, kako ih čak i oni koji izvještavaju o poskupljenju grincajga na Dolcu tretiraju [...] Ali, sve ovo nisam napisao da bih se svađao s bilo kim, ponajmanje s Miljenkom Jergovićem, koji je književnik, a ja samo nogometni novinar. (TŽ11 18. 8. [12!] 2010)

Ima li u Židaka priproste i huliganske metafore? – Ima. Nekad je ona rafiniranija, nekad je gruba, primjerice kad piše o tome da Robertu Prosinečkom *nemilosrdno vrte nož*

u leđima (TŽ4 17. 6. 2000), o igranju s *handžarom u ustima* (TŽ11 14. 11. 2009, TŽ18 15. 9. 2013) ili *glavi Velimira Zajeca koja se kotrljala niz maksimirske štenge* (TŽ11 21. 8. 2010). Nekad lokalpatriotizam graniči s palanačkim autizmom; naime nekad se u Dinamovoj svlačionici, koja je valjda odisala *purgerskih duhom*, govorilo *kaj*, a sad se u *plavome babilonu špreha* svakojako (usp. npr. TŽ11 28. 6. 2008, TŽ11 31. 10. 2009, TŽ11 21. 8. 2010, TŽ18 17. 6. 2013) ili se traži netko tko će pomiriti *kaj* i *đe si, legendo* (usp. TŽ4 25. 9. 1999). U svakom slučaju nerijetko u tekstovima ima eksplicitne psovke, kako se već na ulici i među navijačima govori:

[...] ipak nije toliko samokritičan da bi rekao: – Narode, **zajebo sam!** (TŽ4 15. 5. 1999)

Pa neće valjda u povijest otići kao **p...!** (TŽ4 7. 8. 1999)

Međutim, Mirko Barišić se već sudario s prkosnim istokom, na kojem dominira glagol – **odjebi!** (TŽ4 27. 4. 2002)

Uz taj imidž ide i nazaobilazno „**jebo vas Mamić**“, ali od toga nitko, tko pripada Dinamu, danas ne može pobjeći. (TŽ11 5. i 6. 1. 2008)

A ja sam **do jaja** u bankovnim minusima, (TŽ11 12. 1. 2008)

Da je Hrvatska žensko – **svi bi jebali!** [...] No, onda se rode Goran Ivanišević, Janica Kostelić, Lino Červar ili Ivica Olić i **pošalju** sve te moćnike **u – materinu.** (TŽ11 14. 6. 2008)

[...] rekao je [tj. Slaven Bilić]: „Radije ću biti kuhar u Vučevićevu restoranu, nego da me ovdje **zajebavaju** nogometni analfabeti!“ (TŽ11 12. 9. 2009)

Protiv Portugala je izveo rezervnu postavu (i Bilić je bio u tom šarenom sastavu), izgubio je 0-3, **zajeb’o** Dance, pogazio načela fair playa, (TŽ11 10. 10. 2009)

Istočna tribina najvažnija je maksimirska tribina, ona je gemišť svega od Prvomajske do pučke kuhinje, [...] šljakera koji se ne daju **zajebavati** od nekakvog Ćire, Ivankovića ili Jurčića (TŽ11 6. 8. 2011)

Svih tih priča ne bi bilo da je Zlatko Horvat pogodio taj **j...ni** sedmerac. (TŽ18 5. 2. 2017)

Budući da je psovka jedan od elemenata razgovornoga jezika Židakove publike, ne treba u njoj vidjeti posebnu ekspresivnost, još manje želju za šokiranjem, tim više što je ona kadšto citat tuđe psovke. Slično ćemo vidjeti u Borisa Dežulovića i Aljoše Vojnovića u sljedećim poglavljima (v. §§ 4, 8). Naprotiv psovka bi – kad bismo ju pronašli, a ne nalazimo ju – bila ekspresivna u pisca kao što je Mihovil Topić, koji se u pismu kloni bilo kakve vulgarnosti (v. § 5), premda mu u govornome diskursu na YouTubeu nije strana. Ekspresivno je ono čega je malo, što unutar postavljena okvira ne očekujemo. S psovkom u Židaka, Dežulovića i Vojnovića nije tako.

O figurativnosti Židakova jezika pisali su već Zambeli (2017) i Bagić (2018). Ovdje ćemo upozoriti na upadljivu individualnu odliku Židakova jezika kojoj nije posvećeno dovoljno prostora: relativno često značenjsko obremenjivanje imenâ. Bez posebne opsežne analize i na temelju dojma rekli bismo da je eponimizacija – a o tome je riječ – čest postupak u sportskih, pa i nogometnih novinara, ima je i u onih nekoliko tekstova Z.

Magdića i D. Tironija koji su dio našega pregledana korpusa (v. § 2), usp. npr. *Vokri je za Linekera „Pele“* (ZM 29. 10. 1987) ili *svi privredni „agrokomerici“ i „panorame“* (DT 5. 11. 1987). Marković (2010) na ljestvici eponimizacije, tj. stupnjevita, nediskretna kretanja od vlastite prema općoj imenici, razlučuje autonomnu, metonimijsku, partitivnu, metaforičnu i omnipersonalnu uporabu imenâ; na kraju ljestvice nalaze se eponimi, opće imenice postale od vlastitih, u kojih se veza s vlastitima uglavnom posve raskinula. U Židaka nahodimo mnogo primjera metaforične uporabe, praćene atributom ili bez njega (poput *Mülleri* s jedne i *nogometni Staljingrad* s druge strane), s potvrđama od okame-njenih (poput *Juda* za izdajnika) preko ustaljenih, klišeiziranih (*maksimirski Lucifer* za Zdravka Mamića, *košarkaški Mozart* za Dražena Petrovića, *Titanic* za neminovnu propast) do svježih, okazionalnih, pojedinačnih (poput *naš Magic* za Dražena Petrovića, *nogometni Tito* za Roberta Prosinečkog, *rukometni Prosinečki* za Ivana Balića, *Ronaldo* za najboljega u čemugod), evo primjera koje smo u korpusu pronašli:

Među fratrima je navodno bio i „**Juda**“ koji je Ćirine riječi otkucao Udbi. (TŽ4 23. 10. 1999)

Na ta tri stupa Canjuga je sagradio **svoju „Veneciju“** i makar ona polako tone, oni će doživotno ostati u Zagrebu. (TŽ4 18. 12. 1999)

[...] oko kojega se već 18 godina mota „**Ostap Bender našeg doba**“ (Ćiro Blažević) (TŽ4 31. 12. 1999, 1. i. 2. 1. 2000)

[...] samo zdravi milijuni od Lige prvaka mogu zacijeliti „krvava koljena“ od klečanja pred **Rizvanbegovićima, Felakima** i ostalim dobročiniteljima (TŽ4 5. 2. 2000)

Iako mu je bijeg Canjuga oštro zamjerio, nije vjerovao da će njegov najvjerniji direktor prvi pobjeći s „**Titanica**“. (TŽ4 25. 3. 2000)

Međutim, u novi napad se sprema i „**Don Kihot**“. Zdravko Mamić se vraća sa skijanja [...] I dok se **jedan Cezar** polako približava izlaznim vratima, **novi Cezar** Mamić sve je utjecajniji (TŽ4 25. 3. 2000)

Kad bi se raščistilo smetlište pred maksimirskim vratima, vjerojatno bi se i Vito Sever vratio u klub. I još puno „**Severa**“ koji ne žele tamo dok u klubu sjede Canjuga i Novosel. (TŽ4 25. 3. 2000)

Da se tom poslu sasvim predao, ušao bi u legendu kao **hrvatski „Alf Ramsey“**. (TŽ4 3. 6. 2000)

Naš Zidane [tj. Robert Prosinečki] tako doživljava sudbinu Paula Gascoigneja i Roberta Baggija, (TŽ4 17. 6. 2000)

Samuel Beckett [...] oko svetog kluba sve vrvi od njegovih likova, **Estragona i Vladimira** i svi čekaju „**Plavog Godota**“. (TŽ4 16. 3. 2002)

Taj klub nema snage isfabricirati **vlastitog „Sacchija“**, kao što je to učinio AC Milan, (TŽ4 27. 4. 2002)

U njihovom laboratoriju je „izumljen“ Mirko Jozić, a nakon japanskog debakla, ti naši **nogometni „Baltazari“** izmislili su i Barića, (TŽ4 29. 3. 2003)

On je [tj. Niko Kranjčar] trenutno **Dinamov „Beckham“**, zbog njega se kupuju ulaznice (TŽ4 20. 9. 2003)

Istina, ni Štef Lamza ne pazi baš na kolesterol, on je možda **Dinamov George Best**, ali njegovo ime je na prvo stranici Dinamove biografije. (TŽ4 3. 1. 2004)

Bijeg s **Titanica** (TŽ11 7. 5. 2005)

Susret Zdravka Mamića i Borisa Mikšića, **maksimirskog „Lucifera“** i „dečka s Trešnjevke“ koji želi biti bilo što, [...] Tu će čak i najbrži jezik šesnaestog meridijana i **Ronaldo pristojnosti** zakočiti, (TŽ11 7. 5. 2005)

Jer, nogomet nisu samo **Kranjčari, Srne** ili Eduardo, (TŽ11 13. 10. 2007)

A ta dvojica bi trebali biti najbolji, Sammir i Papadopoulos. Od prvog se očekivalo da bude **novi Luka Modrić** (na žalost, samo je jedan Luka), a drugi bi napokon trebao za-biti i neki gol. (TŽ11 19. 9. 2009)

Zagreb ima svoje sportske ikone. [...] Ima i **svog Waynea Gretzkog** u liku Borisa Renauda, [...] **naš Gretzky** je bio virtuoz čijim se piruetama divio zagrebački sportski puk. (TŽ11, 31. 10. 2009)

Ali Engleska, kolijevka nogometa, [...] ima najjaču ligu na svijetu, u Wayneu Rooneyju **bijelog Pelea**, (TŽ11 3. 7. 2010)

Dinamo je triput imao prilike izrasti u **malu Barcelonu**. (TŽ11 17. 7. 2010)

Nekoliko sati prije i Maksimir se rastao od **svog Kaisera** [tj. Franza Beckenbauera, a zagrebački Beckenbauer jest Velimir Zajec] (TŽ11 21. 8. 2010)

[...] već sam vidio Vahida Halilhodžića kako hvata jutarnji let za Pariz i bježi s **Titanica!** (TŽ11 28. 8. 2010)

Sve su to pitanja za brojne „**bakariće**“, koji su bili zadovoljni kada je Dinamo bio sedmi, (TŽ18 8. 10. 2010)

Nogometni Tito je u petak u praskozorje sjeo u automobil i krenuo u Zagreb. [...] Robi Prosinečki nije želio propustiti predstavljanje predsjedničkog kandidata i svog favorita Vlatka Markovića. (TŽ11 11. 12. 2010)

Poznaju ga **svi nogometni Abramovići**, svi agenti za njega kažu: „Ima dobru robu, ali je skup!“ (TŽ11, 28. 5. 2011)

Mister bijeli šal, trener svih trenera s licem Delona i dušom demona, najveći ekshibicionist, artist u tehniciranju riječima, „**Ronaldo**“ **pogrešnih odluka**. (TŽ18 22. 6. 2012)

Trebao je biti **hrvatski Beckham**, imao je sve predispozicije, [posrijedi je Niko Kranjčar] (TŽ18 22. 6. 2012)

Prvi put je Dinamo u svojim redovima imao **Xavija i Iniestu** [tj. Z. Bobana i R. Prosinečkog], a da toga nije bio svjestan. (TŽ18 22. 6. 2012)

Dražen Petrović, **naš Magic** [tj. Earvin „Magic“ Johnson]. [...] **Košarkaški „Mozart“**, profesionalac par excellence, (TŽ18 22. 6. 2012)

Naš nogometni „domobran Jambrek“, jer stalno nešto gunda [posrijedi je Stjepan Lamza] (TŽ18 6. 2. 2016)

Koliko je medalja osvojio taj „autoritet“, koji se usudio reći da Janica ne pozna sport? Tko su ti „**Fuliri**“? (TŽ18 3. 5. 2016)

Zorislav Srebrić! Nesuđeni bek Dinama, nesuđeni trener Dinama, autor „**malog Ajaxa**“, kroz koji su prošli Kranjčar, Zajec, Mlinarić i mnogi veliki Dinamovi igrači. (TŽ18 3. 5. 2016)

[...] zakazala je i „lažna devetka“ Thomas Müller. Ni u „**Müllere**“ se više ne možete pouzdati. I sad šuplje zvuči Guardiolina najava – ako ovo izgubim, možete me ubiti! Naletio je na „**nogometni Staljingrad**“, Pep Guardiola nikada neće postati „von“, (TŽ 6. 5. 2016)

Ivano Balić, [...] bio je **rukometni Prosinečki**. (TŽ18 5. 2. 2017)

Tko će postati idući „**Kramarić i Andrijašević**“ na kojem će Mišković zgrnuti milijune? (TŽ 22. 2. 2017)

Jesu li česti navodnici svjestan autorski signal metaforičnoga čitanja ili lektorsko-redaktorski zahvat, ne znamo. Naći ćemo gdješto i ustaljenu omnipersonalnu uporabu (npr. *Janezi za Slovence*, TŽ4 17. 6. 2000), a s obzirom na vječitu žalopojku za prošlim vremenima ne čudi da ćemo u Židaka naći i partitivnu uporabu imena, osobito naravno *Dinama*:

S Kužeom odlazi **pravi Dinamo**, simbol Zagreba (TŽ18 17. 6. 2013)

S Josipom Kužeom odlazi **jedan Dinamo, Dinamo iz razdoblja zagrebačkog nogometnog romantizma**, (TŽ18 17. 6. 2013)

Najzad ima tu i nešto posve emancipiranih eponima svojstvenih nogometnomu žargonu (primjerice dribling prebacivanjem lopte preko glave *oksford*, uparen sa *sombrerom*, drugim sličnim driblingom, koji doduše nije eponimski) ili razgovornomu jeziku, slengu starijega naraštaja (*šimecki* za izbacivanje, davanje nogom, tj. cipelom u stražnjicu):

Još su mi pred očima „**oksfordi**“ i „sombra“, još se sjećam kako je cijeli Zagreb drhtao kad se [tj. Cico Kranjčar] slupao u „Topolinu“ (TŽ18 6. 6. 2009)

[...] Zajec će sada u zamjenu za Mandžukića dobiti nekog Papak-dopulosa [*sic!*, igra riječima, stoljenica od *papak* i *Papadopoulos*], a ubrzo i – „**šimecki**“. (TŽ11 17. 7. 2010)

Ali, u Maksimiru bi bleferima proglasili i Mourinha i Hiddinka, ovdje su „**šimecki**“ u stražnjicu dobili i Branko Zebec, i Ćiro Blažević, i Otto Barić, (TŽ11 28. 5. 2011)

Umjesto *šimecki* Židak će upotrijebiti i druge zagrebačke razgovorne riječi i fraze – *dobil je nogu* (TŽ4 7. 2. 2004) ili *vritnjak* (TŽ11 7. 5. 2005, TŽ11 6. 10. 2007). Koliko je eponimizacija u Židaka česta, osim prema količini potvrda koje smo donijeli vidjet će se i po njezinoj manjoj čestotnosti u Borisa Dežulovića, u kojega ju bilježimo razmjerno rijetko:

Angažirane su vrhunske agencije, dizajneri i copywriteri, na brain storminzima strateški je razrađeno **fudbalsko Načertanije**, kampanja je rađena po svim pravilima marketinškog zanata, (BD 2. 7. 2010)

Zazivat će tabloidi osvetu za svoje **staljingradove**, za London, Bristol i Coventry, (BD 6. 7. 2010)

Sesvetski Messi na Mundijalu u Remetincu (BD 13. 7. 2010)

Morali su to biti Škoti, jer osim što su sedamdeset četvrti, bez jedanaest igrača i ijedne šanse za prolaz, oni su i **britanski Hrvati**, jednako posvećeni domoljubi i nacionalisti – čak i jednako naliveni pivom – kao njihovi maksimirski domaćini, tek s nešto malo slavnijom i veličanstvenijom historijom. (BD 10. 6. 2013)

Ostala, golema većina ne samo da je tada slavila brazilski jogo bonito i sama sebe uvjerala kako je „**europski Brazil**“, (BD 14. 7. 2014)

[...] zamislite za koliko takvih malih, neuhranjenih, nedoraslih i metiljavih **messija** – ili barem **skoblara, zambata i bobana** – nikad nismo ni saznali (BD 16. 1. 2024)

Ili u Mihovila Topića, u kojega ćemo ju također naći rijetko i u njezinu elementarnu obliku, lišenu autorske domišljatosti:

Arsene Wenger sa svojim *The Invincibles* Arsenalom, Louis Van Gaal s „**onim**“ **Ajaxom** i Barcelonom. Fabio Capello, Vicente del Bosque i Marcello Lippi. Svi su oni bili sama elita, bogovi **trenerskog Olimpa**. (MT 11. 11. 2016)

Nacionalni stadion, reprezentativni kamp i ostala ulaganja su fina nadogradnja, ali tek onda kad se riješe oni **mali modrići, perišići, vide i rebići** kojima je danas 10 ili 12 godina i u svojoj županiji nemaju teren na kojem mogu normalno trenirati ako padne kiša. (MT 29. 2. 2020)

Ili u Aljoše Vojnovića, u kojega osim *hrvatski Maradona*, kako je Vojnovića suigračima u Iranu predstavio trener Miroslav Ćiro Blažević (AV 13. 11. 2020), nahodimo još ovo s Dariom Jertecom:

A što mislite koliko „**jerteca**“ ili još boljih od njih nije uspjelo nakon što ih se matični klub odrekao, iz opravdanih ili neopravdanih razloga? (AV 16. 7. 2021)

te na dvama mjestima relativizaciju vlastita nadimka Aljo:

Jer – bez obzira na to što ne igram već više od godinu dana, još uvijek se nekako osjećam bliži **Alji igraču**, nego **[Al]ji kolumnistu** ili **Alji komentatoru**. (AV 11. 4. 2021)

Te je subote na teren izašao **neki novi Aljo**. (AV 23. 9. 2022)

U Vojnovića međutim nahodimo primjer eponima u nastanku, potencijalnoga eponima:

Znao bi mi se omaknuti i neki onakav **Scholes vs Neville moment**, nije bed. (AV 4. 5. 2020)

Posrijedi je poljubac dvojice nogometaša Manchester Uniteda u usta. Na stranu to što su Gary Neville i Paul Scholes 2010. godine na travnjaku radili i zašto, događaj je

ovjekovječen fotoaparatom i kolumnist ga zove sintagmom *Scholes vs Neville moment*. Mogući razvoj tekao bi onda ovako. Ime *Neville* razvilo bi preneseno značenje inicijatora poljupca dvojice sportaša u usta ili poljupca sama te bi se najzad taj poljubac poopćeno zvao *nevil*. Tako je u nogometu nastala sasma poopćena *panjenka* (prema češkomu nogometašu Antonínu Panenki), malo drugačijim putem *bosman* (prema *Bosmanovu pravilu*, a ono pak prema Jean-Marcu Bosmanu), tako je u klizanju nastao *aks(e)l* (Axel Paulsen), u gimnastici *cukahara* (Mitsuo Tsukahara), u skijaškim skokovima doskok *telemark* (prema Telemarku u Norveškoj).

I dalje smo na Židakovoj metafori i na Židakovoj da je on *samo nogometni novinar* (TŽ11 18. 8. [12!] 2010). Kad u kolumnama i piše o nogometnoj igri – a to zapravo nije često – Židak piše ili frazno, ustaljenim konstrukcijama koje zna svaki kibic, ili u metaforama, manje ili više znanima. Među konstrukcijama koje govore manje no što se čini imamo obično nešto ovakvo:

Dinamo igra dobro, moderno i atraktivno i – gubi. [...] Iako se to povremeno osjeća kod bočnih igrača, Čale i Etto **ne udovoljavaju najvišim europskim kriterijima**. (TŽ11 1. 12. 2007)

Što je to *dobro* i *moderno*, nikad od Židaka ne doznamo; a da igrači *ne udovoljavaju najvišim europskim kriterijima*, jasno je po sebi, jer da udovoljavaju, Dinamo bi u Europi bio ozbiljan takmac i ne bi Židakova knjiga nosila naslov nedosanjana sna – *Proljeće u Europi*. Takve ovlašne ocjene nogometne igre i njezinih aktera u Židakovim kolumnama prevladavaju:

I dok je Blažević rijetko odstupao od sustava 3-5-2, Mirko Jozić je sve do ove utakmice forsirao 4-4-2, **način igre koji otvara veći prostor u ofenzivi**. (TŽ4 1. 9. 2001)

[...] međutim **Mandžukić je nogometni egoist** koji još **nije usvojio sva pravila nogometne logike**. (TŽ11 22. 12. 2007)

Brza i jednostavna igra Ajaxa, s puno brzih pasova i jednim **genijalnim Suarezom**, (TŽ11 24. 10. 2009)

Jedinu pravu šansu imao je Branko Ivanković, [...] ali on je samo **trener-štreber**, (TŽ11 17. 7. 2010)

Tomislav Ivić. **Nogometni inovator**, poput Rinusa Michelsa, **koji je osmislio totalni nogomet, izumitelj presinga na loptu**. (TŽ18 22. 6. 2012)

Gdje je griješio? **Nije smio mijenjati Luku Modrića**, ma što o tome mislio Rafa Benítez. Luka Modrić smije izaći s terena samo ako ga iznesu. (TŽ18 6. 9. 2015)

Iz tih godina datira i čuvena fotografija s Johanom Cruyffom, nogometašem čija **filozofija i danas vlada svijetom: jedan dodir, top pas, kolektivni vrtlog**. (TŽ18 12. 2. 2016)

Tko imalo prati nogomet, zna da su sve to opća mjesta i nogometnih komentatora i laičkih razgovora, ni po čemu svojstvena nekomu tko desetljećima nogomet prati i studira izbliza. Onaj tko takvu retoriku desetljećima manje-više pasivno sluša desetljećima se može pitati kako sustav igre 4-4-2 *otvara veći prostor u ofenzivi* i što to uopće znači,

koja su to *sva pravila nogometne logike* i što je to zapravo *totalni nogomet* po kojemu su Ajax i Tomislav Ivić poznati jer nikad mu to nitko od nogometnih novinara koji se tim sintagmama desetljećima služe zapravo nije objasnio. Metaforički opisi nogometne igre još su u Židaka češći:

A taj Tomas uistinu nije kriv što od njega **nogometni alkemičari** žele **istesati** i centarfora i „fantazista“, (TŽ4 14. 9. 2002)

Bilo bi ružno i žalosno u ovom času napasti Ćiru Blaževića, [...] On je samo „šivao iz donesenog materijala“. (TŽ4 2. 11. 2002)

Velike su **šupljine i na lijevom boku** jer je teško od starog dobrog Mujčina **istesati beka**. (TŽ4 9. 8. 2003)

[...] od te nadarenosti definitivno se mogu **istesati veliki igrači**. (TŽ4 30. 8. 2003)

Jedino nije uspio **zakrpati rupu na lijevom boku** (Čale), (TŽ11 6. 10. 2007)

No, ostao je **sirovi** talent, treneri mu nisu **izbrusili** niti jednu fintu, (TŽ11 10. 5. 2008)

[...] dok opet budemo gledali **čipku s Wembleyja, sitni vez** Modrića, Kranjčara i Eduarda, (TŽ11 24. 11. 2007)

Ajax je očitao lekciju Dinamu iz modernog nogometa. Modri su bili **stara pisaća mašina, čija slova škripe** i koja se natječe s **najmodernijim kompjutorom**. (TŽ11 24. 10. 2009)

Otišao je Vaha Halilhodžić, [...] Njegov nogomet je bio **suh i tvrd, njegove ruke iskle-sale su samo jedno novo lice**, Fatosa Beqiraja. [...] Ali, Vahid Halilhodžić je, kao svojedobno Osvaldo Ardiles, donio u Maksimir **miris velikog nogometa**. (TŽ11 28. 5. 2011)

Njihov nogomet je **pisanje nevidljivom tintom**, tek dvaput su ozbiljnije zaprijetili Hajdukovom голу. (TŽ18 15. 9. 2013)

Primjećujemo da se spisateljskoj (poetskoj i proznoj) često pridružuje manualna metafora šivanja, krpanja, brušenja, vezenja, klesanja. Sad, moglo bi se reći da je to jezik kolumne. Ali ništa uvjerljivijih analiza ne nahodimo ni u Židakovim komentarima aktualnih utakmica. Primjerice nakon utakmice Hrvatske i Češke na Europskome prvenstvu 2016. godine Židak je pobrojio šest grijeha izbornika Ante Čačića (TŽ 19. 6. 2016). Šest grijeha svodi se na zamjenu Modrića Kovačićem, oklijevanje sa zamjenom povrijeđenoga Ćorluke, eksperimentiranje s Brozovićem na boku, umjesto da igra „ono što igra u Interu“, zašto neki igrači nisu igrali na svojoj „prirodnoj poziciji“ i zašto je izbornik „zakazao u psihološkoj pripremi“. Sve to provideno je nizom metafora: Modrić je *alfa i omega* reprezentacije, *ratnik*, Čačić je *loš šahist koji vuče loše poteze*, Badelj je *izigrao* izbornikovu simpatiju, Brozović je Rakitiću *servirao* loptu, utakmica u *sljepoj ulici*. Šahovsku metaforiku – usp. *lošeg šahista Čačića* – Židak je i inače dosta rabio: *rušenje figura, jaka figura* (TŽ4 14. 4. 1999), *žrtvovati sve figure osim kralja* (TŽ4 8. 5. 1999), *držati u šahu* (TŽ4 25. 9. 1999), *čovjek koji je vukao poteze poput Kasparova* (TŽ4 23. 10. 1999). Sve to – i pobrojene izbornikove grijeha i relativno poznatu metaforiku – ne tumačimo kao Židakov individualan stil, nego kao tipičan ostvaraj vrlo proširena, upravo

dominantna načina hrvatskoga dnevnoga pisanja o nogometu, kojega je Židak istaknuti predstavnik. Velike analitike tu nema, posrijedi su površne konstatacije koje nogometnu igru svode na *prirodne pozicije* i nejasnu *psihološku pripremu*, pitke, ali posve maglovi-te, nikad objašnjene kategorije kojima pasivno vlada i malo obavješteniji gledatelj. Ako bi mu tko prigovorio, Židak bi zauzeo samoosvijestjen, makar i sarkastičan stav (sarkastičan stoga što su nogometnim novinarima značajke *bravara* i *gerilaca* koje spominje pripisali drugi):

Ja nisam Gary Lineker (BBC), Zvonimir Boban (Sky sport), Igor Štimac, Velimir Zajec (HRT), Mats Wilander (Eurosport) ili Zoran Čutura (Sport plus), niti imam pretenzije biti stručan kao oni. Oni vide nešto što mi, priučeni novinari, regrutirani iz bravarskih i gerilskih redova, vjerojatno ne vidimo. No, zato su oni i bolje plaćeni, jer su – edukatori. (TŽ11 30. 1. 2010)

Pitanje je samo kako nakon desetljeća provedenih na nogometu i uz nogomet novinar uspije ostati nestručan needukator. Da je riječ samo o Tomislavu Židaku, to ne bi bio problem, jer Židak svojim umijećem pisanja ne samo da je imao svoju specifičnu nišu nego je vjerojatno bio i najčitaniji nogometni novinar. Problem je što je površno razumijevanje nogometne igre dominantna hrvatskoga nogometnoga novinarstva, koja se iscrpljuje u frazama prema kojima momčad nije pokazala *jednu volju, jednu želju, jedno htijenje*, što je piscu ovog oglada omiljen refren pozajmljen od poznatoga hrvatskoga trenera Branka Ivankovića, a upozorili smo na sličan u prethodnome poglavlju (v. § 2), dakle još je 1987. godine potvrđeno bio u optjecaju. Židak sa simpatijama citira ispovjednu Kužeovu rečenicu iz 2005. godine: „Kada sam prvi put bio trener Dinama, ništa nisam znao o nogometu...“ (TŽ18 17. 6. 2013). Niti je jasno kako je moguće da trener Dinama ne zna ništa o nogometu niti je jasno kako nogometni novinari s višedesetljetnim stažem ne žele ništa o nogometu naučiti. Stoga ćemo zaključiti s rečenicama Mihovila Topića, kojemu ćemo se poslije vratiti (v. § 5), koji 2019. godine piše ovako:

Ljudi koji cijeli život rade u nogometu – a pisati ili govoriti o nogometu i primati plaću od toga znači raditi u nogometu – pokazuju nultu stopu volje da nauče nešto novo. Imate novinare koji nemaju blage veze o taktici i trendovima, novinare koji ne znaju niti osnove kondicijske pripreme, novinare koji psihologiju izjednačuju s željom, novinare koji rade statističke analize na uzorku od 150 minuta i novinare koji se hvale da više od 20 godina nisu pročitali knjigu. Njima savršeno odgovara banalizacija jer tako mogu sakriti vlastito neznanje i manjak ikakve želje da napreduju. [...] Publika koja gleda ili čita nešto automatski želi znati više o tome. Sasvim je razumljivo da netko tko o nogometu razmišlja dva ili tri sata tjedno nema razinu na kojoj može odmah apsorbirati informacije koje mu se nude u analizi, ali ako ga educirate i u kontinuitetu izlažete takvom podražaju, onda će usvojiti ono što mu se objasni i bit će spreman za stepenicu više. [...] Publiku treba odgajati, obrazovati ih i objašnjavati joj, jer ako stvari banalizirate, onda imate debile jer debile i odgajate. (MT 12. 11. 2019)

Komu je takva ocjena pregruba (*imate debile jer debile i odgajate*), neka pročitava kako samokritično o sebi kao vrataru govori bivši vratar Dinama i hrvatske reprezentacije Tomislav Butina (TB 18. 10. 2020); ako želiš poučiti druge, a Butina želi, moraš se i sam

educirati. Jasno, ne mislimo da svako novinarstvo mora biti prosvjetiteljsko, uostalom publicistika je uvijek rascijepljena između podilaženja publici i prosvjetiteljstva (usp. Kovačević i Badurina 2001: 103). Mislimo na to da publicistika ima kakvu-takvu moć javne riječi, pa onda i odgovornost. Nije pritom nevažno ni to da je većina kolumna kojima se bavimo objavljena u komercijalnim medijima, bilo da je riječ o nekadašnjem *Sprintu* ili poslije dnevnim novinama, koje je konzument morao kupiti, bilo da je riječ o mrežnim portalima s pretplatom. Tko je nekad kupovao *Sprint* i tko se danas pretplati na specijaliziran portal, nije to činio slučajno.

4. Fenomenolog

Boris Dežulović (Split, 1964). Bridak i satiričan društveni analitičar koji količinom teksta o nogometu, nogometnome klubu Hajduk i drugim sportskim igrama i nadmetanjima (košarka, tenis, sinjska alka, rukomet, vaterpolo, koliko se možemo prisjetiti i ovlašnim pregledom utvrditi) ulazi u krug perjanica hrvatskoga i sportskoga i nogometnoga novinarstva. Kolumne koje čine naš korpus – njih blizu četrdeset – objavljujane su od 2010. do 2024. godine u *Novostima* (mrežno izdanje, kolumne *Ugovor s Đavlom* i *Srpska posla*), na mrežnome portalu *N1*, u *Globusu*, *Slobodnoj Dalmaciji*, *Jutarnjem listu* i sarajevskom *Oslobođenju*. Usto Dežulović na mrežnome portalu *Telesport* piše kolumnu o Hajdukovoj povijesti *Priče iz davnine*. Istaknut je predstavnik onoga što Tomislav Židak blago posprdno zove sportskim *fenomenologom* (usp. npr. TŽ11 18. 12. 2010, TŽ11 7. 5. 2011), a čini se da ni Dežuloviću samu takva odredba nije strana (usp. „fenomenolog opće prakse“, BD22: 25). Dežulovićevi tekstovi o nogometu, ponajprije o reprezentaciji – dakle oni koji se ne tiču Hajduka i njegove povijesti, koji su pak objedinjeni u dvoknjižju *Bili libar* (usp. BD22, BD23, BD 16. 1. 2024) – male su sociološke i kulturološke studije u kojima su nogomet i sve što ga prati slika, prilika, odjek – metafora i metonimija – društva i narodnoga gen(ij)a. Ili riječima kolumnista sama, kad piše o polufinalu Svjetskoga prvenstva 2014. godine u Brazilu:

Zanimljiva je to stvar za ozbiljnu sociološku studiju, jer – kao i mnoge stvari u nogometu – sa samim nogometom, naravno, nikakve veze nema. (BD 14. 7. 2014)

U polufinalu su igrali Brazil i Njemačka, što kolumnist tumači kao sudar svjetova, kultura, civilizacija, rasa, religija, sudar individualca i kolektiva:

Više nego ijedna druga, naime, utakmica Njemačke i Brazila je sudar dviju nogometnih, kulturnih, civilizacijskih, tradicijskih, mentalitetskih i svih drugih paradigmi. Ozbiljni sjevernjački germansko-protestantski red-rad-i-disciplina bogatog bijelog industrijskog kolektiva protiv opuštene južnjačke latino-katoličke improvizacije siromašnog crnog proletera individualca: svi antagonizmi ondašnjega svijeta stali bi u brazilsko-njemački rivalitet, (BD 14. 7. 2014)

Ono zbog čega Dežulović svoju kolumnu piše jest činjenica da je dobar dio Hrvata navijao za Njemačku (usput, nije važno, ali Njemačka je pobijedila s nečuvenih 7 : 1). To je obrat u odnosu na tradicionalnu južnoslavensku sklonost Brazilu, koji je „sličan nama“, tj. mi smo sami sebe uvjerali da smo slični njima, a ne „odljudenom“ njemačkomu „industrijskom nogometu od nehrđajućeg čelika“, koji nikad ne gubi glavu, što je „onako pošteno, ljudski“:

Bili su tako slični nama – samo igra, vic i zajebancija, bez plana i bez obrane – samo što su, za razliku od nas, bili najbolji, i bili su prvaci. [...] golema većina ne samo da je tada slavila brazilski jogo bonito i sama sebe uvjerala kako je „europski Brazil“ [...] mrzila

njemački odljučeni, industrijski nogomet od nehrđajućeg čelika, koji je uvijek pobijedi-
vao [*sic!*, ije] u 89. minuti, i koji nikad nije onako pošteno, ljudski izgubio glavu kod 0 :
2 ili odlučujućeg jedanaesterca. (BD 14. 7. 2014)

Korijene obratu od južnoslavenske tradicije Dežulović pronalazi u 1990-ima i ponov-
nom okretanju Hrvatâ Njemačkoj, oriječenu u krilatici *Danke Deutschland*. Paradoks
je međutim u tome što Njemačka koja je nadigrala Brazil nije arijevska čista Njemačka
koja tenkovima i štukama napada Staljingrad, nego Njemačka koja se svoje nacističke
prošlosti stidi, Njemačka „u kojoj igraju Turci, Tunižani, Ganci, Albanci, Španjolci i
Poljaci“ (BD 14. 7. 2014), što je doista točno, njemački reprezentativci podrijetlom su
bili vrlo raznoliki. Dakle pišući o nogometu Dežulović zagovara snošljivost, gnuša se
isključivosti, nacizma i slavi „neizbježan povijesni rezultat koji kultura talenta, improvi-
zacije, zajebancije i radosti doživi kad ostane bez – talenta“ (BD 14. 7. 2014). Sjetimo li
se Židaka koji slavi *bogomdane španere*, dakle talent, i Dinamo u kojemu se govori *kaj*,
tu je sve dakle obratno. Premda je razlikâ između Dežulovića i Židaka mnogo i premda
ćemo im se dalje još vraćati, iz očišta ovog oglada ključna je opreka između Židakova
i Dežulovićeva pisanja to da nogomet i sport općenito u Dežulovića nisu tema, tema su
društveni karcinomi, nacija i njezin gubitnički, upravo luzerski mentalitet. Svjesno ili
nesvjesno Židakovim tekstovima provijava mistifikacija gubitništva:

Pred noge su mu [Stjepanu Lamzi] bacali za to doba fantastične novce i baš kad je bio na
pragu ugovora karijere, stao je na trulu dasku na ogradi Vile Rebar. Jedan pogrešni ko-
rak, jedna čašica ruma previše, tako je završila nogometna karijera najvećeg Dinamova
igrača, dan nakon utakmice s Eintrachtom. (TŽ18 6. 2. 2016)

Svih tih priča ne bi bilo da je Zlatko Horvat pogodio taj j...ni sedmerac. (TŽ18 5. 2. 2017)

Uvijek je tu riječ o nekim propuštenim šansama, nesretnu usudu, sucima koji su nas
oštetili, jednom pogrešnom koraku i promašenim petercima, sedmercima, jedanaester-
cima. Podsjetimo, Dežulovićev „Nijemac“ nikad ne gubi glavu kod „odlučujućeg jeda-
naesterca“, a luzeri, gubitnici zapravo ne znaju ponosno ni gubiti, što je Dežulovićeva
ponavljajuća tema:

Da su, naime, Litvanci izgubili od te, inače sjajne hrvatske generacije – talentiranije od
svake koja je naslijedila njen **luzerski gen** – i da je Hrvatska prošla u finale, izgubila bi
od Jugoslavije dvadeset osam razlike. (BD 11. 8. 2015)

To je napisano 2015. godine, na dvadesetu obljetnicu vojne akcije Oluja i poznata
prosvjedna silaska hrvatske košarkaške reprezentacije s postolja 1995. u Ateni (Hrvatska
je bila brončana, Litva srebrna, Jugoslavija zlatna), na koje se – košarkaško postolje
– Hrvatska nikada poslije nije vratila spavši u treći razred europske košarke, u čemu
kolumnist u svojem ironičnu stilu prepoznaje božju pravdu, tj. „Bože pravde“, srpsku
himnu, koja se intonira pobjedniku. Luzerski gen, piše kolumnist 2015. godine, zaslužan
je za to što Hrvati 1995. nisu znali biti veliki ni u pobjedi (zločini počinjeni u Oluji) ni u
porazu („tek“ brončani u Ateni). Dakle posrijedi jest kolumna o hrvatskoj vaterpolskoj i
košarkaškoj reprezentaciji i njihovim izgubljenim utakmicama na svjetskim i europskim

prvenstvima, no prava su meta gubitnički gen i njime naslijeđene bolesti nacionalizma, neodgovornosti, kukavištva i kriminala.

Još jedan primjer: kolumna o dvadesetoj obljetnici zbog navijačkih sukoba neodigrane utakmice Dinama i Crvene zvezde 13. 5. 1990, koja se nerijetko spominje kao „mitska“ i „povijesna“, kao početak Domovinskoga rata, Zvonimir Boban skočio je na policajca, a vođa Zvezdinih navijača bio je kasniji ratni zločinac Željko Ražnatović Arkan (o desetoj je obljetnici kolumnu o toj utakmici napisao T. Židak, usp. TŽ4 13. 5. 2000). Dežulović je velemajstor uočavanja paradoksa: utakmica je igrana u doba jugoslavenskoga Dana sigurnosti. Dežulović primjećuje vrtuljak nasilja, koje se do 1990. viđalo na stadionima (a danas se slavi kao „povijesni“ događaj), pa se 1990. godine preselilo na bojište, pa poslije rata vratilo na stadione (i sad je odjednom postalo neprihvatljivo i neshvatljivo, a donedavno se slavilo). I svi su u paradoksalnu obratu izgubili:

Srbija je poražena 1 : 3, izgubila je i utakmicu i prvenstvo i rat, Hrvatska je prvak, mada nije pobijedila, Boban je bogati bonvivan, Arkan mrtvi dendi, ali sve zajedno više nikoga istinski ne zanima, nema na Marakani i Maksimiru nikoga da tuguje ili slavi, stadioni su avetinjske betonske ruševine nalik davno propalim socijalističkim kombinatima, timovi bezglavo bauljaju u pretkolima europskih liga, a umorni i premlaćeni navijači odustali su i od nogometa i od fudbala i od kluba i od države i od sebe samih. (BD 25. 5. 2010)

Hrvatska nogometna reprezentacija – na veliko kolumnistovo iznenađenje i neskriveno oduševljenje – s vremena na vrijeme recesivni luzerski balkanski gen uspijeva potisnuti. Tako je bilo na svjetskim prvenstvima u Rusiji 2018. i Kataru 2022. godine. U obama slučajevima nastale su završne kolumne – „Balkane moj“ (BD 17. 7. 2018) i „Drama na Jelačića placu“ (BD 24. 12. 2022) – kao gradacijske minijature prvoga reda. Gotovo da bi se moglo reći da primjer za sve što Katnić-Bakaršić spominje kao odrednicu gradacije (1996/2018) nahodimo u samo tim dvjema kolumnama. Na razini riječi i morfološke produktivnosti gradacija će se očitovati u gomilanju komparativa, koji mogu biti i ludički, hotimično ironično pretjerivanje, u kojemu osim sintagmâ poput *bizarno ... još bizarnije* (BD 11. 8. 2016), *plastični i reljefni ... plastičniji i reljefniji* (BD 24. 12. 2022), *mahniti produžeci najmahnitijeg finala svih vremena* (BD 24. 12. 2022) nahodimo i okazionalizme, tj. upadljive neologizme poput komparativa nestupnjevutih priloga i konektora *a kamoli ... još kamolije* (BD 17. 7. 2018), *nemalo ... još nemaliije* (BD 28. 1. 2023), koje Dežulović kuje i u ne-sportskim kolumnama, primjerice komparativ zamjeničkoga pridjeva *sav* u srednjem rodu ima kao *mnogo svije od svega* (BD 13. 2. 2024). Analizirajući jednu Bulgakovljevu rečenicu, Katnić-Bakaršić piše da gradirani motiv „iz klimaksa prelazi u antiklimaks, a potom u novi klimaks većeg intenziteta od prethodnoga, tako da višestruka gradacija stvara složenu sliku“ (1996/2018). Spomenute dvije Dežulovićeve kolumne čine upravo to, pričem se u prvoj igrom slučaja pet-šest puta rabi sintagma *antiklimatički šok* (uvijek tako, bez *k*, ne *antiklimaktički*, usp. BD 17. 7. 2018). Sinoptički prikaz repetitivnih obrazaca klimaksa i antiklimaksa u „Balkane moj“ dala je Žagmešter (2023), gotovo isti mogao bi se sastaviti za kolumnu „Drama na Jelačića placu“ (BD 24. 12. 2022). Smisao je ovaj: dok su dvije milijarde ljudi – „ili, preciznije, milijardu devetsto devedeset šest milijuna devedeset devet tisuća devetsto sedamdeset i

pet njih“ – gledale epski finalni dvoboj Argentine i Francuske, Lionela Messia i Kyliana Mbappéa, milijun i devetsto tisuća Hrvata gledalo je ne osobito uzbuđljiv glazbeni program dočeka hrvatske nogometne reprezentacije na središnjemu zagrebačkome trgu, a reprezentativci su za vrijeme finala putovali. Ta ključna opreka u inačicama se ponavlja kroz čitavu kolumnu kako se sinoptički iz sata u sat prati dotični nedjeljni dan, pa onda gotovo iz minute u minutu vrijeme dotične finalne utakmice, tj. konačna uspona Argentine na pobjedničko postolje i Hrvatske na pozornicu na Jelačićevu trgu. Kako kolumna odmiče, vrijeme se stupnjevitom zgušnjava, odsječci su kraći:

Točno u jedanaest ujutro, dok je svijet kupovao pivo i pripremao roštilje [...]

U tri sata poslijepodne, kad je nestrpljivo čekajući prijenos iz Dohe [...]

U četiri poslijepodne, kad je pred cijelom planetom zbijenom na kauče, [...]

U 16.32, dok je svijet grizao nokte čekajući Messijev penal, [...]

Kad je **trinaest minuta kasnije** Angel Di Maria zabio za 2-0 [...]

U 16.45, dok su komentatori svjetskih televizija pod apaurinima [...]

U pet poslijepodne, dok je svijet čekao da sudac Marciniak označi početak drugog poluvremena, [...]

strogi sudac Szymon Marciniak **u 17.25**, svirajući penal za Francusku. [...]

I kad je par minuta kasnije pred poludjelim tribinama [...]

Dok je svijet tako u patnji i najtežim mukama **u šest sati navečer** gledao [...]

Točno u 18.20., kad je početkom drugog produžetka [...]

Dok je **par minuta prije kraja infarktnih produžetaka** svijet na psihijatriji gledao i treći penal [...]

Točno u pet do sedam navečer, [...]

u sedam navečer zabio za naslov Argentine, [...]

Konačno, dok je **u pola osam navečer** svijet gledao (BD 24. 12. 2022)

Istu smo paralelnu montažu čitali četiri godine prije, samo su se onda smjenjivali rezultatski klimaksi i antiklimaksi na putu hrvatske reprezentacije do finala Svjetskoga prvenstva. Usput budi rečeno: portretiranje u opoziciji jedan je od istaknutih postupaka koje Bagić (1999) prepoznaje u polemičkome diskursu, konkretno u Antuna Gustava Matoša. U Dežulovića takvo je pisanje često, u Židaka rijetko, nahodimo ga u Židaka primjerice u kolumni o treneru Miroslavu Ćiri Blaževiću i novinaru Žarku Susiću „U najboljim godinama“ (TŽ11 20. 10. 2007), u kolumni „Mourinho i Maminjo“ (TŽ11 13. 3. 2010) te u kolumni „Olić kao Boban“ (TŽ11 10. 4. 2010). Ono što radno zovemo filmskim terminom *paralelne montaže* ili *paralelne naracije* – a Dežulović ju je mogao usvojiti, potom osvijestiti i prilagoditi ju tekstu odrastajući na radijskim „kombinovanim prenosima sa naših stadiona“ (usp. BD 25. 5. 2010) – jedna je od individualnih odlika

Dežulovićeva pisanja. Ako bismo ostalima željeli naći zajednički nazivnik, mnoge bismo mogli smjestiti u područje pričanja priče ili anegdote (usp. Katnić-Bakaršić 2001: 100), dapače u područje razvijene dosjetke, verbalni humor općenito (usp. Marković 2019). Spomenuli smo gore točan broj ljudi koji je gledao finale 2022. godine, pa onda i točno navođenje minuta u kojima su padali pogoci. Neće to biti slučajno jer takvo detaljiziranje – naime pružanje daleko više i daleko točnijih obavijesti no što je u konkretnoj situaciji potrebno – svojstveno je dosjetki. S dosjetkom Dežulovićeve kolumne povezuje još nekoliko odlika: jaka poenta, aluzivnost, repetitivni refren, uočavanje paradoksa, igra riječima i uopće jezikom. Slijedi po nekoliko rečenica o svakoj od njih.

Na razini organizacije teksta i njegove interpunkcijske omeđenosti Židakovo i Dežulovićevo pisanje upadljivo se razlikuju dvjema svojim čestim značajkama. U Židaka se efektnošću, živom impostacijom fabule, zbijenošću poput sentencije, vještom igrom riječima ili parafrazom poznate sintagme (usp. dalje *Bože, čuvaj Bilića!*, parafrazu engleske himne, jer riječ je o utakmicama Hrvatske i Engleske) ističe prva rečenica, nerijetko relativno kratka, lapidarna. Slično ćemo poslije vidjeti u Vojnovića (v. § 8). Toj se rečenici kolumna onda ovako ili onako vraća, ona kolumni daje okvir i ton, ključ je čitanja. Evo petnaestak primjera:

Dr. Franjo Tuđman ne voli kad mu dirate dvije stvari: kunu i Croatiju. (TŽ4 15. 5. 1999)

U Maksimiru je tiho kao u sudnici. (TŽ4 10. 6. 2000)

Platini je u penziji, Gascoigne je „mrtav“, a ni Robert Prosinečki se ne osjeća najbolje. (TŽ4 17. 6. 2000)

U četvrtak 28. prosinca pred zaključanim maksimirskim stadionom pojavili su se japa, fiškal i dijak. (TŽ4 30. 12. 2000)

Dva probisvijeta, Estragon i Vladimir, dva papka, dva obična luzera čekaju gospodina Godota! Nekoga tko nikad neće doći. (TŽ4 16. 3. 2002)

Svi smo mi sitne duše i svatko je na Dinamu zgrabio neki svoj sitni profit. (TŽ11 7. 5. 2005)

Ovo bi trebala biti šala, međutim, u svakoj šali je pola zbilje! (TŽ11 21. 5. 2005)

Bila je to ozbiljna opomena, zvučalo je čak kao prijetnja. (TŽ11 1. 12. 2007)

Ova kolumna, koja traje već deset godina, triput je bila u smrtnoj opasnosti. (TŽ11 26. 1. 2008)

Da je Hrvatska žensko – svi bi jebali! (TŽ11 14. 6. 2008)

Bože, čuvaj Bilića! (TŽ11 12. 9. 2009)

Netko živi na selu, netko u gradu, a navijači Dinama u – zabludi! (TŽ11 19. 9. 2009)

Priče iz maksimirske šume su postale dosadne, stereotipne i mučne. (TŽ11 31. 10. 2009)

Rijetko otvaram pisma, a pišem još rjeđe. (TŽ11 23. 1. 2010)

[Mourinho i Maminjo] Oni nisu samo bogati, plemeniti, arogantni i odbojni. (TŽ11 13. 3. 2010)

Dinamo? Čime se bavi ta ustanova? Nogometom? (TŽ18 1. 2. 2013)

Nemojte moje metafore uvijek uzeti zdravo za gotovo! (TŽ18 16. 11. 2012)

Krajevi kolumnâ, nerijetko i krajevi odlomaka interpunkcijski su u Židaka obilježeni kao nedovršeni – trotočkom. Nismo se odvažili na prebrojavanje, ali letimičan pregled ukoričenih Židakovih kolumna, posebice onih od 2005. godine nadalje (TŽ11, TŽ18), kaže da barem svaka treća kolumna završava trotočkom. Židakove kolumne završene su tek konvencijom novinskoga stupca, zapravo su posrijedi nastavci kronike koja nikad ne završava. Dežulovićeva kolumna naprotiv živi od poente, zadnje rečenice, nerijetko grafički izdvojene, ključ čitanja daje se u poentiranu obratu, kao u dosjetki (ako smo na terenu anegdote ili pričanja priče, završnica je pouk), čime i svaka kolumna postaje zaokružen i samodostatan tekst za sebe. Dežulović je pripovjedač, da ne kažemo *story teller*, koji zna mjeru svoje kolumne, kod Židaka to počesto nije tako. Manju skupinu kolumna, one koje je pisao u sarajevskom *Oslobođenju* (usp. npr. BD 23. 11. 2011, BD 2. 3. 2012, BD 26. 6. 2016, BD 20. 11. 2014), Dežulović počinje vicem koji mu je navodno ispričao prijatelj Kožo, ali i te uglavnom završavaju poentiranjem. Dosjetki svojstveno nizanje težno-antiteznih opreka koje vode k poenti ima i kolumna „Balkane moj“, s naslovnom evokacijom pjesme Branimira Štulića, koja nakon svih pobrojanih posve ne-balkanskih hrvatskih pobjeda u produžecima i na penale poentira ovako:

Stotinu puta da su pucali penale i s kreča hladnokrvno pogađali za četvrtfinala i polufinala, bilo bi džabe.

Džabe su krečili. (BD 17. 8. 2018)

Naime sav hvalospjev koji se kroz kolumnu postupno gradio veličanjem sportskog uspjeha obezvrijeđen je – smatra kolumnist – povratkom u domovinu, u kojoj nogometna reprezentacija postaje dio blatnjave domaće stvarnosti s političarima, kriminalcima i pjevačem ikonom desnice Markom Perkovićem Thompsonom, koji se u povorci vozi s nogometnim slavljenicima, čega se kolumnist s vremena na vrijeme prisjeti (tako primjerice BD 19. 9. 2023). Dežulović pritom znade i računa s nogometnim znanjem da se crte na igralištu i bijela točka iscrtavaju krečom, da se jedanaesterci pucaju s *kreča*, te kolumnu zaključuje igrom kreča i srednjojužnoslavenske uzrečice za uzaludan posao – *džaba krečiti*. Posrijedi je svojevrstan autocitat jer je 2014. u kolumni o stanju bosansko-hercegovačkoga nogometa nakon ironične jadikovke nad poslovičnim opravdanjem sudačkom krađom imao ovu poentu:

Džabe ste, braćo, rušili Jugoslaviju. Živi, živi duh slavenski, živjet će vjekov'ma. (BD 27. 6. 2014)

Kolumna „Drama na Jelačića placu“, s hotimičnim štokavsko-epskim posvojnim genitivom *Jelačića (placu)*, ne zagrebačkim *Jelačić placu* kao u Židaka, nakon raščlambe spektakularna, povijesnoga finala u Dohi i vodviljskoga dočeka u Zagrebu, završava ovako:

Hrvatska je veličanstveno propustila povijest, ali nema veze.

Ni prvi ni posljednji put. (BD 24. 12. 2022)

Čitamo ovako: nismo prvi, nismo to ni prvi ni posljednji put, niti smo prvi i posljednji put propustili povijest, ali svejedno pjevamo „Neka pati koga smeta, Hrvatska je prvak svijeta“. Kolumna o dvadesetoj godišnjici utakmice Dinama i Crvene zvezde 1990. godine nakon svih pobrojanih žrtava navijačkih i stvarnih ratova završava ovako:

Sretan vam Dan sigurnosti, ljubitelji nogometa. (BD 25. 5. 2010)

Kolumna „Katarski zavet“, pisana na srpskome jeziku, što Dežulović često čini, obično pod egidom kolumne *Srpska posla*, ovako:

Mirno spavaj, pravoslavni svete, čuvaju te fudbaleri Nebeske Srbije. (BD 24. 11. 2022)

Ta kolumna objavljena je na dan prve od triju utakmica u skupini srpske reprezentacije na Svjetskome prvenstvu 2022. godine u Kataru. Kolumnom se najavljuju utakmice Srbije s redom Brazilom, Kamerunom i Švicarskom, a izvedena je kao svojevrsna travestija kronike Kosovske bitke (odatle i naslovna aluzija na *kosovski zavet*), u kojoj je „Srbija ostala jedina pravoslavna zemlja na Mundijalu u Kataru, jedna jedina između trideset dva učesnika na pravoj strani istorije, poslednja koja je ostala da brani Svetsko Pravoslavlje“. U ludičkome konstruktivnom pjesme iz kosovskoga ciklusa reprezentativci postaju jedanaestorica braće Jugovića, izbornik Dragan Stojković „Piksi“ – Jug Bogdan Stojković, Katar – Katar i Metohija, Cristiano Ronaldo – Kristijano Besni Orlando, Lionel Messi – Mesi Kesedžija, Kosovsko polje – Katarsko polje, Brazil je „najveća katolička zemlja na svetu“ sa „stotinu i četrdeset miliona svirepih katoličkih konkvistadora“, Kamerun je „bezbožna alijansa“, „država sa sedam miliona katolika, sedam miliona protestanata, sedam miliona muslimana i sedam miliona afričkih pagana“, Švicarska je „trokatni Vavilon u kojemu su trećina stanovnika katolici iz Papine Švajcarske garde, trećina povampireni protestanti, a trećina uopšte i ne veruje u Boga“. Kolumnist parodirajući senzacionalističko pisanje srpskih tabloida predviđa pobjedu, kao 1389. na Kosovskome polju ili 1999. prilikom NATO-ova bombardiranja. Neće stoga biti nezanimljivo podsjetiti da je reprezentacija Srbije nakraju završila posljednja, četvrta u skupini, izgubivši od Brazila, remiziravši s Kamerunom i najzad izgubivši od Švicarske, a ostao je zapamćen i medijski dobro praćen raspojasan život srpskih reprezentativaca u Kataru. Sve u svemu: kolumnist je ironijskim „Mirno spavaj, pravoslavni svete“ dobro predvidio ishod.

Kolumna „Katarski zavet“ drastičan je primjer potpune aluzivnosti, no aluzivnosti i jezične igre u Dežulovića ima uvijek, pa i onda kad piše o odabiru Borne Sose za koju će reprezentaciju igrati, hrvatsku ili njemačku, što se ispreplete sa stadionskim ustaškim pokličem *Za dom spremni!* Josipa Šimunića, koji je posebno obrađen u kolumni „10 heroja i jedan glupan“ (BD 20. 11. 2013), što je inače naslov i jedne Židakove kolumne (usp. TŽ4 9. 8. 2003), a zapravo aluzivni prijevod naslova poznatog engleskoga novinskog teksta o Davidu Beckhamu „10 heroic lions one stupid boy“ iz 1998. godine, napisanoga nakon što je igrač svojim ponašanjem naštetio reprezentaciji. Dežulovićeva kolumna o Sosi i Šimuniću naslovljena je „Sosin izbor“ (BD 15. 5. 2021), poput čuvena romana i

filma *Sofjin izbor*, o Poljakinji koja poslije preživljavanja logora u Auschwitzu, u kojemu je morala izabrati koje će joj dijete biti usmrćeno, emigrirala i živi u New Yorku. Poenta je da su mnogi Hrvati dali život i za Hrvatsku i za (nacističku) Njemačku. O nacionalističkim ispadima navijačkih masa Dežulović piše i u kolumni „Živjele vuvuzele“ (BD 16. 6. 2010), u kojoj opet uočava paradoks: afričko navijačko glazbalo vuvuzela toliko je iritantno da su televizijske redakcije počele stišavati stadionski ton, što im u dvadeset godina pjevanja stadionskih koljačkih pjesama nije palo na pamet, nego se stalno spominje tek „veličanstvena atmosfera“. Ta „veličanstvena atmosfera“ jedan je od mnogih slučajeva ironizacije „metajezika sportskih komentatora“ (BD 6. 7. 2010), za čime kolumnist često poseže, uzvraćajući implicitno židacima na onoj odrednici *fenomenologa* i umećući u svoje tekstove isprazan frazarij španera, hrabre igre, visokoga napada, sombrera i tunela, *joga bonita* i okretanja na petodinarci (*okrenuti na petodinarci* tumačimo kao ekvivalent am. e. *turn on a dime*, što bi se po domaću reklo *okrenuti na malu prostoru*), vječite potrage za trenutačno (!) najboljim igračem svih vremena u gradu, u zemlji, na kontinentu, na svijetu:

Susreti Engleske i Njemačke na svjetskim i europskim prvenstvima istinski su nogometni klasik, jedini valjda par što matematički ne može, i nikad neće, odigrati neku od onih utakmica koje ćemo, **kako se to kaže na metajeziku sportskih komentatora – zaboraviti čim sudac označi kraj.** (BD 6. 7. 2010)

Za Ćiru, koji hijenski navija da se Nijemci Rusima „osvete za Staljingrad“, za **Deana Bauera iz Sportskih novosti, većeg Bauera od Beckenbauera**, koji je cijele novine ulijepio spermom, svršavajući na veličanstvene njemačke pobjede, (BD 6. 7. 2010)

[...] sad se već kalkulira kako bi u grupnoj fazi Lige Europe valjalo **nekako izbjeći Tottenham i Liverpool**, a onda sljedeće sezone u polufinalu Lige prvaka **može i Real, nije sramota u polufinalu izgubiti od Mourinha, samo treba igrati hrabro i napasti ga visoko, a kad se prođe Real sve je moguće, jedna utakmica je kocka, ne treba zaboraviti da se finale 2013. igra na Wembleyu, tu smo doma,** (BD 8. 8. 2011)

Džabe Brazilu i Neymar, i Ronaldinho, i Leandro i Alves i Marcelo, **džabe im sva tehnika, svi driblinzi, tuneli i sombrera**, mogli su do sutra tako, heftu dana da se igralo ne bi oni dali gol, da na kraju u 92. minuti nije Saši Papcu dosadilo, pa jedan bezvezni Hulkov centaršut **rutinski pospremio** u vlastitu mrežu. (BD 2. 3. 2012)

– Tako je, gospon Gobac! – vikali bi iza ograde **kibiceri, stari španeri pod polucilindrima,** (BD 22. 8. 2012)

Strašna Hrvatska, predvođena strašnim Mandžom, **po jednodušnim ocjenama domaćih stručnjaka trenutačno možda najboljim igračem svih vremena,** (BD 11. 6. 2013)

Ostala, golema većina ne samo da je tada slavila **brazilski joga bonito** i sama sebe uvjeralava kako je „**europski Brazil**“, (BD 14. 7. 2014)

[...] mentalitetom koji je sam sebi pjevao epove o **europskim Brazilcima što okreću cijele obrane na petodinarci, umjetnicima** kojima je vazda netko drugi bio kriv. (BD 17. 7. 2018)

Splitski Hajduk, recimo, igra svoje prepoznatljivo nabijanje lopte preko centra, **što neuki komentatori gdjekad i danas zovu „preskakanje igre“**. (BD 10. 6. 20222)

[...] u potpunosti **plod Dinamove novinarske škole i Gazdinog birtijskog lobija**, koji je samo zbog Modrića, **umjetno mu dižući cijenu, izmislio termin „predasistencije“**. (BD 16. 1. 2024)

Tko ne poznaje taj diskurs, možda mu sve aluzije neće biti očite. Takvu preporučujemo treći navedeni primjer (usp. BD 8. 8. 2011), u kojemu je zbijeno ono kako prosječan hrvatski drucker i komentator vide hod po eliminacijskome dijelu bilo kojega natjecanja, uključujući Wembley, gdje „smo doma“ od vjerojatno 2007. godine, kad je Hrvatska u kvalifikacijskoj utakmici u gostima pobijedila Englesku i spriječila joj odlazak na Europsko prvenstvo 2008.

Tomu bi bila bliska i ironizacija općih mjesta navijačkih i nacionalističkih pjesama te komentatorske mitologije paradoksalnom parafrazom, primjerice uzrečice engleskoga nogometaša i komentatora Garya Linekera da u nogometu uvijek pobjeđuju Nijemci:

[...] zaori pjesma francuskih navijača „**Evo zore, sunce sija, evo vlade iz Vichyja!**“, a navijači Meksika zapale stadion, da engleski huligani sutra na utakmici protiv Alžira zapjevaju „**Ubij, ubij, ubij Beura!**“, (BD 16. 6. 2010)

[...] podsjećajući kako **je rat igra u kojoj se stotinjak milijuna ljudi nekoliko godina međusobno ubija, a na kraju uvijek izgubi Njemačka**. (BD 6. 7. 2010)

„**Notr Dama zvona zvone da pozdrave šampione!**“, pevali su Srbi ispraćajući svoje Jugoviće u Katar i Metohiju, (BD 24. 11. 2022)

Neobično često Dežulović se služi onime što bismo mogli nazvati repetitivnim refrenom, rečenicom koju nekoliko puta u kolumni varira. U kolumni „Balkane moj“ to je ova:

Za sve naše reprezentacije u mojih četrdeset pet godina staža, bilo jugoslavensku ili hrvatsku, tim bi antiklimatičkim šokom u prvim trenucima utakmice svečano završilo Svjetsko nogometno prvenstvo. (BD 17. 7. 2018)

U kolumni „Misterij kulta reprezentacije“ ova, s prosječnim Srbinom koji Hrvatima ni na čemu toliko ne zavidi koliko na nogometnome *kultu reprezentacije*, u svojih pet-šest iteracija:

„Jebem im majku ustašku, tako se navija za svoju zemlju!“, reći će prosječni kafanski Srbin pred televizorom, dok će drugi, čuli ste to bezbroj puta, obavezno dodati: „A ne kao mi, pičke.“ (BD 2. 7. 2010)

„Jebem im majku ustašku, ceo svet ih prepoznaje po onoj Pavelićevoj šahovnici. Tako se to radi.“ „A ne kao mi crveno-plavi, ne znaš da li su to Španci, Čileanci ili Korejanci, da li su to Česi ili Srbi. Pičke.“ (BD 2. 7. 2010)

Na kraju se u poenti perspektiva izokreće i jalni postaju Hrvati, koji možda imaju kult reprezentacije, ali na Svjetsko prvenstvo u Južnoafričkoj Republici nisu se plasirali:

„Jebem im majku četničku, oni idu na Svjetsko prvenstvo, a naši snimaju reklame za pivo!“, rekao je prosječni kafanski Hrvat pred televizorom, pa nakon kraćeg razmišljanja dodao: „Jebiga, imaju jaku reprezentaciju.“

„A ne kao mi, kult reprezentacije“, dobacio je drugi rezignirano. „Pičke.“ (BD 2. 7. 2010)

Dežulović svoje kolumne piše inscenirajući živu razgovornu situaciju. Ne mislimo na one koje su sročene kao razgovor, dijalog, a ima i takvih (npr. BD 11. 10. 2022), nego na neposrednost (interpolacije koje prizivaju čitateljevu pozornost i računaju s njome), nepripremljenost, traženje prave riječi ili misli (usp. dalje npr. *metnimo, kako se reče, sad sam se sjetio*), samoispravljanje (usp. dalje npr. *pogubio sam se, demokratske ... pardon, turističke*). Naravno, sve je to hinjeno i hotimično, to su odlike piščeva stila. Pritom je kolumnist 1. lice singulara (*ja*) koje razgovara s 2. licem plurala čitatelja (*vi*). Kolumnist će nerijetko zazvati čitateljevu pozornost, obaviještenost i uključenost u prethodni razgovor evokacijama poput ovih:

Boga nema, **to vam je valjda jasno**, nije ga nikad ni bilo, (BD 6. 7. 2010)

[...] reći će prosječni kafanski Srbin pred televizorom, dok će drugi, **čuli ste to bezbroj puta**, obavezno dodati: (BD 17. 7. 2010)

Tako je pak nastao onaj vic sa Spahićem i Ronaldinhom, **znate ga sigurno**, „jebeš, Spaho, Ronaldinha, čuvaj ti Papca!“ (BD 2. 3. 2012)

Istih tih dana, kako se to već zgodno namjesti, saznali smo i za neuobičajene odgojne metode u bosanskohercegovačkim školama, u kojima se, **niste ni to do sad znali**, mjere dječji osjećaji kad igra Bosna i Hercegovina. (BD 2. 3. 2012)

Onih sedam golova, **shvatili ste**, mogli smo dati i mi kao i oni. (BD 11. 8. 2015)

Ostalih osamdeset devet minuta, **vidjeli ste to stotinu puta**, zbunjeno bi bauljali po ledini, (BD 17. 7. 2018)

[...] kako je tu stvar herojskih devedesetih nazvao mlađi sin utemeljitelja firme, **možda ste i čuli za njega**, Stjepan Tuđman se zove. (BD 15. 5. 2021)

Kako je ovo, **razumeli ste**, srpski Srednji vek, i vesti sa istoka sporo pristižu, (BD 24. 11. 2022)

Kako god završile bitke Piksijevih vitezova u Kataru i Metohiji, završiće – **razumeli ste do sad** – pobjedom, (BD 24. 11. 2022)

Vama to možda ništa ne govori, ali govori istraživačima Dnevnik.hr-a: Trnovec Bartolovečki je, naime, kraj Varaždina, a Varaždin je – **sad se i vi lupate po čelu** – kraj Čakovca. (BD 19. 9. 2023)

Taj sinjski „panj“ zvao se, **nije isključeno da ste čuli za njega**, Slaven Zambata. Onoga pak tankog i pothranjenog desnog beka sinjskog Junaka – **svidjet će vam se i ova** – geniji u OFK Beogradu na kraju stvarno gurnuli u špicu napada, a ovaj iznenada zabio šezdesetak golova, pa otišao u Marseille i postao ikona Olympiquea, najveći u povijesti kluba i najbolji strijelac francuske lige, [...] **Možda ste čuli i za njega**, Josip Skoblar se zvao.

[...] Tamo sredinom osamdesetih – **čekajte da čujete ovu priču** – u Split je tako svoja dva sina doveo i jedan iz Imotskog: ni pršut nije donio, (BD 16. 1. 2024)

Krajnji oblik takva neposredna sugovorništa pronašli smo u prvoj rečenici jedne novije ne-sportske Dežulovićeve kolumne, one o prostaštvu u Hrvatskome saboru:

Prije tridesetak godina – **ne znam jesam li vam već pričao o tome, pa me slobodno prekinite ako jesam** – beogradski, kako ono, „kontroverzni poduzetnik“ Radomir Živanić zvani Baja Plavi osnovao je Verano Grupu (BD 19. 3. 2024)

U tom primjeru osim prigodna poziva na prekid imamo i „kako ono“. Dežulović će tako oponašati situacijsku nepripremljenost, ironizirati tuđi jezik ili tuđu nesposobnost hinjenim traženjem prave riječi i prisjećanjem imena, samoispravljanjem, hinjenom zabunom:

Odlučeno je onda na najvišem državnom vrhu da se ima nekako u sve slojeve društva uvesti **taj, kako se zove, kult reprezentacije**. (BD 17. 7. 2010)

Zbunjeno gledaju Hrvati, koji su u međuvremenu zaboravili da se prvenstvo još igra, nisu oni do proljeća više sigurni ni da postoji uopće **ta, kako ste rekli da se zove, Hrvatska nogometna liga**, a onda novine iznenada objave da je Dinamo prvak. (BD 8. 8. 2011)

A Bosna i Hercegovina zorno pokazala kako i u ratu i u nogometu gubi autogolovima, nakon devedesete minute, devedeset pete godine, čega li već, po isteku dakle regularnog vremena, **u saudijskoj nadoknadi. Sudijskoj, pardon**. Svašta živ čovjek napiše kad su slova S i A na tastaturi jedno do drugog. **Čuj, saudijska nadoknada**. (BD 2. 3. 2012)

[...] znamo da je [Norveška] negdje na sjeveru i mislimo da bi **možda mogla biti kraljevina – ili je to Švedska? – dobro, nije sad ni važno**, znamo da su dobri u nordijskom skijanju, da **imaju one, kako se zovu, fjordove**, i to je otprilike to. (BD 23. 9. 2013)

Koji bi se dakle isplatio jedino kad bi, **samo trenutak da izračunam, pišem dva pam-tim jedan**, dakle kad bi dvanaest tisuća godina, sve od danas do paleolita, svake subote na novom stadionu igrala Srbija, a nedjeljom svirao Marko Perković Thompson. (BD 23. 9. 2013)

[...] u prvom činu Nikola Šubić Zrinski baritonom zagrmio na ženu i kćerku: „Hrvati 'vijek su prvi, za dom...!“, a one mu sopranima odgovorile – **fak!** – „...za rod su prvi!“ (BD 15. 5. 2021)

Baš kao što danas, **metnimo**, više ne postoji čehoslovačka reprezentacija, koja je nekoć dva puta igrala finale svjetskog prvenstva. (BD 15. 5. 2021)

Za razliku od, **metnimo**, Hrvatske demokratske zajednice. **Da, pardon, turističke**. Za razliku dakle od Hrvatske turističke zajednice. (BD 11. 10. 2022)

[...] na brdima oko polja kosovskoga **osamdeset, bezmalo sto hiljada, možda i celih dvesta, idemo na petsto**, na brdima oko polja kosovskoga **pet stotina hiljada ljudi** iz celog sveta (BD 24. 11. 2022)

[...] isti onaj ponos koji im je cijelih tridesetak godina prije katastrofalne epidemije poniznosti bio glavna **ona, kako se reče, agenda**. (BD 28. 1. 2023)

Riješio onda da ode u Ameriku, dobio papire i zaposlio se kod jednog farmera u mrkloj nekoj vukojebini **Sjeverne Dakote – ili Južne, neke Dakote u svakom slučaju** (BD 16. 1. 2024)

Kad je tako poslije rata počela **ona, kako se zove, tranzicija**, nekvalificirani i nepismeni Nijaz, jasna stvar, prvi dobio otkaz. (BD 16. 1. 2024)

Bez autoriteta vođe, slabe građe, plah u duelu, neodlučan prema naprijed, ziheraš s jednom bojažljivom loptom naprijed i pet alibi dodavanja natrag, što usporava **onu, kako se zove, tranziciju lopte**, (BD 16. 1. 2024)

Zvao se **Buban, Biban, tako nekako. Da, Zvonimir Boban.** [...] Da, **Dado Pršo, sad sam se sjetio.** [...] Mali se zvao, **čini mi se, Ivan Perišić.** [...] Zvao se **Mate Kovačić. Ili Mateo?** Tko bi više pamtio sve te ćaćine vitezove što su se muvali na probama po Poljudu. [...] A onaj drugi, mali metiljavi iz Zatona Obrovačkog kraj Zadra – **mislim da se zvao Luka Modrić, ali ne držite me za riječ** – završio je na koncu tamo gdje završavaju svi netalentirani i nejakci otpaci stroge Hajdukove trijaže: u Dinamu. (BD 16. 1. 2024)

Njegova pozicija mijenja se, od upućene, iskusne do hinjene neupućene i natrag, ali kakva god ona bila, nije skrivena, naprotiv uvijek je u ekskluzivnome 1. licu singulara:

Nisam čuo da Srbi Hrvatima na ičemu tako zavide – **a čuo sam, vjerujte, mnogo** – kao što im zavide na tom neobičnom kultu. (BD 2. 7. 2010)

Jebemti, ja se sad naježio! (BD 23. 9. 2013)

Nikad prije i nikad poslije, **u svih četrdeset pet godina koliko pratim sport**, nisam vidio ništa tako sramno i kukavički kao što je bio taj pizdunski bijeg s postolja. (BD 11. 8. 2015)

To je novinarstvo! – **shvatio sam na kraju, napola posramljen, od pola zadivljen.** [...] Onda sam slučajno pogledao naslov ispovijedi „opasnih huligana“ **i malo se, priznajem, pogubio.** (BD 16. 10. 2016)

Za sve naše reprezentacije **u mojih četrdeset pet godina staža**, bilo jugoslavensku ili hrvatsku, [...] Za sve naše reprezentacije **u mojih pedesetak godina staža**, bilo jugoslavensku ili hrvatsku, (BD 17. 7. 2018)

Ja sam se, eto, umorio i pišući, pa se može izdaleka naslutiti kakvu su sportsku, fizičku i psihičku kalvariju prošli hrvatski reprezentativci na najtežem putu kojega sam ikad vidio na Mundijalima, **a gledam sve utakmice još od Njemačke 1974.** (BD 17. 7. 2018)

Ne kažem, malih biznisa i obećavajućih startupova u tom je poslovnom svijetu bilo i prije, (BD 15. 5. 2021)

Jesam, i ja sam bio jedan od onih koji su tvrdili da kukavni zaštićeni svjedok Zdravka Mamića nije taj format [riječ je o Luki Modriću]. (BD 16. 1. 2024)

Dobro, **i ja sad malo jedem govna.** (BD 16. 1. 2024)

To 1. lice singulara, ponavljamo, individualno je, ekskluzivno, nikad ne uključuje kolektiv, skupinu koje bi Dežulović bio glasnik. Da je Dežulović zagriženi hajdukovac i zaljubljenik u Hajduk s mnogim kolumnama o njegovoj prošlosti (usp. BD22, BD23), to

znaju svi koji išta o nogometu prate, ali u kolumnama kojima se ovdje bavimo on to ni na koji način ne ističe niti se i po čemu može kazati da on zastupa Hajdukova prosječna navijača ili navijačku skupinu. Naprotiv u kolumnama o povijesti Hajduka počesto će pisati u 1. licu plurala – *mi* kao ukupnost Hajduka i hajdukovaca (usp. npr. *na Starom placu ugostili smo zagrebački Dinamo*, BD23: 92).

Najzad, i ovime ćemo završiti, a vidjelo se već iz mnoštva primjera, Dežulović ne preza od psovke, koja pripada najneposrednijemu jezičnomu sloju, i češća je i eksplicitnija od Židakove:

[...] jer **jebes** trube koje nisu jerihonske i koje ne pozivaju na juriš i rušenje gradova, **jebes** trube koje ne sviraju marš na neku Drinu i **marš u nečiju pičku materinu, jebes** vuvuzele kad ne sviraju na sahranama protivničkih navijača (BD 16. 6. 2010)

Kako smo to, **jebemumater**, prestali sanjati? (BD 13. 7. 2010)

[...] samo trideset milijuna, vratit ću do srijede, majkemimile stvar je ovoga puta stoposto sigurna, nije **zajebancija**, uložit će i Rus, a znaš Rusa, Rus **se ne zajebava** s lovom, (BD 17. 10. 2010)

Suncetijebem, da se „raja“ razumije u politiku i ekonomiju kao u nogomet, bila bi Bosna i Hercegovina kao Njemačka. (BD 20. 11. 2014)

Nikad prije i nikad poslije, u svih četrdeset pet godina koliko pratim sport, nisam vidio ništa tako sramno i kukavički kao što je bio taj **pizdunski** bijeg s postolja. (BD 11. 8. 2015)

Pobjegli su **kao pičke** samo zato što Vrhovnik nije mogao podnijeti da su Srbi prvaci Europe, a da im hrvatski vitezovi moraju još i sportski čestitati. (BD 11. 8. 2015)

Momčad koja ne poštuje sport kojim se bavi i ne čestita boljoj od sebe, pa taman da je ta sastavljena od ubojica – **a jebiga**, nije – samo igrački demonstrira svoj ljudski kukavičluk. (BD 11. 8. 2015)

Grčka je, **jebiga**, dobar izbor za one što pred penziju žele napraviti nešto stvarno veliko. (BD 17. 5. 2016)

„I kolcem i lancem i bokserom u glavu.“ Kolac-lanac, **kurac-palac**. Moglo je slobodno i u Večernjakov „Dom i vrt“. (BD 16. 10. 2016)

Toliko blizu da sam zaista, **bez zajebancije**, umjesto teksta o huliganima iz Torcide otvorio tekst o huliganima iz Bad Blue Boysa. (BD 16. 10. 2016)

Bilo je boljih i talentiranijih, ali nikad u historiji balkanskog nogometa nije bilo „desetke“ koja u 115. minuti sprinta kao bez duše da uklizne i spasi **jebeni** kornet. Toga nije bilo. (BD 17. 7. 2018)

Recimo: **za koji bi kurac** navijači Hajduka svojim parama gradili novi Dinamov stadion? (BD 28. 7. 2018)

[...] „zbog loših vremenskih uvjeta“ nije bilo moguće iz zraka snimiti jednu **jebenu** sekundnu šume?!? (BD 11. 10. 2022)

Ali **jebem nam se**: bit ćemo svjetski prvaci u nogometu, imat ćemo najboljeg igrača i najboljeg strijelca Mundijala, (BD 11. 10. 2022)

Stotinu i četrdeset miliona svirepih katoličkih konkvistadora, **sunce ti jebem**, naspram šačice od jedanaest neustrašivih vitezova na straži svetskog pravoslavlja! (BD 24. 11. 2022)

Jebala ih predasistencija! Brojali su tako zagrebački znalci Modrićeve predasistencije, (BD 16. 1. 2024)

Vidjevši da **su zajebali**, krenuli su Hajdukovi skauti ispraviti stvar, pa otvorili četvere oči. (BD 16. 1. 2024)

Da ne znam kako je stvar riješena, meni zlonamjerno izgledalo bi kao da bi **se netko jebao, a da mu ne uđe**. (BD 20. 1. 2024)

Kako već rekosmo, psovka tu nije šokantna, ona je jednostavno naravan dio razgovornoga registra. Ona je nedvojbeno hotimična, svjesna. Ali i takva kadšto vrlo efektana, podvrgnuta jezičnoj igri, usp. gore npr. *marš u nečiju pičku materinu* ili *kolac-lanac, kurac-palac*.

Da čitatelju bude posve jasno: psovke u ovome ogledu konstatiramo kao činjenicu suvremene nogometne kolumne i znak vremena. Nije nam stalo do (pri)proste atrakcije šokiranjem, nego do utvrđivanja stanja stvari. A ono je takvo da se u 21. stoljeću u kolumni može psovati. Jasno je pritom i to da psovka i njezina vulgarnost – u potezu od pasivnih vulgarizama ljudskih izlučevina i spolovila do aktivnih, glagolskih, i najzad onih koji uključuju božanstva, koje u svojem korpusu kolumnista nismo pronašli – ovisi o autorovim individualnim jezičnim odabirima i samonametnutim granicama, o mjeri u kojoj to uređivačka politika pojedine redakcije dopušta te o prostoru slobode koji si je autor svojim stečenim autoritetom zaposjeo. Rezultanta tih silnica kaže da se u 21. stoljeću u kolumnama psuje. To nije samorazumljivo i bilo bi s filološke strane posve nerazumno da se ne konstatira i primjerima ne podupre.

5. Analitičar

Mihovil Topić (Omiš, 1992). Istaknut predstavnik novoga naraštaja nogometnih kolumnista, kojega su mnogi pripadnici stasali hobistički početkom 2010-ih godina na blogu i Facebook-stranici *General poslije bitke* te forumima mrežnih sportskih portala (npr. *Sportnet*). Piše uglavnom o nogometu i rukometu, vrlo je aktivan na YouTube-kanalu *Tribina*. Na portalu *Telesport* piše nogometu kolumnu *Topnički dnevници* te analize utakmica i igrača; analize su tek nešto kraće od kolumnâ i ravnopravno čine naš korpus pregledanih tekstova, uostalom kolumna su kadšto tek malo duže analize utakmica. Plodan pisac, od nekakvih 380 prikupljenih tekstova – pisanih na *Tportalu*, *Telegramu* i *Telesportu* od 2014. godine do danas – za svoj smo korpus probrali njih osamdesetak. Da je riječ o naraštaju koji je stasao na mreži i s mrežom, ne bi bilo toliko važno da pisci koji mu pripadaju već prema naravi medija nisu rabili sve što je medij pružao kao podatkovno ili vizualno pomagalo, ponajprije precizne statističke podatke, slike zaslona (e. *screenshot*), toplinske karte aktivnosti (e. *heat map*, bilježe boravak igrača na pojedinoj dijelu nogometnoga terena) i isječke s YouTubea kao osnovni dodatak i potkrepu tvrdnjama. Uostalom mreža je sve znanje ovoga svijeta učinila dostupnim, treba ga samo probrati i usvojiti. Novi naraštaj donio je i novi, mnogo analitičniji pristup nogometnoj igri. Ne kažemo da takva pristupa nije i prije bilo, ali sad je on razrađeniji i dio je srednje struje, nije više rezerviran za hermetične intervju s nogometnim trenerima. Zasluga je novoga naraštaja što je taj analitični način pisanja o nogometu uspio posredovati ne posve hermetičnim jezikom. Srednjostrujaški pisani mediji prepoznali su novu vrijednost pa su mnogi njegovi pripadnici kooptirani na etablirane portale i nećemo pogriješiti ako bez velike statistike kažemo da takav stil pisanja kolumna danas i dominira. S vremenom se odgojila i publika pa se analitičniji pristup sad vidi i u televizijskim komentarima poslije prijenosa utakmica (razgovori s „ekspertima iz našeg studija“, kako ih zovu, s posebnim sudačkim ekspertom za „kutak za sporni trenutak“, kako se nekad zvaše), također praćen svim mogućim tehnološkim pomagalima poput digitalnih prikaza igračâ, ključnih kretanja u igri i akcija koje su odredile konačan rezultat. Možda to ne uspijeva uvijek, ali ipak je pomak u odnosu na ne tako davnu estradu nogometnih emisija. Najzad u javni se razgovor o nogometu danas aktivno uključuju znanstvenici, primjerice ekonomist Tomislav Globan objavama na društvenim mrežama ili kineziolog Šime Veršić tek započetom kolumnom *Akademski četvrt* na portalu *Telesport* (usp. ŠV 23. 3. 2024, ŠV 2. 5. 2024).

Objavljene su tri knjige nogometnih kolumna Tomislava Židaka, ukupno više od 120 kolumna (TŽ4, TŽ11, TŽ18), što je dobar uzorak od vjerojatno devetstotinjak njih koje je u *Jutarnjem listu* objavio od 1999. do 2017. godine. Bez vrijednosnoga suda ponovimo da je tu vječito riječ o mamićima, canjugama, ćirama blaževićima, lamzama i prosinečkima, hohštaplerima, umjetnicima, virtuoizima i poetima, o tome tko je komu u upravi kluba stao na žulj, koji će se igrač kamo prodati i za koji novac, koliko se prije ili

poslije utakmice popilo, o nekim bivšim i prošlim vremenima i igračima. Ili kako je to Aljoša Vojnović u jednoj svojoj kolumni ustvrdio:

Bivši nogometaši već tradicionalno se povezuju s ugostiteljskim biznisom – bilo da se radi o gazdama ili o „inventaru“, često ogorčenim i blago disfunkcionalnim tipovima koji provode dane pričajući o tome kako je nekad bilo bolje. (AV 9. 8. 2020)

To je ujedno mizanscena Židakovih kolumna, uvjerljive analize nogometne igre tu je najmanje. Rekosmo također da je Židak pisac jake prve rečenice. Odmah ćemo reći da je i Topićevo rečenično otvaranje teksta više detektivsko negoli sportsko. Stoga ćemo odjeljak o Mihovilu Topiću početi upravo prvom rečenicom analize jednoga igrača – posrijedi je Rodri, tj. Rodrigo Hernández Cascante, Španjolac, zadnji vezni, igra u Manchester Cityu – da na toj prvoj rečenici odmah bude jasno o kakvu je tu pisanju riječ:

Jedan od elemenata koji se sustavno zanemaruje u selekciji nogometaša je dužina nogu. (MT 7. 7. 2019)

Tu nam se otvara posve drugačiji nogometni svijet, nogomet bez poezije, sambe, baleta i zakulisnih klupskih spleta, u kojemu zanimljiva postaje dužina ekstremiteta kao element selekcije sportaša. Dalje slijedi uvodni dio s Leonardom da Vinciem i njegovim savršeno proporcionalnim Vitruvijevim čovjekom te istraživanjem antropologinje te i te s Berkeleyja koje je pokazalo da je pozitivna alometrija – upravo veći raspon ruku od visine – u košarci prednost, važnija od primjerice mišićne mase, da mladići s pozitivnom alometrijom prije budu draftirani u klubove i da postižu bolje sportske rezultate. Danas je po dugim rukama u NBA-u poznat košarkaš Rudy Gobert (usp. MT 10. 7. 2021), u 1990-ima to je bio Scottie Pippen, također izvanredan obrambeni igrač. Topić nastavlja da slična istraživanja za nogomet nema, ali pretpostavlja da bi se mogle pokazati prednosti neproporcionalno dugih nogu u nogometu. U priču tu sad upada Rodri, netipično dugonog nogometaš, kojega je M. City doveo iz madridskog Atléticoa. Kolumnist razlaže zašto je baš takav igrač potreban Cityu:

Kad igrate stil igre s visokim postotkom posjeda lopte, kao što igra City, trebate točno takav profil igrača – nekoga tko će pokriti prostor ispred obrane kad zbijete suparnika u njegov kazneni prostor; nekoga tko će iščakati loptu suparničkom igraču koji se okrene licem u kontru i nekoga tko će čitati igru kako bi dovoljno rano ušao u pressing i napravio brzi reposesjed lopte da možete nastaviti s napadom. A Rodri sa svojim dugim nogama radi upravo to – ima najviše uspješnih startova u La Ligi i u fazi obrane ili u situacijama branjenja suparničke tranzicije može bez problema zamijeniti Fernandinha. [...] jedan od ključnih igrača u posjedu lopte. Ima drugi najveći broj dodavanja u momčadi i 92 posto njihove točnosti, loptu odigrava brzo i precizno, s lakoćom se rješava suparničkog pressinga, a postavlja se tako da otvara linije dodavanja suigračima u prvoj fazi posjeda. Ukratko, igra točno onako kako Guardiola traži od svog zadnjeg veznog. [...] Zadnji tako mršavi i dugonogi igrač kojeg je Guardiola imao na raspolaganju bio je Sergio Busquets. (MT 7. 7. 2019)

Topić je to napisao srpnja 2019. godine, a onda je studenoga 2023. napisao analizu (MT 2. 11. 2023) u kojoj tvrdi da je Rodri te godine bio najbolji igrač najbolje i

najimpresivnije momčadi na svijetu (M. City osvojio je Ligu prvaka) te da je Zlatnu loptu, nagradu za najboljega, trebao dobiti on, a ne L. Messi. Kolumnist opet razlaže. Trebalo je – piše – vremena da se prilagodi engleskoj ligi i da mu trener svojim sustavom pomogne, a to je učinio ovako:

[...] trebalo je i neko vrijeme da Guardiola pronade kako mu pomoći u branjenju kontri bez da žrtvuje napad. Prvo je uvukao Joãa Cancela s beka u sredinu, pa je prošle sezone podigao Johna Stonesa. Oba su poteza služila tome da Rodri dobije zaštitu bez da se žrtvuje sloboda preostale dvojice veznjaka koji su nastavili tražiti praznine u međuprostoru i priključivati se napadu. (MT 2. 11. 2023)

Valja odmah primijetiti preciznost izlaganja: bek je uvučen u sredinu, stoper je podignut u vezu, veznjaci traže praznine u međuprostorima. Tu je u dvjema rečenicama iznijeto više nogometne analize negoli u desecima Židakovih kolumna. Topić nastavlja sa statističkim podacima koji kažu kako Rodri stoji s točnim dodavanjima, koliko je od tih dodavanja bilo pod pritiskom, koliko je lopti oduzeo. Za one koji ne prate nogomet istaknimo da je tu posrijedi statistika daleko više razine od one na koju smo tradicionalno bili navikli, one koja broji samo postignute pogotke i eventualno asistencije; u nekim prošlim vremenima o takvoj smo preciznoj statistici slušali i čitali u okviru američkih sportova, u kojima se odvajkada pomno vodila (NBA-košarka, bejzbol, američki nogomet), nogomet joj se dugo bio opirao. Uglavnom: cijela Engleska i cijela Europa znale su da je ključ za nadigravanje Citya zaustaviti Rodria stalnim pritiskom – striktnim markiranjem, presingom, udvajanjem – ali nitko u tome nije uspio, Kolumnistu je u zaključku jasno da je nogomet spektakl i da je očekivano da su prva mjesta u izboru za Zlatnu loptu zauzeli atraktivni golgeteri i igrači poteza (L. Messi, E. Haaland, K. Mbappé, K. de Bruyne), ali da je u smislu kontinuiteta i važnosti za igru svoje momčadi najbolji na svijetu te godine bio Rodri. Ne moramo se mi s njime složiti, možemo njegove argumente prihvatiti ili o njima raspravljati, možemo se prisjećati krakatih zadnjih veznih koji nisu bili osobito talentirani i stasom neobdarenih velemajestora koji su radili sve što i Rodri, ali neovisno o tome tko je 2023. godine bio najbolji kolumnist je četiri godine poslije prvoga teksta pokazao da je bio u pravu kad je bio pisao da je Rodri savršeno pojačanje za City. Dakle ponešto se u nogometu može i mjerljivo predvidjeti; mnogošta jest u nadarenosti, ali ponešto je mjerljivo i ponovljivo. Podsjetimo da je T. Židak tvrdio: „Budite sigurni, Alen Halilović neće nestati s nogometne mape“ (TŽ18 22. 11. 2015). Kao što je upućenijima poznato, dogodilo se upravo suprotno. Drugim riječima, dojmovi su jedno, a analitika ipak ima nekih prednosti.

A da nogomet istovremeno jest i suradnička djelatnost, kooperativni čin, momčadska igra jedanaestorice protiv jedanaestorice, i individualno nadmetanje, dvoboj jednoga protiv jednoga, pisac pokazuje primjerice u kolumnama o Edenu Hazardu, koji je bio natukao nešto kila (MT 5. 10. 2019), te o driblingu *elástico* (MT 24. 4. 2021), koja se kolumna ne svodi samo na povijesni razvoj toga driblinga i isticanje prvoga koji ga je izveo („Echigo je odlučio kombinirati obje metode vođenja lopte i suparnika proći tako što će istovremeno driblati i unutrašnjim i vanjskim dijelom kopačke“) nego i na kratko objašnjenje njegove kinestetike („varka u kojoj noge i tijelo rade sasvim različite stvari“)

te zašto su pojedini nogometaši u njemu bili bolji od izumitelja, a pojedini ga rabili spektakla radi („Sérgio Echigo je izumio elastico zato što mu je trebao, Rivellino i Ronaldo su ga koristili jer je bio efikasan, a Ronaldinho samo zato što je mogao“). I sve to provideno je dvjema poveznicama na YouTube, na kojima čitatelj bez puno mudrovanja i zahvaljujući mediju na kojemu je kolumna objavljena može vidjeti o kojem je driblingu riječ, vizualizirati pročitano, povezati riječi s prethodnim iskustvom nogometnoga gledatelja, sve skupa: nadograditi svoje razumijevanje nogometa.

Iz triju-četiriju tekstova s kojima smo započeli možemo izlučiti stalnice Topićeva pisanja o nogometu, pa onda i stalnice toga tipa nogometnoga diskursa. Njegovi zagovornici i pisci vjerojatno bi ga nazvali *analitičkim*. Prihvatit ćemo tu odrednicu razumijevajući ju ponajprije kao poštovanje metode u pristupu nogometnoj igri, koja se onda raspisuje i u kolumnama.

Kako je Bagić već pobrojio (2018), Tomislav se Židak u svojim kolumnama znade referirati na lijepu književnost pa kao orijentacijske točke spomenuti Samuela Becketta (čekanje Godota; također kod B. Dežulovića, usp. BD 1. 5. 2023, BD 2. 5. 2023), Oscara Wildea (slika Doriana Graya), Gabriela Garcíu Márqueza (pukovniku nitko ne piše), Ivana Gundulića, Jacquesa Préverta, Miroslava Krležu (nigdar ni tak bilo da ni nekak bilo), Georgea Orwella („sport je rat bez oružja“, TŽ4 6. 1. 2001). Da bi Židak spomenuo nebeletrističku referencu, to je prava rijetkost, primjerice spomenut će da je u svojoj knjizi *Najveći trikovi superzvijezda* njemački nogometaš i čelnik Bayerna Karl-Heinz Rummenigge 1992. godine za Roberta Prosinečkoga napisao da „igra najljepši nogomet na svijetu“ (TŽ4 7. 8. 1999). Drugim riječima, autoritet nogometnoga velikana Rummeniggea tu je da potvrdi ono što je Židak mnogokad napisao. No tu je riječ o neposrednu nogometaševu iskustvu, koje je – koliko god zanimljivo bilo – slabih spoznajnih dometa. U Mihovila Topića također ćemo naći reference na Fjodora M. Dostojevskoga (MT 11. 11. 2016), Samuela Becketta (Vladimir, Estragon i Godot, MT 15. 9. 2017), na nogometne misli Alberta Camusa (nogomet mu je draži od teatra, MT 11. 11. 2016) i Jean-Paula Sartrea („u nogometu se sve iskomplicira prisutnošću suparničke momčadi“, MT 5. 6. 2020), dapače gdjekad je čitava kolumna utemeljena na beletrističkoj referenci, poput analogije Joséa Mourinha s Camusovim *Strancem* (MT 11. 11. 2016) ili Jürgena Kloppa s Krležinim *Na rubu pameti* (MT 10. 3. 2017). Primijetimo da je posrijedi analogija koja se provlači kroz čitav tekst, Topić poput učitelja rado rabi prispodobe i analogije. Ono međutim čega u Židaka nema nikako, a u Topića je veoma često jest parafraza znanstvene literature, što je istaknuta odlika popularnoznanstvenoga stila (Katnić-Bakaršić 2001), i to ne samo sportske, nogometne literature, nego znanstvenih radova o svemu onome što bi se sporta moglo ticati, ponajprije psihologije. Dat ćemo nekoliko dužih citata da se vidi koliko njihovo gradivo može biti složeno i izvedeni zaključci dalekosežni, imajući na umu i antropološko istraživanje o dužini ljudskih udova spomenuto na početku ovoga poglavlja. Između ostaloga upozoravamo na zadnji citat, u kojemu se vrhunski znanstvenik fizičar pojavljuje u ulozi uspješnoga savjetnika jednoga od uspješnijih trenera današnjice:

Jan Vecer, profesor sa Sveučilišta Columbia, godine 2009. objavio je istraživanje koje je analiziralo upravo specifičnu vrstu crvenog kartona – karton koji sprječava protivnika u izglednoj poziciji za postizanje gola. Iskoristio je nešto vrlo slično šansama na pokeru – kladioničarske koeficijente. [...] Po podacima koje je Vecer dobio, granica nakon koje dobivanje kartona u kombinaciji s penalom za suparničku momčad je 51. minuta. Prije tog vremena suparnik ima dovoljnu statističku prednost u vidu figure viška i vremena u kojem može ostvariti pozitivan rezultat. Nakon 51. minute statistička vjerojatnost izvlačenja pozitivnog rezultata rapidno raste i podržava tezu da su neki penali i neki crveni kartoni sasvim logični, ako ih gledamo kroz prizmu očuvanja rezultata. (MT 6. 1. 2017)

Colin Trainor i Constantinos Chappas osmislili su model napredne statistike u nogometu koji nazivaju *Expected Goals*, a označavaju s *ExpG* ili *xG*. Ukratko, poanta je da u analizi utakmice svakom udarcu daju vrijednost ponajprije s obzirom na to odakle je upućen, ali u kontekst uzimaju i druge okolnosti. Po njihovim podacima, a obrađeno imaju preko 200.000 utakmica, iz centralne zone ispred kaznenog prostora zabija se tek nešto manje od tri posto udaraca prema голу. U drugim zonama, više prema strani ili iza 22 metra, taj postotak je još drastično manji. (MT 15. 9. 2017)

Međutim, kad se čovjek iz nekog razloga osjeća bez rješenja – pa makar bila riječ i vrhunskom sportašu – javljaju se problemi u izvedbi. Nekad su ti problemi stvarni, ali psiholozi Floyd Ruch i Philip Zimbardo su napravili eksperiment sa štakorima kojim su dokazali kako taj osjećaj bespomoćnosti može biti i naučen. (MT 29. 3. 2019)

„Promatrao sam dva Korejca, trenera olimpijske momčadi i njegova asistenta“, ispričao je legendarni njemački trener Dettmar Cramer koji je s Bayernom osvojio Kup prvaka, autorici knjige *Fussballpsychologie* Birgit Jackschath. (MT 29. 3. 2019)

Kada je profesor Tomislav Globan istraživao anomalije u hrvatskom nogometu, prikupio je podatke o svim utakmicama koje su odigrane u povijesti HNL-a. Nakon što je završio s obradom svake pojedine utakmice i izračunao vjerojatnosti pobjede svake od momčadi, s Edom Jägersom je rezultate istraživanja objavio početkom 2018. u američkom znanstvenom časopisu *Contemporary Economic Policy*. (MT 16. 1. 2021)

Jedan od problema o kojima je govorio je bila uputa zdravstvenih tijela u Velikoj Britaniji koji su zabranili [*sic!*, koja su zabranila?] udaranje lopte glavom u mlađim kategorijama kako bi se spriječio utjecaj na mozak zbog ponovljenih mikrotrauma uzrokovanih uzastopnim udaranjem lopte lubanjom koja nije do kraja razvijena. (MT 14. 5. 2021)

Geir Jordet je profesor psihologije na norveškoj verziji Kineziološkog fakulteta i svoju doktorsku tezu je temeljio na ulozi senzorne percepcije okoline kroz vid i kognitivnog učinka u situacijama visokog stresa. Jedan od glavnih likova u njegovu istraživanju bio je Xavi. Jordet je istraživao kako se igrači ponašaju netom prije nego što prime i netom nakon što predaju loptu. Na uzorku od preko 2.500 obrađenih utakmica došao je do zaključka kako Xavi u 10 sekundi igre u prosjeku čak 8,3 puta okrene glavu u potrazi za informacijama o okruženju oko sebe. Vrhunski igrači poput Luke Modrića i Franka Lamparda koje je Jordet uključio u istraživanje to također rade i to je dobar indikator percepcije okoline, ali Xavi se pokazao kao ekstrem. Njegovo skeniranje okoline prevedeno na 90 odigranih minuta je otprilike 4.500 okretanja glave. (MT 1. 11. 2021)

Prema podacima koje je objavila Američka udruga psihijatara otprilike 12 posto Amerikanaca je doživjelo anksiozne napadaje i liječilo se od njih. Usprkos činjenici da su u Americi psihijatri kroz prisutnost u mainstream medijima i TV emisijama donekle skinuli tabu s teme mentalnog zdravlja, to je i dalje tek manji dio stvarnih slučajeva. Procjenjuje se da je oko 35 posto ljudi nekad imalo barem jedan napadaj, a da 20-ak posto ljudi ima kronične oblike anksioznosti i depresije. (MT 2. 9. 2022)

Kada je Jens Bangsbo – bivši danski reprezentativac, sveučilišni profesor, asistent Carla Ancelottija u Juventus i Milanu te aktualni član stručnog stožera Gian Piera Gasperinija u Atalanti – počeo proučavati nogomet u suradnji s Birgerom Peitersenom, došao je do zaključka da prosječna momčad u prosječnoj utakmici ima 100-tinjak posjeda lopte. U toliko momčadskih akcija igrači odrade između 750 i 900 nogometnih radnji s loptom. Od te količine dodavanja, driblinga i udaraca, samo 230–280 poteza možemo karakterizirati kao izravne napadačke radnje, dok se ostalih 60 posto kontakata s loptom svodi na dodavanja kojima se ne osvaja prostor, građenja lopte i čuvanje posjeda. Od tih 230–280 aktivnih napadačkih radnji, samo pet do osam na kraju bude zapravo opasno po suparnički gol. To je otprilike jedan posto. (MT 11. 8. 2023)

„Sa Shiltonom na vratima svi su imali puno više samopouzdanja“, ispričao je Clough godinama kasnije Duncanu Hamiltonu u knjizi *Provided You Don't Kiss Me: 20 Years with Brian Clough*. [...] Paradoks branjenja je u tome, kao što je to napisao Jonathan Wilson u knjizi *The Outsider: A History of the Goalkeeper*, da ta vještina izgleda dobro tek kad stvari pođu po zlu za momčad. (MT 22. 9. 2023)

Jedan od ključnih suradnika Jürgena Kloppa nikad se nije bavio nogometom. William Spearman prvo je doktorirao fiziku na Harvardu, a onda je proveo nekoliko godina na CERN-u istražujući elementarne čestice kao jedan od ključnih suradnika u timu kojeg je okupio Peter Higgs. Posredno je bio sudionik u Higgsovu osvajanju Nobelove nagrade 2013., a neposredno je sudionik Kloppova osvajanja Premier lige i Lige prvaka. Istražujući elementarne čestice, Spearman je shvatio da se kretanje miona i njihov utjecaj na električno nenabijeni prostor oko njih može usporediti s kretanjem igrača na nogometnom terenu. Trebalo mu je neko vrijeme da usavrši svoje formule, ali na kraju je dobio revolucionarni model. Dotad se analitika u nogometu bavila dodavanjima, driblinzima i duelima, odnosno onime što se zaista dogodilo. Spearman je osmislio način kako kvantificirati koliko površinu terena kontrolira koji igrač i ono što se može dogoditi. Ideja dovođenja Mohameda Salaha bila je njegova. Doduše, ne samo njegova, ali njegov model kontrole terena detektirao je da Salah dolazi do izražaja u puno većoj površini nego što to pokazuju klasične *heat mape*. Ispalo je da Salah, ako igra na desnom krilu, a suparnički bek stoji 10 metara udaljen od njega, ne kontrolira samo svojih pet metara nego njegovo gravitacijsko polje seže još dodatna tri metra prema obrambenom igraču, tako da lopta koja dolazi na samo dva metra od beka i osam metara od njega postaje situacija „50-50“. Sve bliže od toga je Salahovo, ali i ogromni prostor iza leđa obrane u kojem Salah ima više od 50 posto šanse da dođe do lopte. Kad je promijenio varijable i dodao Kloppov stil igre, model je predvidio više od 25 golova u sezoni. (MT 23. 1. 2024)

Na temelju takvih parafraza znanstvenih istraživanja kolumnist dalje razrađuje svoju temu, vodi ju do zaključka i primjenjuje na poznatije primjere. Tko prati nogomet, sjeća se kako je Josip Šimunić 2013. godine u kvalifikacijskoj utakmici Hrvatske i Srbije za

Svjetsko prvenstvo u Brazilu u 80. minuti oborio Miralema Sulejmanija (tko se ne sjeća, podsjetit će ga Dean Duda kolumnom DD 4. 7. 2014); navijačka intuicija da je bila riječ o izgledno opasnoj kontri i da je Šimunić opravdano napravio prekršaj za isključenje dobiva sad svoje znanstveno i statističko obrazloženje (usp. MT 6. 1. 2017). Istraživanje o tome odakle se postiže najviše golova polazište je za ukor lošem odgoju mladih nogometaša (usp. MT 15. 9. 2017). Psihologijsko istraživanje i razlikovanje urođene i naučene bespomoćnosti dalekosežno je, može treneru pomoći u pripremi momčadi i rušiti mit o psihološkoj pripremi kao motivacijskome „nabrijavanju“ (usp. MT 29. 3. 2019). Da je Xavi jedan od najboljih veznjaka 21. stoljeća, o tome postoji konsenzus zainteresiranih; znanstveno istraživanje pokazuje što je on to radio drugačije od drugih igrača i zašto je njegova percepcija okoline mogla biti tako snažna, pa i zašto je onda mogao biti toliko koristan igrač (usp. MT 1. 11. 2021), i to bez otrcanih fraza prema kojima „Prosinečki drukčije od svih udara loptu“, a „Olić trči drukčije od svih“, kako to piše T. Židak (TŽ11 10. 4. 2010) i kako često čujemo od nogometnih zaljubljenika. Topić će uinat svim poštovateljima zalaganja kao vrhunskoga mjerila – orijevano je u frazama poput *poginuti na terenu*, ili *ostaviti srce na terenu*, ili *dati 110 posto od sebe*, ili *bacati se glavom na kopačku*, ili već spomenutima *volji*, *želji*, *htijenju* – jasno pokazati kako je Mario Mandžukić na jednoj utakmici svojom agresivnom trkom za stoperima Bayerna zapravo naštetio igri svojega Juventusa, koji je nakon sigurna vodstva izgubio:

Kad su na klupi Bayern shvatili da njegovo trčanje ne odgovara onome što radi ostatak momčadi, da svojom pretjeranom agresivnošću ruši strukturu momčadi, ciljano su odvlačili Mandžukića spuštanjem Artura Vidala kojeg je on pratio. Kimmich i Alaba su onda imali jednostavnu zadaću spuštati lopte u centralnu zonu, Juventusov vezni red je morao preuzimati, a Bayern je jednostavno dolazio na krilne pozicije. Potpuno zatvoreni i bezidejni Bayern vratio se u igru baš zbog toga što je trčanje najprecjenjeniji segment nogometa i što često agresivnost i srčanost naprave više štete nego koristi. (MT 10. 2. 2017)

Kolumnist nipošto ne kaže da je Mandžukić kriv za poraz, samo analizom igre pronalazi pogreške koje su pridonijele okretanju rezultata. I sve tako dalje. Topić podatke istraživanja uzima razumno i razumno im pronalazi primjenu, na temelju istraživanja nudi moguća poboljšanja i pokušava predvidjeti buduće scenarije, što je odlika svake dobre (znanstvene) metode.

Raspon Topićevih tema golem je i pokazuje koliko je nogometna igra složena i o čemu se sve u njezinu vidokrugu može pisati. Čitave kolumne posvećene su modernim sustavima igre, tzv. pozicijskoj igri, šp. *juego de posición*, i suvremenim inačicama presinga, nj. *gegenpressing*, s detaljnim opisima i shematskim i slikovnim prikazima s egzemplarnih utakmica istaknutih trenera današnjice (pamtljiva imena tu su P. Guardiola i J. Klopp, usp. npr. MT 24. 2. 2017, MT 10. 3. 2017, MT 12. 5. 2017, MT 5. 6. 2020, MT 24. 12. 2022, MT 27. 5. 2023), piše se o tek nešto starijim sustavima i zašto danas više nisu efikasni, odnosno zašto su svojedobno bili revolucionarni (pamtljivo suvremeno ime tu je J. Mourinho, pamtljiva je argentinska *la nuestra*, poznat je stari engleski način igre napucavanja lopte na napadača *route one*, usp. npr. MT 24. 2. 2017, MT 11. 6. 2021), o igračima koji su danas najistaknutiji i onima koji se više ne

snalaze, s objašnjenjem zašto se ne snalaze ili zašto nisu napredovali (usp. kolumne o C. Fàbregasu, E. Hazardu, M. Pjaci, A. Haliloviću, MT 11. 1. 2019, MT 5. 10. 2019, MT 24. 3. 2017, MT 9. 7. 2022), piše se o evoluciji pojedinih pozicija i prilagodbi pojedinih nogometaša novim ulogama (usp. kolumne o I. Rakitiću, napadačima, vratarima, tzv. lažnoj desetki, o bekovima i stoperima, o tome zašto J. R. Riquelme danas ne bi mogao biti važan kao što je nekad bio, MT 1. 12. 2016, MT 10. 2. 2017, MT 2. 11. 2018, MT 21. 6. 2021, MT 22. 9. 2023, MT 18. 11. 2023, MT 16. 11. 2020), o važnosti njegovanja kulture uličnoga nogometa i pozitivna utjecaja koji ta kultura ima za kasniji razvoj igrača i nogometne igre, pa onda i što od toga baštini trenutni hit španjolskoga nogometa, mali nogometni klub Girona (usp. npr. MT 2. 12. 2016, 30. 7. 2019, MT 21. 10. 2023), piše se o ulozi roditelja u odgoju suvremenoga sportaša (usp. MT 30. 6. 2017), o suvremenoj tehnologiji u nogometu te posljedicama koje pojedino novo nogometno pravilo može imati za nogometnu igru u cjelini (usp. MT 23. 2. 2018, MT 3. 5. 2019, MT 2. 4. 2022, MT 8. 7. 2023), o nogometnoj psihologiji i depresiji kao bolesti suvremenoga svijeta, pa i sporta (usp. MT 29. 3. 2019, MT 2. 9. 2022), o besmislenosti ocjena nogometaša na pojedinoj utakmici, koje se kao atavizam nekih davnih vremena još uvijek njeguju u novinama (usp. MT 3. 3. 2017), a čini se da su nogometašima važnije negoli publici (usp. Vojnovićevo „Na početku karijere uvijek mi je bila bitna ona šugava ocjena u novinama“, AV 8. 12. 2019), pa o statistici, kojom se obilato služi, i njezinoj razumnoj uporabi i ograničenjima, tj. plošnosti statistike koju nije promislila ljudska pamet i smjestila ju u stvarni kontekst (MT 8. 2. 2019), o nogometnoj infrastrukturi i svemu što bi Hrvatski nogometni savez mogao činiti (a ne čini), o nogometnim travnjacima, o edukaciji trenera i zainteresiranih gledatelja, o praćenju nogometa u medijima, o ovisnosti o klađenju, o navijačkim skupinama, o terorizmu, o krizi autoriteta i zrcaljenju društva u sportu, sve do – kako smo vidjeli – opravdanim crvenim kartonima, učinkovitim driblinzima i proporcionalnosti čovjekovih ekstremiteta.

Na razini pristupa nogometnoj igri odmak od tradicije možda će najuočljiviji biti u tome što Topić ne piše samo o onome što je širemu sloju publike najpamtljivije – golgeteri, dribleri i kreativni veznjaci, španeri, dakle osobiti individualci u navodno momčadskoj igri. Neće biti slučajno da ćemo i u Židaka i u Dežulovića naići na *desetku* i redovito na *desetku* (što je položajna oznaka nerijetko povezana s igračevim brojem na leđima, ali ponajprije položajna oznaka), dakle tradicionalno najkreativnije i najatraktivnije ofenzivne vezne igrače, riječima Aljoše Vojnovića – *princeze* koje „igra[ju] samo kad ima[ju] loptu u nogama“ (AV 23. 9. 2022):

Gužva oko najbolje Dinamove **desetke**, koju se, ne bez razloga, uspoređuje s Lamzom, Mlinarićem, Bobanom i Prosinečkim, držala je u napetosti i klub i navijače, a ponajviše medije. (TŽ11 1. 12. 2007)

Oni koji su gledali Moralesa, kažu da je **desetka** koja može nadomjestiti Luku Modrića. (TŽ11 28. 6. 2008)

Bilo je boljih i talentiranijih, ali nikad u historiji balkanskog nogometa nije bilo „**desetke**“ koja u 115. minuti sprinta kao bez duše da ukliže i spasi jebeni korner. Toga nije bilo. (BD 17. 7. 2018)

Ovaj onda otišao u Zagreb po drugo mišljenje, i mali mu, da skratim, postao najslavnija Dinamova „desetka“ ikad, pa već pet-šest godina kasnije igrao u Milanu sa Robertom Baggioniom i Georgeom Weahom, osvojivši četiri talijanska prvenstva i Ligu prvaka. (BD 16. 1. 2024)

U prvim trima citatima riječ je o Luki Modriću, koji je 2018. dobio Zlatnu loptu kao najbolji igrač svijeta, u četvrtome o Zvonimiru Bobanu. Dobro, da ne griješimo dušu, Židak će kadšto spomenuti i *plavu devetku* (Dražan Jerković ili Zlatko Kranjčar), sintagmu koja je znana i izvan nogometa (što po filmu Kreše Golika iz 1950. godine, što kao zagrebačka gostionica). Topić pak krajem 2018. godine piše kolumnu o stoperu Virgilu van Dijk:

U opće prihvaćenoj perspektivi nogometa kao sporta u kojem je cilj isključivo zabiti gol i u kojem su svi osim napadača tek sporedni glumci, Van Dijk donosi neku sasvim drugu dimenziju. Nije kao Fabio Cannavaro, vođa Italije iz 2006. koja je igrala na gol manje i koji je svoje nagrade dobio jer je uspješno zaustavio napadače, što je opet stavljanje napadača u fokus. Liverpool je momčad koja igra napadački u Kloppovu frenetičnom ritmu koji se oslanja na atraktivan nogomet, a Van Dijk je ključni igrač. [...] ako promatramo trendove u modernom nogometu, za mene će ovo ostati godina Virgila van Dijka. Ne toliko njega samog, koliko ideje u kojoj su golovi tek posljedica igre koja se, ako točno znate što tražite, može graditi i na stoperima koji onda imaju puno pokriće za svoju cijenu. (MT 28. 12. 2018)

Piše dakle o obrambenom igraču, „sporednom glumcu“, ali ne opet o klasičnome poput Fabia Cannavara, koji je svojedobno i bio najbolji svjetski nogometaš, nego o modernome:

Van Dijk je brz, suludo brz za stopera i može držati zadnju liniju toliko visoko da bez ikakvih problema stvara uvjete za uspješan pressing koji je ključ Kloppove igre. Dok je on natrag i dok drži liniju na centru, Liverpoolova prednja trojka može slobodno izaći u agresivni pritisak jer zna da vezna linija i dalje može zadržati kompaktnost momčadi. Ako suparnik odluči prebaciti pokušaj presinga dugom loptom, Van Dijk je fantastičan u zračnim duelima koje dobiva s gotovo 80 posto uspješnosti. Usto ima i odlično postavljanje i čitanje igre, tako da bez problema kontrolira i međulinijski prostor ispred obrane, što mu omogućava da rani suparnika jedan-na-jedan prilično rano i uz osiguranje iza svojih leđa. Brz je, odličan u skoku i vrlo pametan. Rezultat zbroja njegovih karakteristika je da može braniti bilo kakav tip napadača. Klasičnu devetku će kontrolirati u zraku, brzog napadača će uhvatiti na otvorenom prostoru, a lažnu devetku će staviti u džep praćenjem u međulinijski prostor. (MT 28. 12. 2018)

Čitatelj se sad s kolumnistom može složiti ili ne složiti, ali kolumnist je svoj stav obrazložio – 2018. bila je godina V. van Dijka, koji svojoj momčadi omogućuje pressing, a istodobno čuva i klasičnu devetku, i lažnu devetku, i brzoga napadača. Sličnu je pohvalnu analizu obrambenog igrača 2021. napisao o Kyleu Walkeru, s posve preciznim statističkim podacima o tome kako i zašto Walker pridonosi svojoj momčadi (usp. MT 10. 7. 2021), a nedavno je napisao i kolumnu o aktualnoj Hajdukovoj obrani (usp. MT

23. 12. 2023). Uostalom kad piše o engleskome veznjaku novoga kova, on piše o tome kako taj igra obranu na Modriću:

Te konkretne karakteristike koje Mounta čine impresivnim igračem u napadu zapravo je najbolje pokazao u obrani, i to igrajući upravo protiv Modrića u polufinalu Lige prvaka. Thomas Tuchel ga je koristio kao jednu od dvije desetke u formaciji 3-4-2-1 i Mount nije čuvao Modrića tako da se zalijepio za njega, nego tako što je shvaćao što Modrić radi i kako se kreće po terenu. Mount se pozicionirao tako da onemogućiti zadnju liniju Real Madrida da uopće ima otvorenu liniju dodavanja prema Modriću, čime je pokazao iznimnu igračku inteligenciju koja je možda i vidljivija nego kada o njoj pričamo u kontekstu izbora rješenja u napadu koji se često čine spontanima i prirodima. Ovo je bilo jasno planirano i izvedeno do savršenstva. (MT 11. 6. 2021)

Širenje pogleda na čitav nogometni teren i na svu jedanaestoricu igrača ogleda se i u dosljednoj i bogatoj uporabi žargonizama, koje ćemo smatrati terminima. Već se iz dosad rečenoga i iz citata bogatih žargonskim terminima moglo vidjeti da je u tom vidokrugu *desetka* – naravno – tek jedan od jedanaestorice. U jeziku kojim pišu Topić i njemu slični kolumnisti osim stopera, bekova, krila, špicâ i desetki postoje i *šestice* (usp. čitavu analizu Bayernove šestice, MT 7. 9. 2023), *klasične* i *lažne devetke*, postoje *osmice*, nerijetko postoje i dvije *šestice* ili dvije *osmice*, postoje sustavi s dvjema *desetkama*, pa će o položaju suvremenoga velemajestora Kevina De Bruynea, kad se ozlijedio, Topić napisati ovako (upozoravamo na *geometriju kutova*):

Tko će raditi sve ono što je radio De Bruyne i tko će svaki put dostaviti loptu na pravo mjesto? Tu se stvari već kompliciraju. Za očekivati je da De Bruyneovo mjesto – a **to je nominalno desna „osmica“ u formaciji 4-3-3, a zapravo druga desetka u strukturi 3-2-2-3** – preuzme Phil Foden. Problem je u tome što je Foden ljevak i to stvara dodatne probleme u geometriji jer prima loptu pod drugačijim kutovima, drugačije se okreće i drugačije može „hraniti“ Haalandu u napadu. Jasno je da će on i Bernardo Silva morati preuzeti dio De Bruyneovih kreativnih zadaća u zadnjoj trećini, ali puno će pasti na krila. (MT 27. 8. 2023)

Postoje nadalje klasične desetke „staroga kova“, što se talijanski reče *fantasista* ili *trequartista*, pa se i o njima može napisati kolumna (usp. MT 21. 3. 2024), i postoje desetke u suvremenu nogometu, pa i u hrvatskoj reprezentaciji, o čemu će Topić napisati ovako:

Međutim, Hrvatska je opasnija kad igra u 4-2-3-1 i kad Dalić odluči umjesto Kovačića na teren poslati „desetku“. Možda će primiti koji gol više [...] ali će češće dolaziti u suparnički kazneni prostor, stvarat će više prilika i zabijat će više golova. Uostalom, imat će puno više okomitih dodavanja i akcija kojima se osvaja prostor. (MT 28. 3. 2024)

Ne bi bilo neočekivano da prosječan kibic odrastao na prosječnim novinarskim tekstovima o nogometu i ne sluti tko su te desetke u hrvatskoj nogometnoj reprezentaciji o kojima Topić piše jer su mu predodžba desetke „španeri“ kojima se nekad divio. Dometnimo da je s jezične strane zanimljivo da se igrači zadnje linije (2, 3, 4, 5) i krilni napadači (7, 11) uvriježeno ne zovu prema brojevima, nego lijevim i desnim *stoperima*, *bekovima* i *krilima* (u zadnjoj, obrambenoj liniji jednako se često rabe lijevi, srednji i

desni *branič*), tek će vratar kadšto biti *jedinica*, što uglavnom podrazumijeva prvoga vratara, ne pričuvne, dakle nije posve pozicijska odredba.

Postoje nadalje veznjaci *box-to-box* i oni koji to nisu, postoje napadači koji su hitri i koji su *sidruni* ili *mantinele*, e. *target-man*, postoji *zonska* obrana i *man marking* (*čovjek na čovjeka*), postoje *flasteri* i *udvajanja*, postoje *linije* u rasporedu momčadi, a one mogu biti okomite i vodoravne u odnosu na teren, postoje *međulinijски prostori*, tj. *međupro-stori*, i postoje *poluzone*, tj. e. *half-spaces*, između *središnjih* i *krilnih zona* (prostori su poprečni i pomični, zone su uzdužne i nepomične), postoje statične poprečne *trećine* terena, postoji *geometrija* momčadi, postoje *visoko* i *nisko* postavljanje, *duboko* i *plitko* postavljanje, postoji *podizanje* i *spuštanje* igrača (dade se primijetiti da je prostorna metafora u opisu nogometnoga terena u nogometnome žargonu općenito vrlo plodno iskorištena, i to visinska, vertikalna, ne plošna, horizontalna, i to tako da je *nisko* = *plitko*, a *visoko* = *duboko*; pritom su orijentir vrata, gol momčadi o kojoj je riječ), postoje *juego de posición* i *gegenpressing*, postoje *okidači* i *sheme* presinga. Najzad dakako postoje i okvirne formacije, koje Topić, kako smo kod desetke vidjeli, uvijek razlaže, ne zaustavlja se na konstatiranju brojčanih formula poput 4-4-2, 4-3-3 i sličnih, primjerice:

Temelj igre je bio pritisak na Argentinu, ali ne presingom na loptu nego usmjeravanjem koncentracije na to da se odsijeku opcije igrača s loptom. Suština je bila kompaktna zona 4-1-4-1, koja je samo inačica formacije 4-3-3, koja se i logički nameće kao idealna na kadar s kojim raspolažemo. Brozović je markirao Lionela Messija, Modrić je tijelom branio dodavanja u međuprostor, a krila su disciplinirano rotirala prema bočnim zonama terena. Kompaktnost linija i po horizontalnoj i po vertikalnoj liniji je omogućavala zatvaranje defenzivnih trokuta i hvatanje argentinskih igrača u zamke. Vrlo malo smo se branili statično i pozicijski, a jako puno smo reaktivno prepunjavali stranu prema lopti, oduzimajući opcije za igru Argentinu i stvarajući pritisak. [...] Tek dva ili tri puta u prvom poluvremenu se dogodilo da su bočni igrači Argentine navukli oba naša krila u *man marking* i odvukli ih duboko u zadnju liniju. Tada se Hrvatska *de facto* branila sa 6-3-1 i nije mogla ostvariti pritisak prema *halfspace* zonama koje je Argentina tražila. Međutim, veliku većinu vremena naša su krila bila pozicionirana onako kako smo isticali da je iznimno važno – tako da su mogla odsijecati linije dodavanja prema širokim zonama, ali da ostanu na poziciji odakle mogu povući tranziciju i napasti prostor, što je iznimno važno jer Mario Mandžukić teško stvara prednost kad vuče loptu u kontru. (MT 22. 6. 2018)

Tako je pisana analiza pobjede Hrvatske nad Argentinom 2018. godine. Osim terminâ valja primijetiti da je primjerice „Modrić tijelom branio dodavanja u međuprostor“; da bi nogometaš tijelom branio dodavanja, to u tradicionalnu pisanju o nogometu nismo mogli pročitati. Konačno analiza je providena dvama pomno odabranim i iscrtanim snimcima s televizijskog ekrana, na kojima je i vizualno dano ono o čemu se piše pa se lako može osvijestiti.

U vezi s terminima svrnut ćemo još pozornost na riječ *reposjed*, koja nam se javlja gore u jednome Topićevu primjeru (usp. MT 7. 7. 2019), a u korpusu Topićevih tekstova nekoliko puta. Posrijedi je općenito izrazito rijedak slučaj izvođenja imenice s hrvatskom osnovom (u ovome slučaju *posjed*) i prefiksom *re-*, kakav imamo još u riječi *reizbor*, znanom u akademskim krugovima. Inače prefiks *re-* redovito dolazi sa stranim

osnovama, primjerice u imenicama *reakcija*, *reaktivacija*, *rebalans*, *rekonstrukcija*, *reorganizacija* i sl. (usp. Babić 1986: §§ 1236, 1906; isto u Babić 2002). Nogometni diskurs podastire nam dakle još jedan ostvaraj.

Svime što smo naveli – preporučavanjem literature, detaljnim i upućenim analizama, dobrim predviđanjem – kolumnist izgrađuje svoju autoritativnu poziciju i svoju komentatorsku vjerodostojnost. Tako izgrađena vjerodostojnost nije krasila tradicionalnu nogometnu kolumnu, u kojoj se vjerodostojnost – kao što smo vidjeli kod Magdića ili Židaka – utvrđivala činjenicom da je reporter nešto vidio ili čuo iz prve ruke, neposredno iskusio, i da je to činio desetljećima, bez obzira na to je li to neposredno iskustvo mogao poopćiti do razine analitičkoga modela.

Topić i implicitno i eksplicitno želi nogometno educirati. Ako procijeni da neki termin ili žargonizam treba objasniti, objasniti će ga, nerijetko svima poznatim nogometnim primjerom. U objašnjavanju igre i ovladavanja njome dapače nerijetko se služi prisposodobama i analogijama iz nenogometnoga svijeta. Kad piše o evoluciji napadača i onome što danas prosječan napadač ima, izvlači usporedbu iz automobilske industrije: nekad je samo Mercedes S-klase imao zračne jastuke i sustav ESP, danas je to serijska oprema svih automobila. Pouk: nekad je nešto radio samo Zlatan Ibrahimović, danas se to očekuje od svakoga prosječnog napadača (MT 21. 6. 2021). Druga prisposodoba s automobilskom industrijom: Mazda je utrošila tisuće radnih sati konzultacija s psiholozima sa Sveučilišta u Hiroshimi ne bi li odlučila hoće li pretinac za odlaganje biti poledini samo suvozačkoga sjedišta. Pouk: nekad su potrebne tisuće radnih sati, koje se naoko čine uludo potrošene za trivijalne stvari, što će nakraju uroditi sigurnijom vožnjom i jeftinijom proizvodnjom. Tako je i u velikim nogometnim klubovima (MT 14. 5. 2021). Kad piše o tzv. mišićnoj memoriji i koliko je u razvoju motorike vrhunskih sportaša važna repeticija pokreta, podsjeća na to kako dijete uči pisati ili kako vozač početnik uči voziti: što je isprva svjesna radnja koja se izvodi s mnogo muke pri povlačenju svake crte ili pri pritiskanju kvačila, poslije postane nesvjesno, refleksno. Prenesi na nogomet: pravi se problem javlja kad ono što je nogometaš usvojio kao refleksno više ne odgovara potrebama igre (MT 29. 3. 2019). Kad piše o sportskoj politici razvoja mladih igrača u Dinamu, nakon što je detaljno objasnio kako to izgleda kad se igra ustrojava tako da pojedinačne najbolje kvalitete opetovano dođu do izražaja, a nedostaci da se sakriju, Topić poteže drvnoindustrijsku prisposobu:

[...] ono što Dinamo radi zbilja ima ekonomskog smisla. Analogijom rečeno, u Maksimiru ne prodaju gole trupce, nego ih obrade u iskoristivu drvenu građu, ali ipak ne proizvode namještaj jer su troškovi puno veći, kao i opasnost da pogriješe u izradi. Daleko je to od sportskog ideala kojemu bi klub trebao težiti, ali Dinamo je odabrao baš takav ekonomski model. (MT 24. 7. 2017)

Sve to ne bi li objasnio zašto neki nadareni igrači propadnu, ne postanu Pepeljuge (rijedak slučaj Topićeva eponima), nego ostanu „vječiti talenti“ i cijele karijere nedorečeni nogometaši.

Ostavimo li poučne analogije postrani i spustimo li se u jezik, rekli bismo ovako: Topićev jezik suzdržan je, uglavnom lišen jezične igre, razgovornoga registra, promjene

registara (preključivanja stilskih kodova, usp. Katnić-Bakaršić 2001: 69), figurativnosti radi nje same; on je ponajprije obavijestan i ne svrće pozornost na sebe. K tomu u nekim ga odabirima odlikuje duh vremena, pa se stariji čitatelj mora naviknuti na to da je mlađim govornicima i piscima jedini nesvršeni *verbum dicenti* danas *pričati*, da se rado rabi veznik *bez da*, da je *kojega* akuzativ i za neživ referent, da se poopćeno *bi* tolerira u kondicionalu svih lica i svih brojeva (razuman redaktor ne bi loše došao), morat će se naviknuti na sportski žargon pun kalkova, u kojemu se šutovi, dueli i driblinzi dekomponirano *uzimaju* (u smislu ‘poduzimaju’, ‘pokušavaju’), a igrači se tranzitivno *potpisuju* (u smislu ‘s njima se potpisuje ugovor’) i sl. Tih je odlika u pisaca starijega naraštaja – dotično u Židaka, Dežulovića ili Dude (v. § 7) – daleko manje, njihov je jezik njegovaniji, leksički bogatiji. S druge strane čega u Židaka, Dežulovića i Dude ima mnogo, poput domišljatih okazionalnih metafora, u Topića je malo, primjerice trenera Jürgena Kloppa prozvat će *ajatolahom presinga* (MT 10. 3. 1917). I kad piše kritično, kao što piše o praćenju nogometne Lige prvaka na Hrvatskoj televiziji (MT 12. 11. 2019), Topić nije ni ironičan, ni sarkastičan, čak ni polemičan, njegov jezik nema takvih žalaca, jednostavno je neuvijeno kritičan, sa željom da u kritici bude konstruktivan. Jedini proboj kolumnistova lokalnog idioma zabilježili smo u poštapalici *Ne moš ti to razumit* i njezinoj inačici *A štaš, ne mogu ja to razumit*, koju je Topić upotrijebio u kolumni o odnosu dominantne kulture prema supkulturi navijačkih skupina (MT 3. 1. 2021, napisana 2017. godine), koje s jedne strane jesu problematična ponašanja, ali s druge prve priskoče pri prirodnim nepogodama poput požara i potresa ili u ratu i akcijama dobrovoljna davanja krvi. Za razliku od Židaka, Dežulovića i Vojnovića (v. § 8) u Topića psovke nema, evo rukoveti rijetkih vulgarizama koje smo zabilježili, uglavnom je posrijedi inačica fraze *čuvati (čiju) stražnjicu*:

Vodstva klubova ionako biraju tijela Saveza, tako da nimalo ne čudi to bezidejno bauljanje u kojem nema niti pokušaja stvaranja preduvjeta za podizanje razine, nego je bitno **čuvanje vlastite guzice**. (MT 24. 3. 2017)

Smišljeni i institucionalni okvir koji suci dobivaju svodi se na to da **pokriju svoju guzicu**. (MT 23. 2. 2018)

U svojoj suštini, populizam je – nazovimo stvari pravim imenom – **čuvanje vlastite guzice**. (MT 28. 9. 2019)

Međutim, nije normalno da je HRT u studiju u 2019. godini okupio petoricu ljudi kojima je VAR **sranje** jer to najbolje objašnjava s kakvim se diskursom prati nogomet u javnosti. (MT 12. 11. 2019)

Generacije engleskih igrača i trenera odgojene su na nogometnoj ideji čiji je temelj zasnovan na pogrešnoj premisi i zloupotrebi matematike u svrhu **zaštite guzica** onih koji su bili odgovorni za to što ih je Mađarska pregazila. (MT 11. 6. 2021)

Jedine dvije konceptualne metafore koje se čestotom potvrđâ iz Topićevih tekstova dadu izlučiti jesu šahovska (NOGOMET JE ŠAH) i strojna (MOMČAD JE STROJ, NAPREDAK JE VOZILO). Nijedna od tih nije bogzna kako efektna, ostvaraji obiju pripadaju gotovo općemu

jeziku. Šah je Topiću čest lajtmotiv, na različite je načine referentno mjesto. Može biti moto, uvodna sentencija:

Partija šaha ne počinje prvim potezom nego otkucavanjem sata. (MT 23. 8. 2023)

Može se kroz tekst provlačiti kao okosnica objašnjavanja načina igre, tj. *juego de posesión*, upravo kao niska citata iz knjige šahista i šahovskoga teoretičara A. Nimzowitscha:

„Ljepota šahovskog poteza nije u njegovom nastupu, već u misli koja stoji iza njega“ – Aaron Nimzowitsch, šahovski genij i teoretičar, u jednoj rečenici je savršeno sažeo najbolji opis svih prilagodbi. (MT 24. 7. 2017)

„Prijetnja je jača od egzekucije.“ – rekao je Aaron Nimzowitsch pričajući o šahu, ali to možemo jednako prenijeti na nogometno nadmudrivanje. (MT 24. 7. 2017)

Uostalom, Nimzowitsch jasno kaže: „Ne misli uvijek o napadu! Potezi koji učvršćuju tvoju poziciju često su mnogo razboritiji.“ (MT 24. 7. 2017)

Ili šah može poslužiti kao analoški orijentir, vlastiti ili preuzet iz literature, s prijenosom *poteza, figure, figure viška, otvaranja, obrane, kralja, topa, lovca* iz jedne sfere u drugu:

Pokušaji organiziranja akcija s igračem manje nisu teži samo zbog brojčanog deficita, nego i zbog koncepcijske rupe negdje na terenu. Jednostavno, **nedostaje vam figura na koju ste računali. Baš kao u šahu – možda s tom figurom niste izravno napadali, ali bila je važna karika u zaštiti aktivne figure.** [...] Prije tog vremena suparnik ima dovoljnu statističku prednost u vidu **figure viška** i vremena u kojem može ostvariti pozitivni rezultat. (MT 6. 1. 2017)

Zato igrače možemo promatrati kao figure koje donose prednost na terenu isključivo ako uzimamo u obzir ulogu koju obavljaju u ekipi. (MT 2. 11. 2018)

On je s druge strane stola imao Ferdinanda III., od kojeg je očekivao **šahovski potez čija će se vrijednost manifestirati kasnije u igri.** [...] I ako nama odluka nije logična, obično nas je podsvjesno strah da ćemo tek **kasnije u partiji shvatiti pravu vrijednost tog poteza.** [...] I često je za uspjeh potrebno samo to – jedan jedini **čovjek s mudrošću i strategijom za dva ili tri poteza unaprijed. Uostalom, nije teško pobijediti u šahu** kada svi ostali za stolom igraju *Čovječće, ne ljuti se.* (MT 14. 5. 2021)

[...] imali su slobodu kretanja između linija, gdje je City prošle sezone **figuru dobivao spuštanjem napadača.** (MT 27. 5. 2023)

Kad je Clough razmišljao o nogometu, **vrataru je shvaćao kao kralja. U njegovu šahovskom poimanju nogometa bilo je nužno zaštititi kralja kao ključnu figuru i olakšati mu da se brani,** jer će on onda proširiti svoju sigurnost na **sve ostale figure koje uvijek gledaju prema njemu.** Međutim, ono što je dijelilo upravu i Clougha bila je činjenica da je on shvaćao kako **kralj može biti i iznimno učinkovita napadačka figura.** [...] Moderni nogomet je toliko fokusiran na presing i taj presing je toliko sistemski razvijen da je naprosto **nužno imati figuru viška u otvaranju napada.** [...] Jednostavno, vrijednost domino-efekta koji će se dogoditi kad uvedete 11. **figuru** u polje gdje se igra 10 protiv 10 velik je potencijal koji treba razraditi. **Kralj možda nikad neće biti**

mobilan kao top ili lovac, ali njegova prisutnost na ploči mijenja ponašanje ostalih figura i zbog toga može biti napadačka figura. (MT 22. 9. 2023)

Strojnu će metaforu Topić rabiti na razini leksema poput *stroj*, *mehanizam*, *kotačić mehanizma*, *kotač napretka* i sličnima; ne može se reći da je takva uporaba osebnija:

Bio je dio Guardiola i njegovog **stroja**, a sada je uklopljen u **mašinu** koju Antonio Conte gradi u Chelseaju. (MT 10. 2. 2017)

Kotač napretka se mora okretati, a ljudi će to s vremenom prihvatiti. [...] No, s vremenom i s okretanjem **kotača razvoja**, u upotrebu je ušla napredna statistika koja pruža sasvim nove vidike. (MT 3. 3. 2017)

Nevjerojatna količina sprintanja, rekordni broj klizećih startova i konstantni pritisak bili su dijelovi koje je strojar [trener je doista inženjer strojarstva] iskoristio za konstruiranje najmoćnijeg **presing stroja** koji je svijet ikad vidio. (10. 3. 2017)

Ostalo je i sjećanje kako je Kloppu služio kao **francuski ključ** i time pokazao da se u vrhunskom nogometu može uspjeti i krpajući višestruke pozicije. (MT 7. 4. 2017)

Bez **mehanizama** stvaranja viška u kojima je tek **pomoćni kotačić u stroju**, morao je preuzeti određene segmente kreacije napada, svoj dio tereta u nošenju momčadi. [...] Stvar je u shvaćanju nogometa na način da ekipa funkcionira kao **savršeni stroj** u kojem svatko ima jasnu zadaću koja se savršeno nadopunjavala s ulogom onoga do njega. (MT 2. 11. 2018)

„Vratar ima rijetku privilegiju u nogometu“, napisali su u priopćenju kada su zavrtjeli **kotač napretka**. [...] To je naprosto tako, promjene uvijek vuku promjene i **kotač napretka** se nastavlja vrtjeti. (MT 3. 5. 2019)

Njih trojica su bili **glavni kotačići u dobro uštimanom** Kekovu **stroju** koji su kreirali šanse, a Franko je na sve to dolazio kao egzekutor. (MT 6. 11. 2020)

Lo Celso je tom epizodom protiv Brazila postao **ključni taktički kotačić** u Scalonijevu sustavu. [...] Mac Allister je jedini koji može uskočiti u Lo Celsovu ulogu i to ga čini **ključnim taktičkim kotačićem** u Scalonijevu sustavu. (MT 13. 12. 2022)

Čovjek je fizikalijama dominirao ligom, bio je **važan kotačić** u trenerovoj ideji i napokon ga je krenuo gol. (MT 23. 4. 2022)

Poput svih kolumnista u ovome ogledu i Topić piše u 1. licu singulara i izražena autorskoga stava. Napisat će gdješto i intimniju kolumnu, primjerice o nogometašu Tomášu Rosickom (MT 22. 12. 2017), ili će u tekstovima izbiti subjektivna, osobna ili iskustvena nota, primjerice:

To što gube nije, uostalom, nikakva garancija da su u krivu. Svoji su, posebni i slobodni od svakog oblika konformizma. Nekad je to na rubu pameti, **ali baš zato ih obožavam**. (MT 10. 3. 2017)

Kad sam bio mali, volio sam matematiku. Bila je organizirana, logična i čista, a više od svega drugoga – cijnila je rad i nije puštala preko reda. (MT 24. 3. 2017)

Jedan od mojih najdražih nogometnih likova je Jürgen Klopp. (MT 12. 5. 2017)

Kao dokaz da je svijet samo omanje selo, **na jednom sasvim običnom malonogometnom turniru naišao sam na trenera** koji radi u omladinskom pogonu Sturma iz Graza. (M 15. 9. 2017)

I, ako se mene nešto pita, Pep je bio u pravu – Kevin De Bruyne je postao jedan od pet najboljih igrača na svijetu. Ne zbog najbržih 50 asistencija u Premier ligi nego zbog načina na koji je došao do njih. (MT 2. 9. 2019)

Kao dijete sam svoju prvu plaću zaradio čuvajući Motorolu i telefon u dežurnici DVD-a Kučiće, istog onog kojeg je proslavio crveni fićo. (MT 3. 1. 2021)

Međutim ključna je odlika njegova pisanja o nogometu pokušaj analitičke objektivnosti: na temelju opažanja, prikupljenih podataka i samoedukacije analizirati igru i zaključke prenijeti drugim zaljubljenicima u nogomet. Spomenut će i on poput Židaka nogometnu romantiku i nogometne umjetnike, spomenut će kako je Fàbregas znao „elegantno primiti loptu i zavaljati svog čuvara“ (MT 11. 1. 2019), ali to neće biti jalovo jadikovanje nad prošlim vremenima. Naprotiv autorski je stav da igra napreduje i da u skladu s njezinom evolucijom i progresom treba da evoluiru i progredira i način pisanja ili govora o njoj.

6. Trener

Ilija Lončarević (Čajkovci, Slavonski Brod, 1944). Nogometni trener, trenirao mnoge hrvatske klubove, s Inkerom iz Zaprešića 1992. godine osvojio prvi Hrvatski nogometni kup, s Dinamom, tj. ondašnjom Croatiom 1999. godine osvojio Hrvatsko nogometno prvenstvo, 2003–2005. bio izbornik libijske nogometne reprezentacije. Na mrežnome portalu *Index* i na portalu *Sportskih novosti* od 2022. godine objavljuje kraće autorske analize ili komentare utakmica Dinama i hrvatske reprezentacije, dužine najčešće između 3 500 i 4 500 znakova, rijetko duže. Pregledani korpus obuhvaća tridesetak analiza. Dakle jasno i glasno: Lončarević ne piše kolumne, piše naknadne analize, ali će nam poslužiti kao predstavnik tipa (trenera). Među pregledanim analizama samo se jedna ne tiče utakmice Dinama ili Hrvatske, nego utakmice Rijeke i Hajduka (usp. IL 29. 1. 2024), k tomu Lončarević je deklarirani dinamovac u 1. licu singulara („samo mi je kao dinamovcu sve ovo bilo jako tužno gledati i jako sam žalostan“, IL 5. 10. 2023) ili u 1. licu plurala koje podrazumijeva ukupnost Dinama i dinamovaca („U napadu smo presramežljivi, premekani, premalo agresivni“, IL 16. 2. 2024), što se u analizama reprezentativnih utakmica prenosi na ukupnost Hrvatâ i hrvatske nogometne reprezentacije („Protiv zgusnute obrane mi jednostavno nemamo rješenja“, IL 25. 3. 2023). Također samo jedna analiza ima oblik pitanja i odgovora, pričem je Lončareviću dodavač pitanja ili mantinela bio novinar Predrag Jurišić (usp. IL 10. 3. 2024). Da je riječ o formi drugačijoj od kolumne, formi usredotočenoj na pojedinačnu utakmicu, vidi se i po uredničkim dvjema-trima uvodnim rečenicama (nešto poput „lida“, e. *lead* ili *blurb*), grafički izdvojenima, kojima se sažeto radi kontekstualizacije konstatira koju utakmicu komentator komentira ili analizira (famozno e. *who, what, when, where, why, and how*), primjerice:

DINAMO je u uzvratnoj utakmici 2. pretkola Lige prvaka pobijedio Shkupi u Makedoniji 1:0 golom Arijana Ademija u 47. minuti te se s ukupnih 3:2 plasirao u 3. pretkolo u kojem će igrati protiv Ludogoreca. Prvak Hrvatske se mučio, nije igrao najbolje, ali je ipak iskoristio individualnu kvalitetu svog kapetana i prošao je dalje. Za Iliju Lončarevića najvažniji je prolazak Modrih, no smatra da ipak ima puno detalja na kojima Čačić mora raditi. (IL 27. 7. 2022)

ŠIBENIK je prvi finalist SuperSport Hrvatskog kupa. Na Šubičevcu je preokretom nanio šokantan poraz Dinamu 2:1. Iako je Josip Drmić zabio već u prvoj minuti, domaća je momčad prvo poravnala preko Ikerâ Poze, a zatim je Duje Čop, Dinamov igrač na posudbi u Šibeniku, u 93. minuti pogodio za konačnih 2:1 i finale Kupa. Debakl Dinama za *Index* je analizirao Ilija Lončarević. (IL 5. 4. 2023)

*Dinamo je na Maksimiru pobijedio PAOK 2:0 u prvoj utakmici osmine finala Konferencijske lige. Dva pogotka bezopasnom grčkom sastavu zabio je Bruno Petković. Modri tako imaju veliku prednost uoči uzvata u Solunu, koji će se igrati idući četvrtak u 18:45. Veliku pobjedu Modrih za *Index* je analizirao Ilija Lončarević.* (IL 8. 3. 2024)

Tek za usporedbu: duže analize Vice Karina, objavljivane na istome portalu, *Indexu*, također imaju takav uvod, ali on je autorski, kolumnistov (usp. VK 8. 3. 2024, VK 15. 3. 2024).

Kako Lončarević piše o nogometnoj igri, pokazuje nam se u prvome napisu iz našega korpusa:

Dinamo je imao posjed lopte, kontrolu igre, ali pokazao je svoju standardnu boljku – nemoć kod postavljene obrane. Kad se kvalitetom inferiorni rival kompaktno brani na svojih 30 metara, Dinamo jako teško stvara šanse. [...]

Dinamo je imao loptu u nogama, no nije znao što bi s njom. Bilo je previše centaršuteva na prvu vratnicu gdje nije bilo nikoga. To je slabost Dinama i u HNL-u, ali i u Europi i trener Modrih će morati na tome raditi ako misli nešto napraviti. [...]

Što se tiče Drmića i Petkovića, mišljenja sam da njih dvojica nisu sposobni igrati jedan s drugim. U teoriji bi mogli igrati zajedno, kad bi Dinamo igrao u nekom rombu ili sustavu s tri stopera, ali u 4-4-2 sustavu koji traži izuzetnu disciplinu to je nemoguće. (IL 27. 7. 2022)

To je otprilike to, to je ono što ćemo s blagim varijacijama i otklonima čitati u sljedećih trideset analiza, štoviše shematska nadgradnja s centaršutovima *na prvu vratnicu*, s *rombom*, s *trima stoperima* ili *sustavom 4-4-2* ubrzo će iz analiza gotovo potpuno nestati i ostat ćemo na *posjedu lopte* (inačica: *imati loptu u nogama*), *kontroli igre* (inačica: *disciplina u igri*), *postavljenoj obrani* (inačica: *braniti se kompaktno*) i sličnim pitkim, relativno plošnim opisima igre, koji dobro zvuče, ali malo znače, osobito kad se iz analize u analizu ponavljaju. U takvu se diskursu već po navici rabe gotovi obrasci o „tipičnoj skandinavskoj momčadi“ i „zakonima nogometne igre, vremena i prostora“ (IL 17. 8. 2022), o trenerima koji „imaju jasan plan igre“ i jasno se vidi njihov „trenerski pečat“ (IL 24. 8. 2023), o momčadima koje „imaju prepoznatljivu organizaciju igre i taktičku disciplinu“ (IL 27. 2. 2024), o „alibi-igri“ (IL 16. 10. 2023) i igri „va banque“ (IL 15. 6. 2023, IL 14. 3. 2024), o „tipičnim derbijima“ (IL 29. 1. 2024). Samo usput da podsjetimo kako se mlađi komentatori nose s takvim obrascima, primjerice Topić:

Takvu smo utakmicu gledali – malo rizika, puno duela, pokoja nervozna reakcija i zanimljive akcije koje se mogu nabrojiti na prste jedne ruke. **Pravi derbi, što bi rekla hrvatska nogometna javnost.** (MT 18. 12. 2023)

Analitičar Lončarević dakle računa s time da čitatelji znaju kako igra *tipična skandinavski momčad*, što je to *taktička disciplina* i *trenerski pečat*. Pretpostavka je, ako je iskrena, u najmanju ruku ambiciozna. Ako *tipična skandinavski momčad* podrazumijeva pučku predodžbu iz kvartovske kladionice o deseterici vikinga dvometraša koji te ubiju tempom, snagom i strogim držanjem linija i kojima je već poslovično u ulozu španera pridružen jedan imigrantski potomak tamnije puti no što je sjevernjačka, onda nam – kažemo, ako je to to – ne treba iskusan trenerski lisac da nam to svojom analizom posreduje. Ako pak *tipična skandinavski momčad* podrazumijeva nešto drugo, onda od iskusan trenerskoga lisca očekujemo da nas pouči onomu što puk ne zna. A ima još jedna mogućnost: redakcija vrlo promišljeno čitateljstvu nudi upravo takav tip analize. Kako

bilo da bilo, takva je analiza dio suvremena hrvatskoga nogometnoga diskursa i naša je tema.

Nerijetko ćemo u Lončarevića pročitati i naputak poput onoga „trener Modrih će morati raditi na tome“ (usp. gore IL 27. 7. 2022), što je reaktivna tvrdnja na uočen nedostatak, ali nećemo pročitati ništa trenerski inovativno, proaktivno, redovito su posrijedi okolišne necesitativno-kondicionalne konstrukcije (u smislu necesitativa kao glagolskoga načina, mora se, treba):

[...] ali kad već dolaze na protivničku polovicu, **trebali bi napraviti malo više** u posljednjoj fazi napada. (IL 17. 8. 2022)

Nema smisla ovo kako danas igra i za dobrobit i sebe i Dinama pod hitno **nešto mora promijeniti u igri**. (IL 14. 9. 2022)

Taj problem već jako dugo traje i izbornik ga **mora pod hitno riješiti**. (IL 28. 3. 2023)

Mateo **mora shvatiti** da ovako mora igrati u kontinuitetu, (IL 28. 3. 2023)

[...] ali **mora barem nešto napraviti** jer ovo nije nimalo dobro. (IL 5. 10. 2023)

Na to **treba odgovoriti** samo Dalić. (IL 16. 10. 2023)

Međutim, Jakirović će, ako ostane, očito **morati neke stvari promijeniti** i postaviti neke oštrije standarde jer je jasno da ovako više ne ide. (IL 26. 10. 2023)

No **morat će nešto poduzeti**, i to pod hitno. (IL 9. 11. 2023)

Pred Hajdukom je dug put, **morat će uložiti** još puno truda. (IL 29. 1. 2024)

[...] ali **bi morao poraditi** na svojoj igri ako misli napredovati. [...] To ga limitira i **morat će dobro razmisliti** o tome kako će napredovati i može li napredovati. (IL 8. 3. 2024)

Jednostavno je pitanje: otkrivaju li te rečenice analitičan uvid višedesetljetnoga nogometnoga trenera ili bi ih – izvučene iz konteksta – mogao napisati bilo tko o bilo kojoj djelatnosti?

Lončarević mnogo polaže na *okomitost*, *dubinu* i *napadanje prostora*. Nije u tome jedini, naprotiv, kadšto i sam sebi dojadi ponavljanjem istoga („Malo mi je glupo stalno tako nešto naglašavati“, IL 30. 11. 2023, „Glupo mi je više to ponavljati, dosadio sam sam sebi“, IL 30. 3. 2024), ali potvrđuje nam koliko prostorna metafora nogometnoga terena (usp. o tome § 5) može biti eksploatirana i zapravo posve neotkrivačka, dio standardna repertoara kojim se lako ovlada pa ostavlja dojam poznavanja metajezika:

Veza Dinama je dosta patila i obrana je samim time bila na streljani. Previše je bilo lakih, **okomitih dodavanja**. (IL 14. 9. 2022)

Ivanušecu je napokon došlo do glave da će biti puno opasniji ako bez lopte **napada prostor** i onda u samoj završnici pokaže individualnu kvalitetu, kao što je to radio protiv Hajduka. (IL 26. 2. 2023)

Problem je bio vezni red koji je s lošim pozicioniranjem i stajanjem na terenu dopuštao veznim igračima Astane da **okomitim proigravanjima** nekoliko puta izbace svoje napadače u čiste gol-šanse. (IL 22. 9. 2023)

Već dugo pričam o velikom problemu Dinamove igre. Već godinama svaki napad Modrih počinje tako da se lopta vraća u zadnji red i da se napad sporo gradi od zadnjeg veznog. Jednostavno, u igri Dinama nećemo vidjeti brzu, **okomitu i duboku loptu**. (IL 2. 10. 2023)

Bez dubine, bez pokušaja, bez samopouzdanja, toliko plašljivo... (IL 16. 10. 2023)

Kako ćeš zabiti gol ako **ne napadaš prostor**? (IL 18. 12. 2023)

Tu dolazimo do problema koji je postao konstanta. U napadu smo presramežljivi, premekani, premalo agresivni i **bez dubine**. [...] **Bez napadanja dubine** jako je teško probiti blok protivnika na 30 metara. Ta se **dubina može napadati**, to nije nemoguće, ali kod Dinama smo vidjeli uglavnom da je to nemoguća misija. [...] **Nedostajalo mu je dubine**, (IL 16. 2. 2024)

Lončarevićeve procjene igrača i momčadi često su orijetane visinskim odrednicama koje uključuju *razinu*, *nivo* ili *visinu (zadatka)*. Spominjemo to ne stoga što bi one i po čemu bile originalne ili osebujne, nego naprotiv zbog njihove čestotnosti. Koja je to točno prikladna ili očekivana *razina*, često nije posve jasno, čak ni kad je uveden standard komparacije:

Igrači Dinama nemaju sposobnost i dosljednost igrati **na najvišoj razini** u toj formaciji. (IL 27. 7. 2022)

To se nije događalo i previše igrača nije bilo **na uobičajenoj razini** forme. (IL 17. 8. 2022)

[...] sad se tek vraća i definitivno nije bio spreman **za ovakvu razinu** igre. (IL 14. 9. 2022)

Tehnički i taktički jedino on može tu poziciju odigrati **na razini Brozovića**. (IL 26. 9. 2022)

Zašto bi se netko bojao ekipe u kojoj **na svim nivoima** nešto ne štima? (IL 5. 4. 2023)

Da su svi naši igrači **na nivou** naših najboljih igrača, onda je to druga priča. (IL 19. 6. 2023)

[...] da je Erlić **na višoj razini** i očekivao sam njega u početnom sastavu. (IL 15. 9. 2023)

Što se tiče pojedinaca, svi **su bili na nivou**. (IL 25. 7. 2023)

Jedan nije ni blizu ozbiljnog nogometa, a drugi je **daleko od svoje razine**. (IL 2. 10. 2023)

Znam da se momčad neće moći vratiti **na razinu na kojoj je bila** prije dva mjeseca, (IL 5. 10. 2023)

Morali smo planirati da Brozović u Saudijskoj Arabiji neće biti pravi jer čisto sumnjam da svi ti igrači koji ondje igraju treniraju **na jednakom nivou** kakvom se trenira u Interu, (IL 16. 10. 2023)

Jako je teško igračima koji su ostali držati istu tu momčad **na nivou kakva je bila** prije nego što su je napustili ključni igrači, (IL 26. 10. 2023)

Toliko pogrešaka u primopredaji, da je to **debelo ispod nivoa** i Dinama i Europe i bilo čega. (IL 9. 11. 2023)

Mišić. On se vratio **na razinu igre** kojom određuje ritam utakmice i drži Dinamov vezni red pod kontrolom. Ademi **još nije dosegao razinu** prije odlaska u Kinu, (IL 27. 2. 2024)

Stoperi su još jednom odigrali sigurno, vratar također, a bekovi su bili **na visini zadatka**, posebice Perković. (IL 8. 3. 2024)

I svaka čast Jakiroviću koji je napokon došao **do ove razine** na kojoj mu momčad igra i sigurno se namučio na tom putu, (IL 10. 3. 2024)

Nevjerojatno puno izgubljenih lopti, **previše za ovu razinu** natjecanja, [...] Očigledno je da jedan dio igrača nije **na onom nivou** na kojem smo mislili da jest. (IL 14. 3. 2024)

Psiho-fizičke odrednice nejednom pak uključuju brzinsku metaforiku *gasa*:

Smatram da je Dinamo karakterna ekipa i da mora **dići gas** kad se utakmica lomi. (IL 27. 7. 2022)

[...] ako cijela ekipa **doda gas** u trenutku kad bude trebalo, onda Modri ne bi trebali strahovati za prolaz. (IL 27. 7. 2022)

Gosti su u nastavku iskoristili činjenicu da je Dinamo **spustio gas** i iznenadili su kvalitetom pritiska. (IL 25. 7. 2023)

Nije u potpunosti u redu da Dinamo izgubi dva boda protiv Gorice, naravno ne podcijenjujući Goricu, ali za pobjedu **treba imati 10-20 posto gasa više**, (IL 6. 8. 2023)

Dinamo je profesionalno i **s pola gasa**, odradio prvi nastup u Konferencijskoj ligi. (IL 22. 9. 2023)

Podsjetimo, svi primjeri izvučeni su iz svega tridesetak tekstova, dakle pojavnice su izrazito frekventne. Isto vrijedi i za sljedeće. Upadljiva i kako se broj analiza povećava bujajuća odlika Lončarevićeva stila jest nešto što bismo prigodno nazvali retorikom šoka i nevjerice ili, raspleteno, retorikom čuđenja, neznanja i neshvaćanja. *Ne znamo* – to bi bio egzemplarni citat – je li komentator te svoje odlike svjestan, ali kad se analize čitaju u kontinuitetu, ta odlika poprima komične razmjere. Čine se da su ju primijetili i senzacije gladni urednici pa njezine realizacije često završe u naslovu. Primjera je izrazito mnogo, dat ćemo oveći izbor:

Za Ljubičića i dalje **ne znam** koja je njegova pozicija i što je on zapravo došao igrati. (IL 27. 7. 2022)

Ne razumijem zbog čega jer prije par sezona nije tako igrao. (IL 14. 9. 2022)

Josip Mišić je jedini naš igrač koji može poziciju zadnjeg veznog odigrati približno kvalitetno kao Brozović i **nije mi jasno** zbog čega je taj dečko toliko zapostavljen. (IL 26. 9. 2022)

Nije mi najjasnija odluka Dalića da Oršiću nije dao ni minute. Zapravo, kad malo razmislim, što se tiče odluka izbornika kod zamjene igrača, **puno toga mi je nejasno**. (IL 25. 3. 2023)

Ne mogu shvatiti da se u prvih pola sata nismo mogli oduprijeti agresiji Turaka, **nije mi jasno** da nismo mogli [...] Modrić je odigrao **nejasno** poluvrijeme, [...] Kramarić je postao glavna tema i **to mi tek nije jasno. Ne mogu shvatiti** da se napravila takva priča (IL 28. 3. 2023)

Kad pričam o zamjenama, **nikako ne mogu shvatiti** da je Čačić cijelo proljeće, (IL 5. 4. 2023)

Ništa mi nije jasno. [...] Sve ovo mi je jako čudno. (IL 7. 6. 2023)

Ne znam što oni igraju, **ne znam** koji im je cilj, kakvu ideju imaju te koja im je filozofija igre. (IL 15. 6. 2023)

Bišćan **me iznenadio** što Petkovića i Ivanušeca nije vadio ranije. (IL 16. 7. 2023)

Posebice se to odnosi na utakmicu u Ateni, odnosno na njenih zadnjih 30 minuta koje su bile **previše čudne.** (IL 24. 8. 2023)

Tu se nešto očito dogodilo i ne bih komentirao jer **ne znam o čemu se radi.** (IL 22. 9. 2023)

Teško je pronaći prave razloge zbog kojih je Dinamo odigrao ovako loše [...] **Nije mi jasno** zbog čega jer je odavno bili [*sic!*] jasno [...] Perić je sve do dolaska Jakirovića bio u trećem ili čak četvrtom planu, **pojma ne znam [*sic!*] zbog čega,** (IL 2. 10. 2023)

Ne znam što smo gledali, ali **nisam siguran** da smo gledali Dinamo. [...] **Ne znam** zbog čega je momčad [...] **Ne mogu shvatiti** da su igrači toliko mentalno pali, [...] **Nije mi jasno** otkud strah i takav mentalni pad, [...] **Ne mogu shvatiti** što se dogodilo. [...] **Ne mogu objasniti** da Dinamo [...] **Ne znam** priča li trener s igračima, ispravlja li im pogreške, ali **nejasno mi je** kako [...] **Ne znam** kako je moguće [...] onda mi tek **ništa nije jasno.** [...] Samo kažem da **ne mogu objasniti** (IL 5. 10. 2023)

U redu, Daliću je nedostajao kompletan napad, ali mi **nije jasno** zašto nemamo [...] **Ne mogu shvatiti** zašto oni i dalje tu dolaze. [...] Zašto je to tako, **ne znam,** [...] To mi **nije jasno** zašto. [...] **Ne shvaćam** što se u samo mjesec dana dogodilo [...] **Ne znam,** očito su naši igrači mislili [...] Ponavljam, **nije mi jasno** zašto [...] **Ne znam zašto.** [...] **Ne znam** što bih i rekao na to. **Ne mogu razumjeti** [...] **Ne mogu objasniti** da je tako odigrao igrač koji je navodno talentiran. (IL 16. 10. 2023)

Ne znam shvaćaju li igrači, **ne znam** je li im trener to rekao, [...] Zaista **ne mogu shvatiti** kako netko u Dinamu ne shvati da se tako ne može igrati. [...] Zato **mi je nejasno** kako misle nešto napraviti (IL 26. 10. 2023)

Ono što mi posebno **nikako ne ide u glavu,** što **ne mogu shvatiti,** to je činjenica da [...] **Ne znam što bih rekao,** strašno i skandalozno. (IL 9. 11. 2023)

Ne mogu vjerovati da Jakirović [...] **Ne mogu shvatiti** zbog čega je to tako, (IL 30. 11. 2023)

Posve mi je nejasno što on igra. (IL 18. 12. 2023)

Ne znam zbog čega Dinamo [...] **Teško mi je to objasniti,** no ovakvu igru, (IL 8. 3. 2024)

Je li trener zakasnio u razvijanju igre i nekih drugih igrača u završnici, **ne znam**, (IL 30. 3. 2024)

Podsjetimo opet na kontekst ako je tko zaboravio: riječ je o stručnome komentatoru – kako se to kaže – kojega redakcije ugošćuju i vjerojatno plaćaju da nešto stručno komentira. A komentator redovito ne zna, nije mu jasno i ne može shvatiti. Onaj kojemu je posao da komentira u jednoj od novijih analiza kaže: „Bolje da ne komentiram kako je odigrano“ (IL 14. 3. 2024). Začarani se krug zatvorio, najbolji (i najlošiji) komentar jest onaj kad se igra ne komentira. Kad višedesetljetni nogometni trener kaže da u životu nešto nije vidio („U nogometu sam čitav život, ali ne sjećam se kad sam vidio...“, IL 9. 11. 2023), to zvuči veoma efektno i vjerodostojno, ali doista je neuvjerljivo, pogotovo kad prijeđe u maniru. U retoriku šoka i nevjerice dobro se uklapaju i opisi igre dramatičnim riječima i sintagmama poput *katastrofa* (IL 5. 4. 2023), *cirkus*, *komedija* (IL 15. 6. 2023), *tuga* (IL 5. 10. 2023), *to prelazi granice dobrog ukusa, to nije normalno* (IL 26. 10. 2023), *obrana je tragedija, gore od katastrofe, strašno i skandalozno* (IL 9. 11. 2023), *blago rečeno, neozbiljno* (IL 30. 11. 2023), *neshvatljive banalnosti, neobjašnjivo* (IL 14. 3. 2024) i slične, koje također često završe u naslovu analize.

Iliju Lončarevića nogometna javnost doživljava kao prostodušna slavonskoga čovjeka iz puka, čemu zacijelo pridonose i karakteristične brčine. Ako bismo se odvažili u procjenu stilski efektnih postupaka toga djedice pričala, odlučili bismo se upravo za one u kojima otklanja od standardnih obrazaca pisanja o nogometu, kad isuče nenogometni repertoar. Prvo, to su iznenadna skretanja u insceniranu autodijalošku situaciju, u kojoj samosugovornik počesto nije pripovjedač sam, nego onaj o kojemu se piše, gledašite se iznenada iz rečenice u rečenicu naglo pomjera, preključuje (glagolsko lice i broj skokovito se mijenjaju). Nažalost takvih preključivanja nema mnogo i nismo sigurni hoće li biti jasna izvučena iz konteksta:

Tko je kriv za stanje u Hajduku? Pa to je bar jasno. Politika kluba. (IL 26. 2. 2023)

Protiv Turske očito nešto nije bilo dobro. Jesmo li pripremili nešto da bude bolje? Pa nismo. Eto, o tome ja pričam. Pa kad nismo, u redu, pa vidi se da nismo. (IL 16. 10. 2023)

Čovjek se drži stalno iste filozofije, one po načelu „Što je babi mило, to se babi snilo“. Imam dobar prodor, imam dobar šut desnom nogom i to će svaki put proći. E pa neće. I obrambeni igrači to znaju. (IL 22. 2. 2024)

Drugo, ne osobito česta posezanja za konstrukcijama svakodnevnoga govora, onoga u kojemu nema *individualne kvalitete, maksimalne agresije, taktičke discipline, korektno igre na čisti talent, potrebne doze koncentracije, džokera s klupe, tranzicije, pokazivanja garda, kolektivne borbenosti* i *čvrsta bloka*, nego podizanje nizozemskoga stopera u napad pred kraj utakmice u kojoj Nizozemska lovi rezultat postanu – *seljačka posla* (IL 15. 6. 2023), *Perišić odigra – kao gospodin čovjek* (IL 15. 6. 2023), *Mišić dvaput odigra – doktorski* (IL 25. 7. 2023, IL 8. 3. 2024), *Hajduk i Leko – nisu vesla sisali* (IL 2. 10. 2023). Sami po sebi takvi kolokvijalizmi nemaju bogzna kakvu vrijednost i ne tvrdimo da su analitički pronicljivi, no u masi usiljena nogometnoga metajezika, koji je još manje pronicljiv, a neprestano se regenerira, ističu se svojom jedincatošću i osebujnošću. Čak i

nogometni žargon postane svjež i životan kad se ne eksploatira do iznemoglosti, nego se upotrijebi s mjerom, jednom u trideset analiza:

Oni od početka razmišljaju što će pametno napraviti umjesto da, **kako se ono kaže, šamaraju loptu** i tako iz jednog ili najviše dva poteza tjeraju vezne igrače i napadače da se otkriju. (IL 26. 10. 2023)

U cjelini Lončarevićeva jezika zanimljiva nam je i fraza *kao da nema sutra*, unutar našega korpusa ima jednu pojavnicu, ali ne znamo kojemu bismo ju utjecaju pripisali:

Ponašamo se kao da se ništa ne mijenja i **kao da nema sutra**. (IL 16. 10. 2023)

Treće, jednako tako rijetke sentencije koje svojom paradoksalnošću – kadšto nehotičnom, kadšto svjesnom – podsjećaju na apsurdne mudrosti Grunfa iz stripa *Alan Ford*, manje-više općepoznate kao pouci tipa „Ako želiš pobijediti, ne smiješ izgubiti“:

Da smo bili opasniji prema naprijed, siguran sam da bismo pobijedili, (IL 19. 6. 2023)

Kako ćeš zabiti gol ako ne napadaš prostor? (IL 18. 12. 2023)

Možda ću sada zvučati neozbiljno jer nikad nije bolje izgubiti nego pobijediti, ali dojma sam da ovaj poraz, ma kako bio neugodan, nije loš za Dinamo. (IL 14. 3. 2024)

Među odlikama Lončarevićeva jezika koje nam ne kotiraju visoko probrali bismo one u kojima djedica pričalo poprima reduciran leksik i frazu svojstven mlađemu naraštaju, na što smo pozornost svrnuli i kod Topića (v. § 5). Glagol *pričati* raširio je svoje značenjsko polje i svojom čestotnošću pregazio sve ostale glagole govorenja, kao što je *totalno* pregazilo pozitivne priloge i pridjeve, čak u kontekstima koje filolog izvorni govornik teško ovjerava:

Hajduk cijelo proljeće igra katastrofalno, **totalno je izvan forme**, [...] To je **totalno pogrešno**. Jedno je razvijati mlade igrače u Dinamu, a **totalno nešto drugo** u Hajduku. (IL 26. 2. 2023)

Nizozemska nam u čitavom drugom poluvremenu nije mogla ništa, bili su **totalno izvan utakmice** (IL 15. 6. 2023)

Bez energije, bez pristupa, s kritičnim nedostatkom koncentracije i neorganizacijom koja je vodila u **totalnu nesuvislost**. (IL 5. 10. 2023)

Mi **totalno ne računamo** na neke stvari koje se upravo događaju. (IL 16. 10. 2023)

Dinamo je igrao **totalno suprotno** od onoga kako igra skoro cijelu sezonu. (IL 8. 3. 2024)

Najveći [nedostatak], gledajući unatrag dvije godine, je **totalna ovisnost** o Marku Livaji. (IL 30. 3. 2024)

Jasno nam je da te odlike Lončarevićeva jezika posve vjerojatno dio čitatelja mrežnih portala doživljava kao naravne i neutralne činjenice svojega jezika i nisu mu ni po čemu upadljive. Da je tomu tako, pokazuje „potjernica“ za hrvatskim predsjednikom Zoranom Milanovićem koju je taman u vrijeme dovršavanja ovog ogleđa u poslijeizbornoj vrevi

objavio mrežni karikaturist Siniša Mareković. U tekstu „potjernice“ od jedva pedesetak riječi glagol *pričati* pojavljuje se dvaput: *odlutaó u nepoznatom smjeru pričajući sam sa sobom, pričajte o lopatarima i fazanima do dolaska policije* (SM 25. 4. 2024). Glagol *primijetiti* napisan je sa *je*, no dobro.

Najzad filolog primjećuje Lončarevićev analoški preglašeni sufiks u imenica na *t* i *s*, primjerice *centaršutevi* (IL 27. 7. 2022), *kiksevi* (IL 14. 3. 2024), *pasevi* (IL 25. 3. 2023, IL 28. 3. 2023, IL 19. 6. 2023). Rado bismo ga usporedili s istim sufiksima u Dude (v. § 7), ali korpus nam je ondje premalen. U Vojnovića (v. § 8), Slavonca poput Lončarevića, nahodimo nepreglašeno: *štosovi* (AV 15. 5. 2021), *pasovi* (AV 23. 9. 2022).

7. Aktivist

Dean Duda (Pula, 1963). Profesor komparativne književnosti na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, javno prisutan kao artikuliran kritički intelektualac izražene lijeve orijentacije. Na mrežnome portalu *Forum* objavio desetak kolumna u vezi s nogometom, najveći dio – sedam u našem korpusu – lipnja i srpnja 2014. godine, za vrijeme Svjetskoga prvenstva u Brazilu. Zadnja kolumna iz pregledana korpusa – ujedno najduža – objavljena je na mrežnome portalu *Bilten*. Primijetit će se da su posrijedi portali manje čitanosti i dosega, k tomu lijeve pozicije te ono što bi se reklo – neprofitni i neovisni. Pregledani korpus malen je, što je dvostruko odredbeno, i za čitatelja i za kolumnista: čitateljevi zaključci nužno su ograničeni, a na duže staze možda bi se i žarište kolumnistove pozornosti izmjestilo. Malen uzorak jednostavno je – malen uzorak. Ali i takav nam se svojom osebujunošću pokazao dovoljno zanimljivim za pregled jer jasno pokazuje kako se još o nogometu može pisati.

Dudin početni položaj može se uz malo pojednostavljivanja prigodno svesti na citat tvrdnju:

Nogomet je i politika i ekonomija, neprestano i stalno, slika i prilika, zamašnjak i primjer neoliberalne koncepcije svijeta. (DD 4. 7. 2014)

Malo šire krenut ćemo od kronološki druge kolumne iz našega korpusa, napisane i objavljene predvečer nakon utakmice Kameruna i Hrvatske u skupini A rečenoga Svjetskoga prvenstva 19. 6. 2014. (DD 19. 6. 2014). Rezultat u kolumni nije konstatiran, samo je citirana rečenica – kakvih smo se naslušali i kakve slušamo – iz podnevnoga Dnevnika Hrvatske televizije da su „Vatreni uspješno prošli ispit u prašumi“. Niti je o utakmici zapravo išta rečeno, osim što je spomenuto koškanje dvojice kamerunskih reprezentativaca, od kojih je jedan glavni lik kolumne – Benoît Assou-Ekotto (BAE), rođen inače u Francuskoj, ali uvijek igrač Kameruna. Kolumnist potom odlazi u sjeverni London jer je u tamošnjim čuvenim nogometnim klubovima – Tottenhamu i Arsenalu – igrao zamjetan broj hrvatskih i kamerunskih reprezentativaca, među njima i Benoît Assou-Ekotto, jedan od onih nogometaša koji se odnosom prema igri, suigračima i nogometnomu pogonu općenito ističu neukalupljenošću pa steknu atribut „kontroverznih“, osobito ako u javnim nastupima ne ponavljaju naučene fraze koje svojom umivenošću ne mogu nikoga nasrditi, pogotovo ne sponzore i vjernu sljedbu na društvenim mrežama. U paketu s tom kontroverznošću dolazi međutim i Assou-Ekottoova socijalna osjetljivost, koja se očituje primjerice u njegovu aktivnu pomaganju zajednici u Africi te javnim pozivima ostalim nogometašima da dio goleme zarade vrate zajednici. Duda piše kolažirajući Assou-Ekottoove izjave i svoj terminološki aparat reprodukcije kapitalističkih odnosa prigodno prisposodivši nogometni posao s tvorničkim (na čitatelju je da tvorničku sirenu prisposodi sa sučevom zviždaljkom):

Za njega je nogomet rad kao u tvornici. Ustaneš ujutro, odradiš trening, osiguraš reprodukciju, živiš bolje od drugih, i to je to. Emocije su nestale s profesionalnim ugovorima i dobrom plaćom. Ostao je samo rad: „Igram za novac, nogomet nije moja strast“. [...] a kad tvornička sirena zaszvira, razići će se u miru kućama. (DD 19. 6. 2014)

Kolumna je i poentirana jednom nogometaševom izjavom, kojom je kolumna i naslovljena (što je možda ili vjerojatno urednički zahvat, ali ipak konstatiramo):

Šteta što će sinoćnji eksces biti samo još jedna epizoda u prilog „kontroverznog BAE-a“ koji je nasrnuo na suigrača. „Postoje važnije stvari u životu od udaranja lopte unaokolo“, ipak je rečenica koju vrijedi zapamtiti. (DD 19. 6. 2014)

Dakle nakon poraza od domaćina Brazila u prvoj utakmici u skupini Hrvatska je u drugoj utakmici pobijedila Kamerun s uvjerljivih 4 : 0 i čitava nacija sad čeka za prolaz skupine odlučujući sraz s Meksikom. Kolumnista to međutim u tekstu ne zanima, kolumna je posvećena društvenoj odgovornosti nogometaša i rijetku pojedincu koji ju njeuguje. Kolumnist svakom rečenicom demonstrira da poznaje nogomet i nogometne prilike, da vlada nomenklaturom – službenom i žargonskom – engleske nogometne lige. Moguće je da je dobar dio kolumne neupućenijima zbog Dudine eliptičnosti i neprohodan, da ne kažemo hermetičan, jer Duda će napisati nešto o „drugoj sjevernolondonskoj strani, onoj crvenoj s bijelim rukavima“, tek potom malo dalje spomenuti Arsenal i menadžera Arsènea, dakle u svojoj eliptičnosti računa s upućenijom publikom, onom koja ipak znade da postoje neki klubovi iz Londona i iz Liverpoola, da postoje neki klubovi iz sjevernoga Londona, da ti neki klubovi iz sjevernoga Londona igraju u takvim i takvim majicama, da su oni u crvenim majicama s bijelim rukavima zapravo davne pridošlice iz južnoga Londona (s dokova Woolwicha, usp. „Highbury dokida Woolwich“, DD 17. 6. 2014; inače Arsenalov stadion Highbury zamijenjen je još 2006. godine stadionom Emirates, a Highbury je postao stambena četvrt), da je Arsène zapravo Arsène Wenger (dugogodišnji Arsenalov menadžer, kako u Engleskoj zovu glavnoga trenera i sportskoga direktora u jednoj osobi), da u Londonu postoji još mnogo klubova, među njima i QPR, koju se uvriježenu kraticu Duda i ne trudi napisati kao Queens Park Rangers (usp. DD 19. 6. 2014). No sve to skupa samo je šarmantan, detaljima nakićen nogometni okvir za razgolićivanje dominantna sustava kapitalističkih odnosa i njegove reprodukcije.

Zadnji Dudin tekst iz našega korpusa, objavljen 2022. godine, u elaboraciji društveno angažirane pozicije ide dva koraka dalje. Nogomet i čuveni brazilski nogometaš Sócrates tu su tek dio mozaika „sporta na ljevici“ i „demokratskoga potencijala školskoga sporta“. Pritom već u naslovu imamo elipsu: „Sócrates na školskom“ (usp. DD 19. 7. 2022). Opet, ne možemo tvrditi da je oprema teksta kolumnistova, ali tu je pa ju konstatiramo. Ako bismo htjeli filološki razvezati, rekli bismo da će imenički dio pridjevsko-imeničke sintagme to prije ispasti što je imenica očekivanja, tj. obavijesno i formalno zalihosnija, pa tako primjerice *časna sestra* postaje *časna*, *osobna iskaznica* postaje *osobna* (*zdravstvena iskaznica* postaje *zdravstvena*, a *vozačka dozvola* postaje *vozačka*), *kemijska olovka* postaje *kemijska*, *benzinska crpka* postaje *benzinska*, tako – vidimo – *školsko igralište* onima kojima je iskustveno i predodžbeno blisko postaje *školsko*. Razumijevamo to opet kao kolumnistovo računanje s upućenim čitateljem.

„Sócrates na školskom“ kolumna je o nesnalaženju suvremenih lijevih politika u dvjema granama dokolice, rasonode, slobodnoga vremena, one treće osmice iz izvorne formule podjele dana (po osam sati rada, odmora i slobodnoga vremena) – u kulturi i u sportu. Točnije – u popularnoj kulturi i u popularnome sportu. Kolumnistova je dijagnoza ova:

To zapravo upućuje na dvije krucijalne stvari: najprije da je suvremeni sport najdorečeniiji i najlukrativniji oblik suvremene kapitalističke proizvodnje (što hijerarhijski više pozicioniran prema vrhunskom – to, naravno, dorečeniiji i lukrativniji), a zatim i posvemašnji gubitak interesa lijevih politika za nekim oblikom organizirane tjelovježbe u zajednici koja nije stvar osobnog uloga i personaliziranog financijskog ugovora s dionicima privatnog sektora ili pak koncesionarima javnih resursa. (DD 19. 7. 2022)

Kao koliko svijetle toliko rijetke modele dobre prakse kolumnist navodi demokratizaciju u vlasništvu sportskih kubova i upravljanju njima, jasnu navijačku ili klupsku političku poziciju te najzad pamtljivo pojedinačno političko uvjerenje. Primjer za prvo Duda je obradio u kolumni o udruzi Naš Hajduk (usp. DD 1. 12. 2014), primjer za treće u kolumni s kojom smo započeli bio je Assou-Ekotto, u kolumni sa Sócratesom u naslovu to je, dakako, Sócrates, koji je još 2010. i 2011. bio upozoravao na ono što će se dogoditi sa Svjetskim prvenstvom u Brazilu 2014. godine: golem će se javni novac sliti u privatne džepove, izgradit će se velebni i nepotrebni stadioni, kvaliteta života običnoga čovjeka neće se poboljšati. Tako i bi, stadioni i supermarketi zamijenili su favele, koje nisu nadomještene, kao što Duda piše u prvoj kolumni iz našega korpusa – ako mreža ne laže, prvoj uz Svjetsko prvenstvo u Brazilu – pa „na ulicama brazilskih gradova [ima] suzavca i mrtvih o kojima svi uglavnom učtivo šute“ (usp. DD 17. 6. 2014). Sve to o Sócratesu Duda piše kao vapaj zbog urušavanja školskoga sporta, najboljega sporta od svih sportova jer je „inkluzivan, dostupan svima i pod ravnanjem zajednice“ (DD 19. 7. 2022), jer je ekvivalentan opismenjavanju u kulturi. Ozbiljna lijeva politika imala bi se dakle pozabaviti upravo time – školskim sportom. Sve to Duda piše dok portali vrve vijestima s mundijala.

Dudino pisanje o nogometu ekskluzivistično je i elitistično. Ta naoko paradoksalna tvrdnja – paradoksalna s obzirom na očitovan inkluzivističan i egalitarističan kolumnistov stav – može se pokrijepiti pomoću nekoliko odlika Dudine nogometne kolumne. Navest ćemo ih tri.

Prvo, Duda gaji elitizam nogometnoga zaljubljenika koji prati ponajprije klupski, a tek onda reprezentativni nogomet, koji zna sve o velikim rivalstvima sjevernoga Londona ili Buenos Airesa (usp. argentinski *superclásico* Boca Juniorsa i River Platea, DD 12. 7. 2014), koji prezire masu što nogomet prati ciklično i reprezentativno, kako već naiđe koja europska ili svjetska nogometna smotra, i sudjeluje u cikličnim obredima praćenima medijskim i potrošačkim ludilom punim nacionalnoga kiča, pa interes naglo splasne čim nacionalna vrsta ispadne s prvenstva, pa se masa čudi onima koji iz nekoga masi nejasna razloga prvenstvo i dalje prate s nesmanjenim entuzijazmom. Hrvatska je reprezentacija s prvenstva u Brazilu ispala nakon treće utakmice, u kojoj ju je pobijedio Meksiko, što je Duda konstatirao ovako, s početnim navijačko-reklamnim refrenom i

ošinuvši usput nadbiskupa zagrebačkoga parafrazom pjesmice „Smiljaniću, pokislo ti perje“, koja u inačicama također pripada navijačkomu repertoaru:

Neoopissivoooo! Nuestra Señora de Guadalupe razbila je doslovce Majku Božju od Kamenitih vrata, Kraljicu Hrvata i sve što već s tim ide. Bozaniću, Bozaniću, po po po, Bozaniću, Bozaniću po po pokislo ti perje... (DD 27. 6. 2014)

Nogometni zaljubljenik Duda u kolumni s domaćim trgovačkim brendom u naslovu konzumerističkoj masi koju nogomet zagolica samo ciklično poručuje:

Nikad nećete razumjeti da je Sizifova sreća zapravo sreća nove sezone, početak prvenstva s prelaznim rokom kao uvertirom. (DD 4. 7. 2014)

Prvenstvo u citatu, naravno, nacionalno je prvenstvo sa svojom novom sezonom i napetošću prijelaznih rokova, a Sizif je Camusov, nije tek općepoznato ime iz fraze (čiji *posao* spominje i Lončarević, usp. IL 5. 10. 2023), čime dolazimo do sljedeće odlike Dudine kolumne.

Drugo, književne i publicističke reference i poveznice, koje – premda jesu objašnjene – plešu na rubu hermetičnosti. Tu osim Camusa nisu posrijedi lektirni pisci za koje je čuo – ako ih i nije čitao – svaki srednjoškolac, što nahodimo kod Židaka i Topića (v. §§ 3, 5), nego Eduardo Galeano, Osvaldo Soriano (DD 17. 6. 2014) i Carlos Fuentes (DD 27. 6. 2014) te antologija škotske nogometne fikcionalne proze *The hope that kill us* (DD 4. 7. 2014).

Treće, spomen političkih mislilaca koji na red dođu nekako na fakultetu, pa osim Karla Marxa (DD 4. 7. 2014) svoje mjesto nađu i Antonio Gramsci, Ernst Bloch i Walter Benjamin (DD 19. 7. 2022). Ovamo onda možemo pribrojiti prokazivanje ustaštva i nacizma na stadionima (DD 15. 6. 2015) te aktivne ili bivše političare, vojne hunte i vojne kao takve koje defiliraju Dudinim kolumnama: Hugo Chávez, Barack Obama, Jorge Videla (DD 17. 6. 2014), Fidel Castro (DD 4. 7. 2014), Falklandski rat (DD 12. 7. 2014). Najzad svoje je mjesto tu pronašla i njemačka kancelarka Angela Merkel:

Toni Kroos ne pamti svoju domovinu, iako je najveći igrač rođen u DDR-u. Puno, puno veći od Angele Merkel. I ako traže nekog da bi mu dodijelili počasni doktorat Sveučilišta u Zagrebu, nema boljeg izbora od Tonija Kroosa. Posljednjih je mjeseci ispisao desetke diplomskih radova i barem dvije disertacije. Prva je bila 19. veljače u sjevernom Londonu kad je pojeo Wengerov Arsenal. (DD 12. 7. 2014)

Napisano je to u najavi finalnoga dvoboja Njemačke i Argentine, jednoj od onih kolumna u kojima Duda piše ponajviše ipak o nogometnoj igri i pojedinim nogometašima ili reprezentacijama. U njima Duda prepleće podatke s konkretnih utakmica, povijesne crtice i živopisne asocijacije. Kad se kolumne čitaju s deset godina odmaka, nije uvijek lako pohvatati sve konce, asocijativne spone u međuvremenu su se pokidale, teško ih je rekonstruirati, slično kao u Magdića (usp. § 2). Rečenica je također počesto magdićevska, nominativna i asindetska, primjerice kad piše o argentinskome nogometašu Eriku Lameli, igraču sjevernolondonskoga Tottenhama, koji nije bio u reprezentaciji, kolumna u naslovu ima proglasno „Od gledanja nogometa bolje je samo kad ga igrate“:

Tottenham kreće na američku turneju, u petak je prezentacija dresova za sljedeću sezonu. Under Armour je ozbiljan proizvođač, nisu uzalud detektivi u *Žici* (The Wire) nosili njihove majice. Baltimorska firma za baltimorsku policiju. Eh, *Žica*, pomislio je usput Érik Lamela, svjetski prvak među serijama, zadugo i zauvijek. (DD 17. 7. 2014)

Takvi su Dudini asocijativni skokovi: u trokoraku od Tottenhama preko brenda sportske opreme *Under Armour* do televizijske popkulturne reference *Žica* i natrag do Argentine, koja je u finalu Svjetskoga prvenstva u Brazilu ipak izgubila od Njemačke. Ili slično o TV-komentatorima, s analogijom Bože Sušeca i Belog Bore (glumio ga je Bekim Fehmiu) iz crnovalnoga klasika Aleksandra Petrovića iz 1967. godine, usput o seksizmu u reklamama:

Teško je izbjeći povratak dinastije Sušec na program javne televizije: stariji se u bijelom sakou, dostojnom Belog Bore iz Petrovićevih *Sakupljača perja*, pojavio u nekoj seksi-stičkoj reklamama za kladionicu, a mlađi tek glasom kao komentator utakmica. (DD 17. 6. 2014)

Ili blagonaklono o Mesutu Özilu, njemačkome majstoru turskih korijena, opet asocijativno s osloncem u likovima tzv. dječje književnosti – Bambijevu pogledu i stasu Petra Pana:

Rijetko koji igrač izgleda tužnije od Mesuta Özila kad napušta teren: oči, podočnjaci, zbunjenost. Onako nježan i neindustrijski, pomalo fragilan, pogledom nalik Bambiju, statutom Petru Panu, ali kad se sve zbroji zapravo postindustrijski nesretni princ. (DD 8. 7. 2014)

O industrijskome njemačkome nogometu, od kojega Özil odskače, čitali smo srpnja 2014. godine i kod Dežulovića (usp. § 4).

Dudino pisanje, rekosmo, ekskluzivno je. Rekli bismo i da računa na ekskluzivna čitatelja, onoga koji će biti u stanju pohvatati sve referentne konce jer mu kolumnist neće previše izlaziti ususret olakšavanjem. Čak je i kontekstualizacija rudimentarna ili je uopće nema, dakle nema tu nikakvih lidova ni uvoda kakve Vice Karin piše sam, a Iliji Lončareviću piše netko u redakciji (usp. § 6). Za razliku od primjerice Mihovila Topića, koji će educirati prisposobama (usp. § 5), Duda svoju poruku šalje ili *ex cathedra*, očekujući čitateljevo predznanje, ili otvorenim docirajućim prijekorom, kao o svastici iscrtanom na poljudskome travnjaku:

I da, nismo svi krivi. Uzalud lupetanja tipa „što smo kao društvo učinili...“ jer teško da smo uopće društvo. Da smo kojim slučajem društvo već bismo odavno bili načisto što i kako s otpadom takva porijekla. Znali bismo gdje spadaju povjesničari zaposleni u javnim institucijama i na provincijskim televizijama koji na kojekakvim huškačkim tribinama na rubu transa tvrde da antifašizma nema u preambuli hrvatskog ustava, znali bismo gdje je mjesto legiji pizduna koja šera kojekakve pripovijesti o junačkoj borbi Hrvata protiv boljševizma, hrani internetske servise pjesmama hrvatskih legionara s obuke u Dollersheimu i Stockerau 1941. ili pak svršava nad zračnim podvizima naših mladića u bitci za Staljingrad.

Sve vam je to sada pljusnulo u lice pa makar povod bilo HNS-ovo puritanstvo, poltro-naško izrugivanje demokraciji i Mamićeva filozofija nogometa. Dobili ste vlastiti lik u zrcalu i ostali blokirani, zgrčeni i prestrašeni jer je kapitalna investicija zvana repka pred zidom koji može onemogućiti lukrativne poslove i oplodnju brenda. Eto vam, sve je na stolu, pa sad razmišljajte koja je prava strana povijesti (uz napomenu: samo je jedan točan odgovor, nema „i-“ rješenja). (DD 15. 6. 2015)

Autorska je pozicija izražena, premda nema upadljive *ich*-forme, 1. lica singulara, no 2. lice plurala onih kojima se ukorom obraća eksplicitno je. Dudin jezik bogat je i raspisan, kombinira teško topništvo teorijske literature i žargon, hrvatske, španjolske i engleske navijačke pjesme, nadslovne znakove na imenima i prezimenima nogometaša Duda pedantno bilježi (filolog to primijeti), francuska prezimena sa završnim *a* sklanja prema a-deklinaciji (*Patrice Evra* – gen. *Evraa*, doduše omaklo se i *Evre*, usp. DD 27. 6. 2014), nismo uočili da bi se neke formulacije posebno ponavljale (kažemo to imajući na umu da je pregledani korpus ipak vrlo malen). Sve to ne povezujemo s činjenicom da je Duda profesor književnosti; znamo mnoge profesore jezika i književnosti koji nisu jezično spretni ni asocijativno maštoviti. Igrivosti na razini riječi i sintagme u Duda nismo prepoznali mnogo, ali prepoznajemo ironizaciju općih mjesta ustaljena frazarija površna nogometnoga žargona (usp. gore *investicija zvana repka*), primjerice:

Tipičan žanr jugoslavenskog nogometa u postjugoslavenskim okolnostima, ono gubitničko „**imali smo ih**“ dok semafor pokazuje negativan konačni ishod. (DD 17. 6. 2014)

Je, ostali ste bez snage, nemate kondicije, dosta vam je više tog nogometa. I televizije i Scoriije i Štimca. I „**kvalitetnog ulaženja u prostor i vrijeme**“ i sudaca koji su propustili **dodijeliti „opomenu“ i primijeniti „stegovnu mjeru“**. (DD 4. 7. 2014)

Još ste se negdje na početku trudili tobože debatirati **je li Raketa baš trebao biti zadnji vezni, što s „onim“ Pranjićem, a što s „malim Kovom“ i kako su prošli Bosanci**. Izbornik vam je bio pristojan i seksi, **ono, vidi se, njemačka škola, zaslužuje priliku**. Doduše, malo ste se mučili s Lukom Modrićem: **znate da je vrijednost neupitna (Real je to), a opet nikako da...** (DD 4. 7. 2014)

Taj frazarij doslovnim je čitanjem glagola *gristi* doveden do apsurdna – naime stvarnost je apsurdno doslovna – u kolumni o velikome urugvajskome napadaču Luisu Suárezu (usp. DD 27. 6. 2014), koji je doista par puta u karijeri ugrizao protivničkog igrača, dakle doslovno je *grizao na terenu*, kao svojedobno Mike Tyson Evandera Holyfielda u boksačkome ringu. A da „igrač nije igrač ako ne grize“, reći će i bivši igrač Aljoša Vojnović, kao savjet mlađima:

Radi što god ti pomaže da središ glavu, ali NIKAD, baš nikad nemoj trenirati s pola gasa i igrati bez žara. Većina njih je to zaista i shvatila, jer to je zarazno – **kad jedan grize kao pas na treningu, grize i onaj do njega, pa onaj do njega**. A kad tako treniraš, onda tako i igraš. (AV 20. 12. 2019)

I nogometni trener Ilija Lončarević, s ključnim glagolom *old school* nogometne propeutike i pedagogije proširenim *napadanjem* i *puhanjem za vratom*:

Vezni red i napad mora stalno **gristi**, napadati i puhati za vrat protivniku. (IL 26. 9. 2022)

A sve to iz (*jedne*) volje, (*jedne*) želje, (*jednog*) htijenja, tj. energije, tvrdoglavosti i koncentracije:

Utakmica gdje je protivnik nabrijan, napunjen **željom, voljom i energijom** tamo nema i to se odmah osjeti na njegovoj igri. (IL 16. 10. 2023)

Naravno, i tada se griješilo, o nekim igračima bolje da ne pišem, ali tada je ekipa barem pokazala **volju, želju, tvrdoglavost** da nešto napravi. (IL 9. 11. 2023)

Ne mogu reći da se igrači obje momčadi nisu trudili, da nisu pokazali **volju i želju, čak i koncentraciju**, (IL 30. 3. 2024)

Veseli ipak što je hrvatska reprezentacija *na jednom dobrom putu*, kojom ćemo optimističnom Lončarevićevom mišlju i zaključiti (usp. IL 26. 9. 2022). Spomenusmo Aljošu Vojnovića, pa kao najavu sljedećega poglavlja recimo i to da se i Vojnović umije metaforazno poigrati. Primjerice upotrijebit će *podvijen rep* pa ga u gradaciji modificirati u *amputiran rep* (usp. AV 11. 4. 2021), a svoj igrački kraj zbog ozljede opisat će klasičnom frazom *poginuti na terenu*:

„Poginuo“ sam na terenu, ali ne onako kako sam želio i sanjao da će biti. (AV 8. 3. 2020)

Najzad objašnjavajući važnost vježbe igranja glavom poigrat će se doslovnim tumačenjem izjave čuvenoga nizozemskoga igrača i trenera Johana Cruyffa:

Znam da Johan Cruyff nije na to mislio kad je ono rekao kako je nogomet „sport koji se igra glavom“, ali ne vidim kako bi to i na najdoslovniji način moglo prestati važiti, a da nogomet pritom ne izgubi i ogromni dio svog identiteta. (AV 15. 1. 2021)

8. Nogometaš

Aljoša Vojnović (Osijek, 1985). Bivši nogometaš, zadnji vezni, igrao ponajduže u Osijeku, Slaven Belupu i RNK Splitu te u još nekim hrvatskim i inozemnim klubovima, „u karijeri sam promijenio 12–13 klubova“ (AV 13. 11. 2020). Studijski komentator na televiziji, na mrežnome portalu *Telesport* piše kolumnu *Aljoša s druge strane ogledala*. Pregledani korpus čini tridesetak kolumna objavljenih ondje od 2019. do 2023. godine, uključujući intervju koji je Vojnović vodio s nekadašnjim igračem Nenadom Bjelicom, danas trenerom, kojemu je jednu kolumnu i posvetio (usp. AV 9. 9. 2020). Vojnović je u nas rijedak slučaj bivšega profesionalna nogometaša (2003–2019) koji piše tako da je odmah jasno da je posrijedi bivši nogometaš, kao što to primjerice radi i bivši njemački reprezentativac i igrač Bayerna branič Philipp Lahm (München, 1983), čije se njemačke kolumne na *Telesportu* prevode pod stoljenskim naslovom *Lahmentiranje* (izvorno na portalu *Zeit Online* pod naslovom nj. *Ansichten eines Fußballers*). Da se razumijemo, mnogo je bivših nogometaša koji pišu analize utakmica poput trenera, neki od njih i jesu treneri. Primjerice u nas u vrijeme pisanja ovoga ogleda na *Dalmatinskome portalu* komentare ili kraće analize utakmica Hajduka i hrvatske reprezentacije piše, odnosno od listopada 2022. do travnja 2024. godine napisao ih je osamdesetak Hrvoje Vejić (Metković, 1977). Na mrežnome portalu *Index* analize utakmica Dinama i hrvatske reprezentacije znade napisati bivši nogometaš i trener Nikola Jurčević (Zagreb, 1966), ali i njegove su analize zapravo trenerske, slične onima Ilije Lončarevića, osim toga manje ih je od Lončarevićevih. Slično je s analizama utakmica Dinama, Hajduka i Hrvatske reprezentacije koje na *Indexu* piše nekadašnji napadač, sada trener Igor Pamić (Žminj, 1969). Osobito je pak zasad malo analiza koje također na *Indexu* kadšto objave bivši vratar Vladimir Balić (Vinkovci, 1970), koji prati Hajduk, potom bivši branič, sada trener Samir Toplak (Varaždin, 1970), koji piše o reprezentaciji i Dinamu, te bivši napadač, sada također trener i televizijski komentator Marko Lozo (Split, 1988). Ako bismo se malo vratili u prošlost, sjetit ćemo se da je tamo negdje 2016. kraće tekstove o reprezentaciji u *Sportskim novostima* pisao veliki nogometaš i sada trener Robert Prosinečki (Villingen-Schwenningen, Njemačka, 1969). Zacijelo je takvih slučajeva mnogo, čitateljstvu je uvijek atraktivno čitati što ima reći bivši velikan. No Vojnović piše drugačije od svih pobrojanih, jednostavno rečeno: piše kao nogometaš, ne kao trener ili trenerski aspirant koji važe riječi eda se ne bi zamjerio potencijalnim poslodavcima. Osim toga Osječanin je, nogometaš i navijač Osijeka, što ga u našem jezično uvjetovanu odabiru čini posebnim i vrijednim pažnje. U kolumnama – kažemo, po ovome se ističe među napisima drugih bivših nogometaša – Vojnović načelno ne prati nogometne aktualnosti, konkretne utakmice, igrače, klubove i nacionalnu reprezentaciju, nego uglavnom iznosi osobne reminiscencije iz mladenaštva i netom završene nogometaške karijere, tj. predočava: „kako svijet nogometa izgleda iznutra, odnosno kakvim ga doživljavaju nogometaši“

(AV 8. 12. 2019). To čini – dojam je – iskreno, ispovjedno, autoterapijski, tražeći sebe sama nakon igračke karijere, kad igrač izgubi nogometni teren (tlo) pod nogama.

S tom ćemo iznenađujućom iskrenošću i započeti, primjerice o svojem debiju za prvu momčad Osijeka Vojnović će napisati ovako, ušao je pred kraj utakmice s Cibaliom:

Rastrčao sam se po terenu kao muha bez glave i dobrih 10 minuta nisam ni prismrdio lopti. Iskreno, na početku uopće nisam imao pojma što radim niti što bih točno trebao raditi. (AV 6. 5. 2021)

Reklo bi se – dobro, ništa posebno, nije bogzna kakva hrabrost napisati takvo što. Međutim iskrenost u Vojnovića kadšto poprimi pokajničke razmjere, koji zainteresirana čitatelja mogu upoznati s onim što se nogometašu doista vrti po glavi. O dobu neposredno nakon što je okončao karijeru i našao se na čistini stvarnosti bez nogometa kolumnist piše ovako:

A sad, kad je karijera iza mene, brine me hoću li ubrzo biti zaboravljen. Kako ću se nositi s time što će odobravanje i uvažavanje okoline kopnjeti iz dana u dan. Znam, nekome – zapravo, većini – to zvuči sasvim trivijalno, jer ljudi oko nas imaju puno većih i ozbiljnijih problema. No, za sportaša, za egotripera kakav sam ja, pomisao da ću uskoro postati nebitan je bolna. (AV 19. 11. 2019)

Lagao bih kad bih rekao da nije bilo panike. [...] sa završetkom karijere nastupilo je doba velikih unutarnjih previranja i pitanja na koja nisam imao odgovore. (AV 25. 3. 2021)

O jednom svojem namjernom prekršaju ovako, valja primijetiti leksički odabir *pokvareno*:

Ali u drugom sam se poluvremenu počeo natezati s jednim od suparničkih stopera. Ulazili smo u puno duela, a on je bio nešto niži od mene pa bih mu uzeo gotovo svaki skok. Nije mi ostajao dužan, lupali smo jedan drugoga i slutilo je na sranje. Kad mi je uzeo jednu loptu, proganjao sam ga i dobrano s leđa izgazio po petama, onako pokvareno i namjerno, zaradivši žuti karton. (AV 16. 5. 2020)

O vremenu kad je bio ozlijeđen pa s tribina gledao utakmice svoje momčadi i s osobitom zavišću igrača koji bi igrao njegovu poziciju:

To me ubijalo. Ponekad sam, gledajući utakmicu, valjda nesvjesno počeo navijati za suparničku ekipu. Da, stvarno. I u trenutku kad bih to osvijestio, osjećao bih se posramljeno i pokušavao sam sebi objasniti zašto, ali nije bilo teško dati odgovor na to pitanje. Želio sam biti potreban. Želio sam da se osjeti koliko nedostajem. Želio sam ja biti „taj“. Uvijek bih posebno pratio kako je odigrao suigrač na mojoj poziciji i, koliko god to zvučalo trivijalno, ružno, smradovski... Bilo je jače od mene. [...] Možda vam ovakva priča, međutim, malo približi što to s mentalne strane znači nositi se s teškom ozljedom. (AV 8. 3. 2020)

Slično o mlađem igraču koji igra istu poziciju pa starijega izgura iz prve momčadi, opet s razgovornim leksičkim odabirom *smrad(ov)stva* kao odlike hulje:

Nisam, naravno, bio svetac; imao sam svojih epizoda smradstva kojima se ne ponosim. [...] Na početku moje treće godine u RNK Splitu u momčad je stigao Marko Rog. Odmah

se vidjelo da mali leti po terenu i bio mi je supersimpatičan i drag... Dok je sjedio na klupi. Kad me nakon mjesec-dva izgurao iz prvog sastava, u trenutku se i moj odnos prema njemu promijenio. Mogu sa sigurnošću reći da mu nisam nimalo pomogao da se navikne na novi grad, novi klub i novu svlačionicu. Ponekad taj profesionalizam i borba za samog sebe na površinu izvuku našu najgoru stranu; to je možda i razumljivo i sam sebi sam takvo ponašanje bez problema opravdavao, ali danas mi je žao što nisam bio iznad toga i pokazao se kao veći čovjek. (AV 13. 11. 2020)

Takve otkrivačke autorefektivne rečenice doista rijetko čitamo, eventualno ćemo ih čuti u nekom intervjuu, ali *napisane* u 1. licu singulara one zvuče osobito uvjerljivo i vjerodostojno. Usput: Marko Rog imenovan je. Kolumnist to čini samo kad nekoga spominje u pozitivnu kontekstu. Ponovit će se slično s onomad također mladim Antom Rukavinom, godinu dana mlađim od Vojnovića, koji ga je poslije jedne utakmice pitao da trenira li što privatno, zbog čega se Vojnović postidio jer „nisam se davao nogometu onoliko koliko sam trebao“ (AV 18. 3. 2022). Kad o kome piše negativno, obziran je i nikad ne imenuje o kome je riječ.

Vojnović nadalje normalno piše da je *egotriper* (usp. AV 16. 11. 2019, AV 23. 9. 2022), svjestan je svojih dometa, nema „nijedan trofej u karijeri“, nije „osvojio nikakvu ozbiljnu i priznatu individualnu nagradu“ (AV 19. 11. 2019), dijete je „miješanoga braka“ u poslijeratnom Osijeku (AV 31. 8. 2020). Nije da je morao javno izreći taj privatni podatak, njime se samo želi istaknuti rana spoznaja outsajderske, ne-favoritske pozicije, pozicije *underdoga*, kako se to engleski veli, kako to i Vojnović piše (AV 31. 8. 2020). Vojnović može biti i iskreno samouvjeren, primjerice kad piše o kapetanskoj traci, koju je ponekad „neskromno“ bio zaslužio više od drugih (usp. AV 19. 10. 2020), kao što mu je jasno da bi vjerojatno bio imao bolju karijeru da nije bio svojeglav u pregovorima, s ne posebno originalnom, ali posve prikladnom metaforom džungle profesionalnoga nogometa:

Naposljednju je to završilo tako da me nitko nije zastupao. Sve sam pregovore vodio sam, razgovarao s direktorima, predsjednicima i trenerima.

Kakav konj.

To je najgore što si jedan nogometaš može napraviti, jer svi ti menadžeri/agenti/zastup[n]ici su tu s razlogom; oni su naši vodiči kroz čudnovati svijet profesionalnog nogometa, kroz tu džunglu u kojoj je teško sam naći pravi put. (AV 8. 1. 2021)

Na drugome mjestu bit će originalniji, upotrijebit će *ekosistem*, pa će govoreći o *legionarima*, nogometnim pečalbarima ili gatarbajterima, napisati da su se „hrabro otisnuli u nepoznato i pokušali pronaći svoje mjesto na travnjacima ovog prenapučenog nogometnog ekosistema“ (AV 13. 11. 2020). Konačno o odnosu prema sucima i suđenju, tj. o odnosu prema suđenju kad znaš da sudac hotimice ili nehotice sudi tebi u korist Vojnović piše ovako:

Zašto se nismo pobunili kad vrlo dobro znamo kakav je osjećaj kad te netko potkrada?

Nismo zato jer, eto, krađa je sranje samo kad je na našu štetu – a kad je za nas, onda je OK. Zato što smo i mi licemjeri i konformisti u ovom društvu koje karakterizira sebičnost i selektivno pamćenje kad je u pitanju svaki oblik nemoralnog ponašanja, a ne bilo kakva osjetljivost na nepravdu. (AV 10. 6. 2020)

Na pitanje je li sve to s nogometom i karijerom vrijedjelo truda i vremena – ne zna odgovora „do daljnjega“ (AV 5. 4. 2020). Takvim izljevima iskrenosti i naknadna samoprijekora Vojnović gradi svoju vjerodostojnost i pridobiva čitatelja, kao negativac u filmu koji pridobije gledateljeve simpatije. Filmska prispodoba dobro liježe jer ni Vojnoviću nije strana, popkulture filmske reference nahodimo od prvoga teksta i replikantova sjetna kišna monologa iz *Istrebljivača* s trenucima u vremenu i vremenu za umiranje (AV 16. 11. 2019, s poveznicom na isječak na YouTubeu) preko *8 milja* (AV 20. 12. 2020) do prijelaza na „tamnu stranu Sile“ iz *Ratova zvijezda* (AV 8. 12. 2019, tamna strana pritom je komentatorska tezga na televiziji). Možda reference jesu prvoloptaške, no svejedno pridonose živosti kolumne. Osim toga spomenuti su Pearl Jam (AV 19. 11. 2019), Jenna Jameson, Freddie Mercury, Edo Maajka (AV 4. 5. 2020), Zabranjeno pušenje (igra za raju i zanemarivanje taktike, AV 15. 10. 2021), Jimi Hendrix (AV 1. 12. 2023), računalne igre *World of Warcraft* (AV 17. 4. 2020) i *Football Manager* (AV 19. 10. 2020, AV 1. 12. 2023), najzad od književnosti neprimjetno, nenapadno Marcel Proust, tek kao „knjiga iz srednjoškolske lektire“ u kojoj kolačić „otvori prozor u izgubljeno vrijeme, neki osjetilni detalj u trenutku baci u djetinjstvo“ (AV 1. 3. 2021), a za metaforu su poslužile Snjeguljica, ružne sestre i zla kraljica (AV 8. 12. 2019) te Alica s druge strane zrcala (što je u parafrazi iskorišteno za naslov kolumne). Naslovno „O, kapetane, moj kapetane“ (AV 19. 10. 2020, prepjev stiha Walta Whitmana) zasad ćemo pripisati uredničkoj intervenciji u opremi teksta. Izdvojene kratke prve rečenice, kojima poput Židaka (usp. § 3) Vojnović efektno uvodi u kolumnu, smatrat ćemo autorskim:

Kraj. (AV 16. 11. 2019)

Djelovao je poput duha. (AV 20. 12. 2019)

Opet sam prije utakmice imao tremu. (AV 8. 3. 2020)

Mislim da sam u karijeri vidio više muških spolovila od Jenne Jameson i Freddieja Mercurija zajedno. (AV 4. 5. 2020)

Kad sam Danija Olma onako dobro posložio na zemlju u jednom duelu, skočila je valjda kompletna Dinamova klupa. (AV 16. 5. 2020)

Sijevalo je sa svih strana. Tresla se stativa, tresla se i prečka. (AV 31. 8. 2020)

Njemu su i skandirali drugačije nego drugima. (AV 9. 9. 2020)

Oko nas je bio mrkli mrak kao u guzici. (AV 1. 10. 2020)

Kako to ide? (AV 8. 1. 2021)

Lagao bih kad bih rekao da nije bilo panike. (AV 25. 3. 2021)

U jednom trenutku se to činilo kao dobra ideja. (AV 15. 5. 2021)

Bikara je imala štih Divljeg zapada. (AV 16. 7. 2021)

Pojeo nas je. (AV 18. 3. 2022)

Bio sam princeza. (AV 23. 9. 2022)

Dan je bio identičan onome prije toga i onome idućem. (AV 1. 12. 2023)

Budući da znadu biti enigmatične navlakuše, što im je i cilj, objasniti ćemo pokoji. Ne da bismo prepričavali štivo, nego da pokažemo raspon Vojnovićevih tema. „Kraj“ je početak prve kolumne, napisane nakon što je kolumnist „objesio kopačke o klin“ pa se sad pita kako nastaviti život „kad od svoje 10. godine ganjam loptu i to je jedino što znam raditi“ (AV 16. 11. 2019); to je zapravo ponornički lajtmotiv svih Vojnovićevih kolumna, malo-malo pa opet izbije na vidjelo. Rečenicom „Djelovao je poput duha“ počinje kolumna o igraču koji mjesecima nije primio plaću, tj. o svim onim mnogobrojnim igračima koji životare na naličju glamura profesionalnoga sporta. Rečenicom „Opet sam prije utakmice imao tremu“ otvara se kolumna o svemu onome što u profesionalnome sportu nose dugotrajne ozljede, one koje određuju karijeru, i kako se sportaš s njima nosi fizički i psihički. „Kako to ide?“ briljantan je razgovorni uvod u kolumnu koja objašnjava kako se u profesionalnome sportu dogovaraju transferi, tko je sve i kako uključen u podjelu novca te kako se u svemu tome nogometaš može snaći. „Njemu su i skandirali drugačije nego drugima“ odnosi se na Nenada Bjelicu, a „Pojeo nas je“ na mladoga Luku Modrića, u kolumni koja je posvećena vječitu pitanju odnosa dara, nadarenosti, talenta i – radne etike. Rečenicom „Bio sam princeza“ kolumnist kaže da je na početku karijere bio polušpica i desetka, a potom su ga treneri spustili na zadnjeg veznog; kolumna govori o tome što to zapravo znači igrati zadnjeg veznog. Vojnović piše o problemu dokolice i kocke u suvremenu profesionalnome sportu (što se tiče ovisnosti, on je gejmer i pušač, ali nikad kockar, usp. AV 1. 12. 2023), o onome što se događa iza vrata svlačionice, o publici i njezinu odnosu prema klubu i nogometašima, o sucima i suđenju kao lošem dijelu hrvatskoga nogometa (s anegdotama iz prve ruke), o tome koliko igraču znači taktika (znači mu jako puno, osobito kad mu ju trener zna dobro prenijeti), o važnosti malih, „industrijskih“ klubova za razvoj nogometa, o tome što nogometaš može poslije nogometne karijere (jer većina ih zapravo ne osigura egzistenciju), o tome što znači biti stranac ili autsajder u klubu, o svojem debiju za prvu momčad i svojoj prvoj nogometnoj lopti, o nogometašima kao selebritijima društvenih mreža („Bitni su lajkovi, šerovi, tivitovi...“, AV 8. 12. 2019), o nenogometnome osoblju u klubu (što igračima znače oružari, fizioterapeuti iliti fiziji, čistačice i ljudi koji uzgajaju travnjak), o socijalnoj nepravdi suvremenoga nogometa, o grubostima i simuliranju u nogometu, o igri glavom i kako ju igrač može unaprijediti (i zašto je to važno, uključujući sva pitanja prevencije ozljeda). Ukratko: izvanredan raspon tema pokriven iz osobne i uvjerljivo pokrijepljene vizure.

Što se jezika i stila tiče, najkraće bi se moglo reći ovako: Vojnović dobro piše. Umije ispreplesti reminiscencijsko pripovijedanje s pseudodijaloškim diskursom pripovjedača i zamišljena čitatelja, neutralan s razgovornim diskursom, pri čemu će rabiti nogometni žargon, generacijski sleng (uključujući engleske interpolacije i razgovorni vulgarijam) i gdješto posrećenu metaforu, biva obavijestan na način na koji drugi kolumnisti nisu.

Dometnimo usput čitatelju na znanje što kolumnist na pojedinim mjestima o sebi veli, bez namjere da u to osim dokumentarne ispovjedne iskrenosti u autokontekstualizaciji išta učitamo (to prepuštamo drugim čitateljima):

Medijska eksponiranost kojoj sam bio izložen nakon objave da sam objesio kopačke o klin, a pogotovo nakon priče koju sam napisao za Telesport i njome debitirao kao autor u pisanim medijima, bila je možda i veća od bilo čega što sam iskusio za igračke karijere, barem ako pogledamo količinu intervjua i drugih javnih istupa. (AV 8. 12. 2019)

Prije nego što sam završio srednju školu, koju sam obožavao, **maštao sam o tome da postanem profesor hrvatskog i engleskog;** i dan-danas sebe vidim u toj ulozi, ali osjećam da je taj vlak davno prošao. (AV 5. 4. 2020)

Oprostite mi, nadam se, na prekomjernoj sentimentalnosti ove kolumne. **Moj zanat nisu riječi, nego lopta** (AV 1. 3. 2021)

Za onog tko nije pratio HNL i(li) moju kolumnu na Telesportu, **ja sam u biti no-namer.** (AV 11. 4. 2021)

Jer, budimo realni, **igranje nogometa nije cijepanje atoma. Zato ni uloga stručnog komentatora ne treba biti izmišljanje tople vode.** (AV 11. 4. 2021)

Pokušat ćemo popisati nekoliko odlika Vojnovićeva jezika, stila i gradiva koje su nam iznova upadale u oči i – smatramo – opravdavaju uvodnu ocjenu vještine pisanja. Prvo, kolumnist će svoje pripovijedanje rado dinamizirati asindetskim gomilanjima i promjenama glagolskoga oblika i lica, kako se već čini u živu pripovijedanju koje odmiče od neutralna. U predbožićnoj kolumni u kojoj piše o nogometašima koji mjesecima igraju bez plaće staviti će ovako:

Obično je u ovom razdoblju lijepo biti nogometaš: džepovi puni para, putovanja, krpice, izlasci, zabave. Ima se, može se. (AV 20. 12. 2019)

Kako je to stvarno izgledalo u klubu koji je kuburio, opisat će kolumnist ovako:

U tom je trenutku stanje bilo takvo da je, recimo, glavni fizio Splićo redom žicao fizioterapeute iz svih klubova protiv kojih smo igrali da mu daju bilo što: krema za masažu tu, *Voltaren* tamo, tejp, hladni sprej, *Deep Heat*... Daj šta daš. Naš oružar Vlado nije imao dovoljno dresova za utakmice – jednom nosiš M, drugi put XL, na trećoj imaš neki drugi broj na leđima... A kad bismo putovali na gostovanja i stali na benzinskoj, nitko od igrača ne bi izašao iz busa jer nije imao ni kune u džepu. (AV 20. 12. 2019)

Elementarno morfološki: krene se s perfektom, potom asindetsko *krema tu, Voltaren tamo, tejp...*, pa se umetne imperativno-prezentska fraza *daj šta daš*, pa perfekt, pa pripovjedno 2. lice prezenta *nosiš, imaš* (sa značenjem 1. lica, odnosno bezličnosti), pa najzad kondicional za iterativnu prošlost (*bismo putovali i stali, ne bi izišao*). Sve u svemu: mala škola hrvatske žive pripovjedačke morfologije, pogodan predložak za jezične vježbe čak i na fakultetskoj razini. I sve završi negacijom profesionalizma, naime više igrača unajmilo je jedan stan pa su bili supodstanari:

Riješili su to tako što su se nekako skrpali za jednu stanarinu i potpali svi zajedno u jedan stan. To nije profesionalizam, to je ekskurzija. (AV 20. 12. 2019)

U slengu pisca ovog oglada za takvu bi se situaciju reklo *maturalac*, Vojnović kaže – *ekskurzija*. Još jedan primjer takve pripovjedačke vještine imamo u kolumni o sucima, asindetski niz *faul tu, faul tamo...* ujedno je most iz 3. lica plurala u 2. lice singulara, što se potom ispreplete:

Što se arbitara tiče, oni najbolji među njima znaju usmjeriti utakmicu u željenom smjeru bez da aktere na terenu, trenere i navijače strefi kolektivni moždani udar. Oni to odrade fino, perfidno. *Faul tu, faul tamo*. *Žuti tu, a tamo ne*. *Korner, ofsajd* – dovoljno. Prvo zaštiti sebe. Ne moraš dati crveni karton i svirati penal da bi nekoga pokrao. Javnost će se kasnije fokusirati isključivo na jednu ili dvije sporne ključne odluke, ali ako si pametan, moći ćeš izbjeći donošenje takvih i proći ispod radara. (AV 10. 6. 2020)

Pa ponovo u kolumni o taktičkoj naobrazbi igrača, opet s pripovjednim imperativima i nizanjem bezglagolskih kratkih rečenica:

U ekipama u kojima sam igrao smo puno, puno više uigravali obranu nego napad. **Prelijevaj tamo, prelijevaj vamo. Druga lopta. Treća.** Nije padalo previše golova, a vjerojatno su treneri prvenstveno iz straha za svoj posao češće birali zatvorenije taktičke varijante. (AV 15. 10. 2021)

Drugo, kolumnist će rado upotrijebiti metaforu, bilo nenogometnu na nogomet bilo obratno, nogometnu na izvannogometni svijet. Što se nogometna tiče, *džunglu* i *ekosistem* već smo spomenuli, a bude tu i prispodoba sirenskoga zova i plovidbe, metafora plesa i aduta:

Za nas bivše igrače, **nogomet je poput prekrasne sirene iz legendi koja s hridi doziva umorne pomorce što ni sami nisu sigurni kuda plove. Potpuno te očara i zavede, ali kreneš li na tu hrid, po svoj prilici ćeš doživjeti brodolom.** [...] Hoću li se jednom vratiti sirenskom zovu lopte? Ne znam. Ne vjerujem. (AV 9. 8. 2020)

I tako je, u kadetskom uzrastu, započela moja epopeja s agentima – menadžerima, kako ih ovdje volimo zvati. **Bio je to ples u kojem sam griješio i za koji nikad nisam naučio korake.** (AV 8. 1. 2021)

[...] a oni se **u tim vodama snalaze kao iskusni navigatori** i normalno je da ih igrači žele uz sebe. (AV 8. 1. 2021)

No, ako se taj put pokaže nedovoljno uspješnim, moraš se suočiti s tim da si **bacanjem svih aduta na nogometnu karijeru** sebi uvelike otežao tranziciju sa sebe kao sportaša na nekog drugog, još uvijek neodređenog sebe. (AV 25. 3. 2021)

Kadšto se pak nogometno, općenito sportsko stanje stvari prenese na život u nogometnoj mirovini, na novome poslu, i to – zanimljivo – osviješteno:

Ljudi često koriste metafore iz nogometna u svom privatnom i poslovnom životu. Fora je, međutim, kad se nađete s druge strane i shvatite da lekcije iz nogometna vrijede i u stvarnom svijetu i da vam mogu pomoći da se u njemu snađete. Danas radim uredski posao. Kad sam došao u firmu, malo sam toga na laptopu znao napraviti [...] Ali malo-pomalo

sam počeo hvatati konce; uspio sam iskontrolirati ego i prihvatiti činjenicu da sada, **u ovoj „svlačionici“ u kojoj sjedi šestoro ljudi koji ubijaju u svom poslu, nisam kapetan nego tek neki mali braco, junior koji se probija u prvi sastav.** (AV 9. 8. 2020)

Niti jedna odluka koju u životu donesemo **nije zicer. Sve su to nekakve polušanse.** (AV 9. 8. 2020)

Treće, razgovorni leksik. Blago pogrđnu sintagmu *mali braco* (usp. gore AV 9. 8. 2020) – ako nije pogrđna, svakako se izriče *von oben* – nahodimo na još jednome mjestu, kad kolumnist prepričava kako mu se sudac, tj. ironično *gospon sudac* obratio svisoka:

Odlučio je, eto, da me neće isključiti, ali kako mi na uvrede nije smio uzvratiti nogom u glavu, onda je ispalio: „Pogledaj gdje ti igraš, a ja sudim Ligu prvaka“ ... Okej, znači, ja sam u njegovim očima bio **mali braco** koji igra seljački HNL, a on uspješni gospon sudac koji sudi u magnetičnoj Ligi prvaka. (AV 10. 6. 2020)

Dvostrukom – leksičkom i derivacijskom – deminucijom usporedna je *malomu braci* sintagma *mali čikica (zadužen za pumpanje lopti)*, koju također nahodimo (usp. AV. 19. 10. 2020). Smatrat ćemo ih razgovornima (i eventualno osječcima), a unutar Vojnovićeva razgovornoga leksičkoga sloja mogu se dalje bez oštih razdjelnica uočiti opći sloj (usp. npr. gore *seljački HNL* ili zaključni veznik *znači*, što se klata između konektorske uloge i nametljive poštapalice), koji uključuje anglizme (usp. gore *okej*) i neadaptirane engleske riječi te vulgarizme (v. dalje), žargonski nogometni sloj (usp. gore *zicer*) i najzad osječki sloj, kojega i nema mnogo (v. dalje). Ako bismo sveli na ogledne rečenice, to bi mogle biti ove dvije autorefektivne:

Štajznam, puno sam lajao i kenjao, dobar dio onih koji me pamte kao igrača možda me smatra grubim, ali pretpostavljam da sam većini suparnika na terenu bio više iritantan nego grub. (AV 16. 5. 2020)

Od princeze sam se pretvorio u sikiru i kao takvog me, budimo realni, većina vas koji ovo čitate pamti. (AV 23. 9. 2022)

U prvoj imamo osviješteno grafijski srašteno *štajznam*, činjenicu novijega doba, i glagole *lajati* i *kenjati*, oba posve razgovorna i pogrđna za ‘govoriti’, drugi relativno vulgaran. U drugoj se vidi koliko je unutar leksika nezahvalno trijebiti slojeve jer *sikira* kao nogometni žargonizam za zadnjeg veznog igrača, defenzivca destruktivca, na koju je poziciju Vojnović s pozicije polušpice, desetke, ofenzivca kreativca (*princeza* je kolumnistova intervencija) prebačen na početku karijere, ujedno je regionalna činjenica ikavske Slavonije, koja se dalje u kolumni prebacuje u nadregionalno žargonsko *vodonoša*; s druge strane – nastavimo li tragom tzv. refleksa jata – svojega će djeda Vojnović zvati *deda* (AV 5. 4. 2020), ne ni *djed(a)* ni *did(a)*.

Opći razgovorni leksički sloj ili sloj koji nadilazi regionalne granice te pokriva veće zone hrvatskoga jezičnoga prostora naći ćemo primjerice u glagolima *forsati* ‘forsirati’ (AV 16. 11. 2019), *zakucati* ‘uništiti’ i *izbušiti* ‘potkopati, potajice ugroziti čiji položaj’ (AV 20. 12. 2019), *napenaliti* ‘udariti’ i *peglati* ‘udarati’ (AV 16. 5. 2020), *skužiti* ‘shvatiti’ (AV 1. 10. 2020), *žicati* ‘moljakati’ (AV 20. 12. 2019, AV 10. 10. 2020), *štrikati*

‘iščekivati, živcirati se’ (AV 31. 8. 2020), u kolokaciji *treme* s glagolom *prati* (AV 6. 5. 2021), u frazama *biti u banani* ‘biti loše’ (AV 10. 6. 2020) i *skinuti gaće* ‘predati se bez borbe’ (AV 31. 8. 2020), potom u imenicama poput *starci* ‘roditelji’ (AV 6. 5. 2021), *padobranac* ‘uljez’ (AV 28. 1. 2021), *pedala* ‘otkaz’ (AV 9. 8. 2020), *tekma* ‘utakmica’ (AV 9. 8. 2020), *jazavac* ‘bezveznjak, naivac’ (AV 13. 11. 2020), *kokošar* ‘sitni prekupac’ (AV 28. 1. 2021), *neugodnjak* ‘neugodnost’ (AV 28. 1. 2021, AV 6. 5. 2021), *šljaga* ‘šamar, udarac u glavu, otrežnjenje’ (u neočekivanoj kolokaciji – *rezultat je bio prava šljaga*, AV 31. 8. 2020), *lik* ‘muška osoba’ (AV 1. 10. 2020), pravi *baje*, *macani* i *frajeri* (AV 8. 2. 2021), konačno u tipičnim pridjevima loše kvalifikacije *šugav* (*šugava ocjena u novinama*, AV 8. 12. 2019) i *žnj* (*ŽNJ liga*, AV 8. 3. 2020) te sveprisutnim *bez da*, *totalno* i *pričati*, o kojima smo dosad već dosta „pričali“, pa više nećemo (usp. §§ 5, 6).

U nadregionalni razgovorni leksički sloj ulaze i više ili manje adaptirani anglizmi u rasponu od *frend* (AV 5. 4. 2020, AV 6. 5. 2021), *mjuza* (AV 1. 10. 2020), *vibra* (AV 11. 4. 2021), *nije bed* (AV 4. 5. 2020, AV 8. 2. 2021), *hardcore fanovi* (AV 15. 5. 2021) i *fensi ekipa* (AV 4. 5. 2020) do *selfie* (AV 16. 11. 2019), *spoiler* (AV 18. 3. 2022) i *screenshotati* (AV 11. 4. 2021). Kadšto prijeđu u svojevrsnu nezgrapnu inovaciju poput *blatantne pogreške sudaca* (AV 10. 6. 2020, usp. e. *blatant* ‘očit, besraman’), a kadšto rečenični kalk može imati domišljatu notu, koju prepoznajemo u iskustvu s planinarenja – *jedan lik je imao žulj koji je imao žulj koji je imao žulj* (AV 1. 10. 2020), manje domišljato u općem mjestu noćnoga života lasvegaških kockarnica privedenu nogometnim svlačionicama – *ono što se dogodi u svlačionici, ostaje u svlačionici* (AV 4. 5. 2020)

Uz takve engleske importe Vojnović bez mnogo ustezanja i počesto u svoj jezik interpolira i engleske riječi i sintagme koje u suvremenu hrvatskome razgovornome jeziku mlađega i srednjega naraštaja uspostavljaju neku vrstu diglosije, pa kao normalno uzimamo da predsjednik i premijer u javnim obraćanjima kažu *by the way*. Najčešća je takva u Vojnovića *mindset*, za koju imamo barem tri potvrde (AV 8. 3. 2020, AV 8. 2. 2021, AV 18. 3. 2022), takve su *off* (AV 1. 10. 2020), *off-limits* (AV 4. 5. 2020), *one-liner*, *trash talk* (AV 10. 6. 2020), *door opener* (AV 13. 11. 2020), *highlight* (AV 9. 8. 2020), *homage* (AV 20. 12. 2019), *rookie* (AV 1. 10. 2020), *deal*, *peace of cake* (AV 28. 1. 2021), *old-school* (*old-school nogometni šarm*, AV 16. 7. 2021), *no-namer*, *reach* (AV 11. 4. 2021), *snap back to reality* (AV 20. 12. 2019), *things that cannot be unseen*, *male bonding*, *man-scaping* (AV 4. 5. 2020), ponovo jedan lasvegaški – *the house always wins* (AV 1. 12. 2023), najzad sintagma s engleskim članom – *the lopta* (AV 1. 3. 2021). Među tima ima onih koje nedvojbeno pripadaju internacionalnu sportskomu žargonu (npr. *rookie*, *trash talk*) pa su poveznica sa sljedećom skupinom.

Od nogometnoga žargona na leksičkoj razini – a čega nema u ostalim citatima – možemo pribilježiti primjerice suptrahirano hipokoristično *tribe* (tribine, AV 26. 7. 2020), *odlikaš* (onaj koji dobije ocjenu 5 u novinama, koja je loša, jer ocjene su do 10, AV 8. 12. 2019), *škarice* (AV 19. 12. 2019), *remplanje* (AV 4. 5. 2020), *prodati tunel* (AV 31. 8. 2020), *zavaljati golmana* (AV 28. 1. 2021), tipove igrača kao što su *sjekač* i *padavičar* (AV 16. 5. 2020) te svježije poredbe poput *otpasti k'o ratkapa*, što je posljedica remplanja, guranja ramenom o rame:

Znalo me poslije utakmice živcirati to što sam protiv nekog u duelu **otpao k'o ratkapa** i pamtio bih to. (AV 16. 5. 2020)

Ovamo bi – u nogometni žargon – išao i *rikverc*, premda se ne mora ticati samo nogometa jer posrijedi je danak, provizija koju posrednik uzima pri kakvu god poslu:

[...] možda sam potrošen od svih tih odnosa unutar naše branše, gdje se dosta toga bazira na poznanstvima, vezama, **rikvercima** i razumijevanju kako „stvari funkcioniraju“. (AV 16. 11. 2019)

[...] kod transfera igrača postoji jako puno prostora za manipulacije i takozvani „**rikverc**“, (AV 28. 1. 2021)

U sklopu nogometnoga žargona teško je izostaviti fetiširanje osnovne nogometne opreme – kopački i lopte. Kopačke već prema naravi stvari budu primjerice *plastičnjare* (AV 6. 5. 2021) ili *kramponke* (AV 23. 9. 2022), ali prava je fascinacija u pojedinim modelima – crne *Lottosice* i *Umbro Specialke* (AV 17. 4. 2020), *Mercurialke*, *World Cupice*, *Lottosice Stadio*, *Diadorke* (AV 6. 5. 2021), pa opet bijele *Nike Mercurial* (AV 16. 7. 2021). Lopta pak može biti jeftina *balonjara*, koja se pojavljuje u istinskoj odi nogometnoj lopti *tangosici*, koja je kolumnistu bila prva prava kožna lopta. Tko god ima slično dječjačko iskustvo, lako će se poistovjetiti s kolumnom „Miris nove Tangosice“ (AV 1. 3. 2021). Ako Wikipedia ne laže, prvi Adidasov model *Tango* izbačen je 1978. godine – odatle i prikladan naziv – za Svjetsko prvenstvo u Argentini, a u inačicama je bio službena nogometna lopta velikih natjecanja u 1980-ima. Jezični podatak: u Zagrebu se 1980-ih ta lopta također zvala – *tangosicom*. Isprva se osebujnim šarama razlikovala od prosječne kožnjače bubamare (tj. svih mogućih inačica i patvorina Adidasova modela *Telstar* iz 1970-ih), ali ubrzo je stekla gotovo eponimni status (svaka „ozbiljnija“ kožna lopta bila je *tangosica*), što na svoj način čitamo i kod Vojnovića, koji piše da je tom loptom Maradona zabijao i nogom i rukom Englezima u Meksiku 1986. godine, a zapravo je na tom Svjetskom prvenstvu službena lopta bio Adidasov model *Azteca* (opet prikladno podneblju). Kako bilo, Vojnovićeva kolumna o *tangosici* nostalgična je storija o dječjačkoj opčinjenosti loptom i nećemo propustiti u tom vidokrugu spomenuti Dežulovićevu kolumnu o izmišljenoj dječjačkoj nogometnoj lizi (usp. BD 15. 11. 2022); Dežulovićeva kolumna, naravno, smjera drugamo, ali nostalgija dječjačke maštovitosti prenesena je jednako dojmljivo.

Nogomet Vojnović kadšto zove osječki *nogoš* (zabilježili smo tripot, AV 16. 11. 2019, AV 1. 3. 2021, AV 16. 7. 2021), s upadljivim osječkim sufixsom -oš-, koji još nahodimo u imenici *kartaroš* 'kartaš' (AV 1. 12. 2023). I ovdje jezična dopuna: otac pisca ovog ogleada nogomet je 1980-ih također odmilja znao zvati *nogošem*, nikad *nogačem* (ni *balunom*), premda s Osijekom nije imao nikakve veze. *Nogoš* je dobra poveznica nogometnoga žargona i osječčkoga urbolektu, kojega – rekosmo već – u Vojnovića nema u izrazitoj, prepoznatljivoj mjeri. Štoviše nahodimo ga u osviještenu obliku, gotovo na razini slogana, u kolumni u kojoj prenosi svoje prvo iskustvo televizijskoga komentatora, pa prepričava kako se bio plašio obaveze „književnoga jezika“:

OK, jezik se u početku petljao, posebno kod onih jalovih pokušaja da govorim književni hrvatski... Kad sam shvatio da to tako ne ide, osječki sleng je preuzeo. (AV 11. 4. 2021)

Sloganski proplamsaji tog osječčkog slenga u pisanu Vojnovićevu jeziku izgledaju ovako:

Lega, buraz, bracika. Buda, kiosk, trafika. (AV 11. 4. 2021)

Prije svega, volio bih da reprezentacija zaigra onako kako može i pregrmi kvalifikacije bez puno stresa, pa da onda i moja nadolazeća gostovanja u televizijskom studiju, po Velinu poučku [Željko Vela], također budu manje stresna. Kvalitetnija će, **bracike moji i leg(ic)e**, svakako biti. (AV 11. 4. 2021)

Ništa osim *bracike* sa sufiksom *-ik-a* nismo pronašli, osim imena osječčkoga kupališta *Kopika* (AV 5. 4. 2020), koje je takvo kakvo jest, uostalom i *buda* je u motu *buda*, nije *budika*. U govorenu jeziku javnih nastupa Vojnović ima prepoznatljivu i neskrivenu osječčku dikciju, sa svim dugim dužinama na svojem mjestu. Stoga je zanimljiva grafijska intervencija kojom je ekspresivno zabilježio inačicu svojega prezimena čuvenu od jednog Omišanina:

Ili, kako mi je jednom prilikom rekao jedan Omišanin dok sam stajao u redu na blagajni u splitskom *Jokeru*, „A ti si oni **Vooooojnović** koji uvijek prve dva bude najbolji i onda ga više nema“ (AV 13. 11. 2020)

Čitamo to ovako: govornik je čuo da se u Dalmaciji njegovo prezime izgovara još duže. Drugim riječima, ne čitamo to kao urlanje trenera Miroslava Blaževića u istoj kolumni:

„Kozoooo! Kozooo jedna!“, urlao je Ćiro i smjesta mi naložio da otrčim tri „kruga sramote“, a trening je tek bio počeo. (AV 13. 11. 2020)

Imamo pred sobom kolumnista koji grafijskom intervencijom umije prenijeti govorenu ekspresivnost i ozvučiti pisani tekst. Vojnović to kadšto čini i onomatopejskim uzvicima, koje u drugih suvremenih kolumnista nismo vidali, ili možda nismo primjećivali (ima ih, podsjetimo se, uočljivi su, u Magdića, poput *Pančev puf*, usp. § 2), no u Vojnovića su primjetni i učinkoviti u posredovanju razgovornoga diskursa:

Ali zato još od najranijih dana maštaš o tome kako zabijaš gol u finalu Svjetskog prvenstva, onako škaricama dok se lopta od prečke odbija u mrežu, a ti u punom trku preskačeš reklame i skidajući dres slaviš s pomahnitalom masom na tribinama... **Ohhh...** Ne šalim se, klinac možda ne zna o čemu točno mašta, ali on mašta o slavi. (AV 19. 12. 2019)

Zagradio sam loptu stajnom nogom, onom „zdravom“, i čekao udarac negdje po njoj da bih pobjegao s loptom na „vanjsku“. Samo što se poslije tog udarca začuo **„krc“**. (AV 8. 3. 2020)

Još češći savjet koji sam dobivao bio je onaj da „ostanem u nogometu“. **Hm**, da. (AV 9. 8. 2020)

Negdje oko 25. kilometra opalio sam nogom o kamen i ispalo mi je ono moje nepopravljeno koljeno: **škljoc-krc** i vratilo se na mjesto, (AV 1. 10. 2020)

Najgori su mi bili ulizice, oni koji su virili treneru ili upravi iz guzice. Bilo je takvih – **fuj!** (AV 19. 10. 2020)

Ja sam grijao klupu, ali otišao sam mu čestitati poslije utakmice, a on me pitao „pa jel treniraš šta privatno?“. **Bum.** Iz vedra neba. Spustio me tada Ante Rukavina, (AV 18. 3. 2022)

U Vojnovićevim kolumnama ima podosta tipfelera, poispadalih, dometnutih i premetnutih slova, kao da kolumne nisu pomno redigirane, usp. npr. *medijma* umj. *medijima* (AV 8. 12. 2019), *razlicitih* umj. *različitih* (AV 17. 4. 2020), *navjrnjednije* umj. *najvrjednije* (AV 26. 7. 2020), *kukako* umj. *kukao* (AV 9. 8. 2020), *statu* umj. *startu*, *igračih* umj. *igračkih* (AV 31. 8. 2020), *napraivo* umj. *napravio* (AV 9. 9. 2020), *oudvijek* umj. *oduvijek* (AV 1. 10. 2020), *trnera* umj. *trenera*, *klupakoj* umj. *klupskoj* (AV 19. 10. 2020), *zastupici* umj. *zastupnici* (AV 8. 1. 2021), *predni* umj. *prednji*, *uskakako* umj. *uskakao*, *točo* umj. *točno* (AV 15. 1. 2021), *pristika* umj. *pritiska*, *nesutrašivi* umj. *neustrašivi* (AV 8. 2. 2021), *promijenii* umj. *promijenio*, *napumpama* umj. *napumpana* (AV 1. 3. 2021), *izalazaka* umj. *izlazaka*, *svojoj* umj. *svojoj* (AV 25. 3. 2021), *stidljio* umj. *stidljivo*, *ustvario* umj. *ustvari*, *ponosam* umj. *ponosan* (AV 6. 5. 2021), *igač* umj. *igrač*, *pred pred* umj. *pred* (AV 15. 5. 2021), *invididualnih* umj. *individualnih* (AV 18. 3. 2022), *skriivm* umj. *skrivim* (AV 23. 9. 2022). Ne spominjemo to kao prijekor, nego kao analitičku prepreku: zbog tih felera nije uvijek lako prosuditi treba li nešto pripisati razgovornomu jeziku ili je jednostavno omaška, usp. npr. reducirano *ko* u rečenici *bez obzira na to ko mi bio trener* (AV 5. 4. 2020). Međutim krnji infinitiv, infinitiv bez dočelnoga *i*, dovoljno je čest da ga ipak pripišemo razgovornomu diskursu, sve ako je u pisani tekst uletio i nenamjerno, u kojem nam je slučaju drago što ga redaktori nisu „popravili“:

Malo me je i sram **reć** da je gazio krugove bolje nego ja, a plivao barem dvostruko brže od mene. (AV 17. 4. 2020)

Ili kad Davida Luiza pogodi lopta u živom zidu, a on je tri minute u nesvijesti. Daj, nemoj me **zajebavat**. (AV 16. 5. 2020)

Nećemo **se lagat** – znam da me velika većina domaćih sudaca dugi niz godina nije mogla smisliti na terenu. [...] Nećemo **se lagat** – nije ni sa mnom bilo lako na terenu, daleko od toga da sam bio „cvijeće“. [...] Dobro, nećemo **se lagat**, možda ne baš sve. (AV 10. 6. 2020)

Zamislite sad da neki od Vatrenih koji su zabijali Englezima stane **krojiti** odijela... (AV 9. 8. 2020)

Bilo mi je 20 godina kad sam se s bratom zatekao u Londonu na dočeku Nove godine. Mo’š si **mislit** dočeka... (AV 8. 1. 2021)

Tim više što je uglavnom riječ o gotovim, okamenjenim konstrukcijama razgovornoga jezika: *sram me reć*, (*daj*), *nemoj me zajebavat*, *nećemo se lagat*, *mo’š si mislit*. U tom kolopletu odskače samo *krojiti* (AV 9. 8. 2020), s lijepim primjerom inhoativne uporabe glagola *stati*. Usput budi rečeno: krojač je „stanoviti Nikola Perlić“, koji je nakon igračke karijere – a godine 1939. zabio je Englezima u Beogradu gol za pobjedu – 30 godina

radio kao krojač u Borovu, pa mu kolumnist prišiva razgovornu pohvalu prvoga reda: *kralj* (AV 9. 8. 2020).

Sa sintagmom *nemoj me zajebavat* dolazimo do vulgarnoga leksika i psovke, koju ćemo u Vojnovićevim kolumnama mjestimice naći. Jedno su njegovi vulgarizmi i psovke:

[...] nisam se sažalijevao i bio sam poprilično miran unatoč tome što sam znao da odlazim u igračku mirovinu s **jebenih** pet nastupa u posljednje dvije sezone. To su ozljede. (AV 8. 3. 2020)

I onda **se sjebu** za ostatak radnog vijeka koji se svede na oblijetanje i lešinarenje oko kluba pikirajući nekakvu, zapravo bilo kakvu funkciju, samo da nešto rade. (AV 9. 8. 2020)

Nije to bilo s figom u džepu, Cosmin i ja postali smo pravi prijatelji pa sam ga kasnije i nagovorio – okej, **zajebao** – da dođe na šest mjeseci odigrati sa mnom u Istri kako bismo pokušali izboriti opstanak u ligi. (AV 19. 10. 2020)

Ili možda postoji, ali oni svejedno **ne jebu živu silu**. [...] Frajer koji će bez razmišljanja izvan svakog rezona razvaliti po lopti i staviti onu golčinu Argentini – Messijevoj Argentini na Svjetskom **jebenom** prvenstvu – jer u njegovoj glavi nema ni trunke sumnje ili straha od pogreške [riječ je o Anti Rebiću]. Kakav pritisak? Ovo je samo igra. Nek si ga i promašio, majstore, **ne jebi živu silu** i promaši ga i opet ako treba. Oni koji se boje pucati nikad neće zabiti na Svjetskom prvenstvu. (AV 8. 2. 2021)

Atmosfera je skroz opuštena, ima **zajebancije**, podbadanja, priča se gotovo isključivo o sportu... (AV 11. 4. 2021)

Gledam tako, na primjer, ovu dvojicu mladih hajdukovaca protiv Rijeke. Ono kako je mali Marin Ljubičić – dečko koji je prije nekoliko tjedana u svom debiju odmah zabio gol – **kao iz pizdarije** odigrao onu petu, asistiravši za gol, ne može vam ne izmamiti osmijeh na lice. Ako ste bivši nogometaš, takvo što vam odmah oživi sjećanja na vlastite početke, vlastite pete i vlastite **pizdarije**. I to kako nogomet može biti genijalan. (AV 6. 5. 2021)

U 1990-ima su, međutim, nogomet na ulici igrali i oni koji su maštali o tome da postanu profesionalni igrači, kao i oni koji su samo željeli biti dio društva, igre i **zajebancije**, a da ih nogomet možda uopće nije ni zanimalo. (AV 16. 7. 2021)

Igraš neke nebitne utakmice za 500.000 nečega godišnje, izlaziš, **zajebavaš se...** (AV 1. 12. 2023)

Pomislio sam da mi Mršić to radi samo kako bi mi nasapunao dasku i da mu bude lakše, nakon što očekivano izgubimo od Dinama, a ja se **proserem** na terenu, prekrižiti moje ime u nastavku sezone. (AV 23. 9. 2023)

U kolumnama ipak ne nahodimo „kresanje bogova i božanstava“, čemu je Vojnović prema vlastitu priznanju sklon (usp. AV 13. 11. 2020).

Drugo su citatne psovke sugovornikâ u upravnome govoru, koje su, čini se, redovito oblikovane autentično, dijalektalno ili regiolektalno, poštujući izvornik:

Pogledam čovjeka i red iza sebe, pa mu krenem vraćati biljege s namjerom da se vratim nakon što odem do bankomata, a on će na to: „Aljo, **nemoj zajebavat**. Riješi što moraš, lovu ćeš donijeti sutra“. (AV 16. 11. 2019)

A ja sam tri-četiri mjeseca kasnije potpisao za Slaven i prvi koji me dočekao u svlačionici bio je upravo on [Nikola Šafarić]: „**Jebal' si mi majku dobro, smrade jedan**“, rekao je i zagrlio me. (AV 16. 5. 2020)

Igrao sam utakmicu u kojoj je trener na poluvremenu rekao jednu jedinu rečenicu i izjurio van iz svlačionice: „**Pa koji vam je kurac, idioti?** Sve što trebate napraviti je pasti u šesnaesteru, a vi ne možete ni doći do njega!“ (AV 10. 6. 2020)

„Mi kad bi u Zenita dobili crveni, Advocaat [trener Dick Advocaat] odma vadi jednog iz zadnje linije i ubacuje drugu špicu“, pričao je Križ [Ivica Križanac], onako poluzivčan i ljut na trenera. „I mi u presing. **Pa jebate**, bilo nam je bolje ganjat ih ne dat da igraju nego da nam opale ševu i imaju 75 posto lopte u nogama...“ (AV 15. 10. 2021)

Vojnovićevu jeziku mogli bismo naći još odlika koje bi revniji lektor ili redaktor dotjerao, primjerice analoško *svo* umjesto *sve* (npr. *u svom tom kaosu*, AV 23. 9. 2022, *gotovo svo slobodno vrijeme*, AV 1. 12. 2023). S druge strane mogli bismo pronaći još razgovornih odlika umješno prenesenih u pisani jezik, poput deiktične ili pronominalne supstitucije konkretnoga podatka, upravo mjesta (*tamo i tamo*, AV 13. 11. 2020) i broja (*u 80-i-nekoj minuti*, AV 10. 6. 2020, *Hapoel nešto-nešto*, AV 8. 1. 2021). No završit ćemo s onim s čime smo započeli: Vojnović je nogometaš. U njegovim kolumnama naći ćemo lijepih – ne pada nam na pamet bolji atribut – rečenica i odjeljaka opisa nogometne igre onako kako ju vidi nogometaš, što u kolumnista koji nemaju to iskustvo ne nalazimo, tj. ako ga imaju na rekreativnoj razini, ne pretaču ga u kolumne. Rečenice zvuče autentično, vjerodostojno, a vješto su i napisane, pa ih zato smatramo „lijepima“. Primjerice opis vježbanja igre glavom pomoću improvizirane viseće lopte s majčinim hulahopkama i kako se to poslije u karijeri vratilo:

Nagurao sam loptu u mamine hulahopke, zavezao ih za nadstrešnicu i dobrih mjesec dana svakodnevno po nekoliko sati gruvao glavom po toj improviziranoj napravi. [...] Smisao ove vježbe je da loptu možeš udarati u zraku dok se ona konstantno vraća i vrlo je lako podesiti visinu na kojoj je želiš udarati. Ona je posebno korisna za razvijanje tehnike udarca glavom, jer lopta se uvijek vraća na istu točku i na taj način igrač vrlo brzo shvati što čini krivo te može korigirati tajming i tip odraza – prednji dvonožni, predn[j]li jednonožni, bočni dvonožni, bočni jednonožni, iz trka, iz mjesta... Vježbali smo sve te varijacije.

[...] Oduzeli smo jednu loptu na centru i vrlo je brzo došla do desnog krila. Kako je Glava volio lupati lažnjake do iznemoglosti, pomislio sam da možda još uvijek stignem u šesnaesterac prije nego što je odlučio centrirati. I stvarno, lopta mu je bila na njegovoj jačoj, desnoj nozi, ali odlučio je prebaciti je na lijevu; taman mi je tih nekoliko trenutaka dalo dovoljno vremena da dotrčim do vrha kaznenog prostora i kad je konačno nabacio mekanu, lagano zafelšanu loptu, odmah se [*sic!*, sam] osjetio da je imam. Vezni me nije ispratio, stoperi su pratili špice i ostao sam sam. Kako je lopta bila zafelšana unutarnjim dijelom stopala, „bježala“ je od mene prema голу. Iz punog trka sam se bacio i opalio je

čelom u gotovo vodoravnom položaju u odnosu na travnjak. Iako me golman „osjetio“, nikad na utakmici nisam uspio toliko precizno smjestiti loptu, toč[n]o tamo gdje sam je i vidio. (AV 15. 1. 2021)

Sve napisano vrlo neposredno, s mnogo nogometnoga žargona (usp. npr. *gruvati* po lopti, pa vrste i tajming odraza, pa *lupati lažnjake*, pa *jača noga*, pa *mekana lopta*, *lagano zafelšana lopta*, pa *osjetiti* da ju *imaš*, pa *vezni* nije *ispratio*, pa *stoperi prate špice*, pa *lopta* koja *bježi* od tebe, pa ga je *golman osjetio* i sl.). Ponovimo: posrijedi je autentičan nogometni doživljaj. Takve rečenice možda možemo čitati ili čuti u intervjuima, ali uglavnom ih ne čitamo napisane u kolumnama. Stoga ih posebno ističemo i dajemo još nekoliko takvih odjeljaka ne štedeći prostora:

Osjećao sam se sjajno. To je najzad trebala biti prekretnica, ustalio bih se u ekipi i napravio ono po što sam došao – završetak karijere na terenu. Ne na klupi, ne na tribini, ne na rehabilitaciji, nego na terenu; onako kako svi želimo završiti. Super sam ušao u utakmicu, ganjao od linije do linije, lupao dijagonale... Ma osjećao sam se sjajno. I onda, oko 30. minute, jedan duel na centru, jedan od onakvih kakve sam imao valjda stotine u karijeri. Zagradio sam loptu stajnom nogom, onom „zdravom“, i čekao udarac negdje po njoj da bih pobjegao s loptom na „vanjsku“. Samo što se poslije tog udarca začuo „krc“. (AV 8. 3. 2020)

Ne postoji niti jedan nogometaš na svijetu koji se ne sjeća kada je i protiv koga debitirao, što je prvo napravio i kako se osjećao. Debitirati znači preuzeti diplomu za uspješno završeno nogometno školovanje. Ali debi istovremeno simbolizira i početak teškog i trnovitog puta koji će se na kraju možda moći nazvati nogometnom karijerom, a možda i neće. (AV 6. 5. 2021)

Bio sam još mlad i neiskusn, ali nekako nije slutilo na dobro kad nam je trener došao s tim riječima. Njegovi su treninzi često bili prava fizička tortura; volio bi nas na njihovu kraju počastiti još s par „stotki“ čisto „da se noge otkisele“, ali ovo je bilo nešto novo. [...]

Formaciju možete doživljavati kao okvirni raspored igrača na terenu, ali ona je zapravo puno više od toga.

Nije isto igrati pressing s jednim ili dvojicom napadača. Nije isto igrati bunker u formaciji s polušpicom ili onoj s jednom šesticom, odnosno zadnjim veznim. Igrao sam 4-2-3-1 u kojem je desetku igrala „trkaća kokoš“, romb s dva *target mana*, svašta. Oni najbolji treneri znaju svoju ekipu uigrati u nekoliko formacija, pa suparniku prave probleme šaltanjem iz jedne u drugu tijekom same utakmice – sjetim se one Liverpoolove sezone pod Brendanom Rodgersom, kad je po nekoliko puta prebacivao iz 4-3-3 u 4-2-3-1 ili u romb ili obrnuto. Danas to radi sve više trenera i pokušaji „maskiranja“ plana igre postaju vrlo bitni.

Odavno se više ne igra za raju, ali to ne znači ni da taktika uvijek dobiva ili gubi utakmice. Igrao sam u možda dvije ekipe koje su imale donekle razvijene napadačke mehanizme u igri. A to je strašno važno u igri i jako puno pomaže igračima. Uigrani mehanizmi mogu napraviti to da prosječan igrač izgleda puno bolji – da brže donosi odluke jer kraće razmišlja, da djeluje po automatizmu, predviđa i prepoznaje situacije. [...]

Najbolji primjer za to je šampionska Rijeka Matjaža Keka. Po meni, onako uigranu ekipu nikad nismo vidjeli u HNL-u, ono je bio istinski trenerski potpis. Igrajući protiv te Rijeke imao sam osjećaj da svaki igrač radi iste stvari kao i na prošloj utakmici; točno su znali što i kada činiti – ako bih zatvorio vertikalnu, igrač iza mene bi otišao, a po loptu bi se spuštao onaj iz dijagonale, i obrnuto. Jednom sam nakon utakmice rekao Franku da sam ga 90 minuta pokušavao izuti iz cipela, ali da mu nijednom nisam uspio prići dovoljno blizu, toliko brzo su igrali. (AV 15. 10. 2021)

Ono što mi je najviše odgovaralo na zadnjem veznom bila je lopta. Stalno je kod tebe. Vrlo je lako razigrati se. Cijelo si vrijeme u centru događanja i lako je dizati samopouzdanje, jer na terenu ono raste čak i kod banalnih stvari poput dobivenih zračnih duela ili blokiranja suparničkog udarca.

Zadnji vezni je često neprimjetan na terenu, osim onima koji znaju gledati. (AV 23. 9. 2022)

Primijetiti ćemo za kraj da je u citatu s Matjažem Kekom (usp. gore AV 15. 10. 2021) spomenuto okamenjeno i uvelike izlizano *trenerski potpis* (u Lončarevića smo imali *trenerski pečat*, usp. § 6), što je sintagma koju je prekomjernom uporabom lako obesmisлити, ali kolumnist ju je sljedećim dvjema rečenicama uspio smisljeno objasniti, onako kako to igrački poima, kako je trenerske naputke doživio kao igrač koji suparnika neuspješno pokušava *izuti iz cipela*.

9. Umjesto zaključka

Sabrat ćemo tek nekoliko općih zapažanja i mogućih poticaja za buduća čitanja. Prije svega, što je početna i završna pozicija ovog ogleđa, suvremeni hrvatski načini pisanja tekstova dužega daha o nogometu ne mogu se svesti na jedan tip, premda im je okvirna tema ista. Možda se to može činiti samorazumljivo, ali nije zgorega ponoviti. Nogometni kolumnisti razlikuju se i prema odsječku ukupnosti nogometa koji rasvjetljavaju i prema ukupnosti jezika kojim to čine. Razlikuju se uostalom – upravo se izrazito razlikuju – i prema količini napisanih tekstova. A sadržajno i jezično gradivo zacrtalo nam je onda i pristup pojedinomu kolumnistu.

Kako je u Uvodu naznačeno, grubo sito koje razlučuje kolumnista *kroničara*, kolumnista *fenomenologa*, kolumnista *analitičara*, kolumnista *trenera*, kolumnista *aktivista* i kolumnista *nogometaša* može se doraditi dodatnim rešetkama, drugačijim mjerilima: piše li kolumnist o nogometu u užem smislu ili ne te, ako piše, piše li o nogometu na razini istaknuta pojedinca ili na razini momčadske sportske igre; piše li objektivno ili ne, što uključuje i odnos prema vlastitu jeziku; piše li individualno ili ne, tj. zastupa li isključivo svoju autorsku poziciju – jer svi prikazani kolumnisti pišu u prvome licu – ili je kao autor glasnik kolektiva, koji god to bio i koliko god autor bio svjestan tog svojeg glasništva. Mjerila su dakako i sama podložna doradi, no već s tima trima dobivamo dovoljno mogućih kombinacija.

Kroničar Tomislav Židak istaknut je predstavnik tradicionalna, uvriježena novinarskoga pristupa nogometu: insajderskoga i impresionističkoga, onoga kojemu nije odveć stalo do kompliciranja analitikom. K tomu u Židakovu slučaju osviještena i raspisana jezika. Premda prvorazredni pisac prvoga lica singulara, Židak je zastupnik dobra dijela navijačkoga puka.

Fenomenolog Boris Dežulović ne zastupa puk, prije bi se reklo da ga izokretanjem vizure i desakralizacijom sportskih uspjeha s kojima se puk identificira – provocira. Provokacija je to jača što je kolumnist britkiji, domišljatiji i duhovitiji. Kad piše o Hajduku, Dežulović je kroničar i zaljubljenik, piše iskustveno i temeljeno na mnoštvu povijesnih podataka.

Analitičar Mihovil Topić predstavnik je inovativna vala nogometnih publicista, koji je analitiku, znanstveniji i autsajderski pristup nogometu unio u srednju struju namijenjenu široku krugu čitatelja. Pod autsajderski tu razumijemo doslovno izvanjski, objektivni, onaj koji ne ovisi o onome što se čuje u neposrednu druženju reportera s akterima nogometne igre, nego o neutralno, izvanjski prikupljenim podacima, njihovoj raščlambi te vlastitu educiranu opažanju. Koliko god prštao nogometnom terminologijom, Topićev je jezik suzdržaniji.

Trener Ilija Lončarević ne piše kolumne, nego analize pojedinačnih utakmica pojedinačne momčadi. Te analize uglavnom nisu analitične, nego u dobroj mjeri reproduktivne. Jezični sladokusci u njima će naći malo zanimljiva gradiva. To nije vrijednosni

sud, naprotiv pitkost Lončarevićevim analizama može priskrbiti popularnost u manje zahtjevna čitateljstva.

Aktivist Dean Duda zahtjevan je, od čitatelja očekuje ne samo društveni angažman protiv nepravde suvremena svijeta, koja svoj izrazit oblik ima u profesionalnome nogometu, nego i umni angažman povezivanja bljeskova eliptičnih rečenica. Neuvijeno kori nogometni konzumerizam. Unutar okvira nogometnih kolumnista jezično posve osebujan.

Nogometaš Aljoša Vojnović nogometni je pokajnik, potkazivač samoga sebe, ali – pretpostavljamo – glasnik mnoštva nogometaša slične karijere. Piše razgovornim generacijskim jezikom, s kojim se mnoštvo može poistovjetiti, ali piše dobro. Unutar okvira nogometnih kolumnista drugačiji perspektivom neposredna sudionika.

Sve u svemu: samo šestorica kolumnista, a izrazito različita šestorica. U nekim se odlikama neočekivano presijecaju i čine zasebne podskupove. Bilo komu pravo ili krivo, šestorica se dijele i prema tomu koji od njih *pričaju* hrvatski, a koji ne; pa eto i najstariji među njima priča, ono, znači, totalno. Dalje bi se slične odlike i mjerila mogli provjeravati u novinarâ i publicistâ poput Zvonka Alača, Dine Begića, Aleksa Buvača, Andreja Buvača, Saše Čobanova, Sinana Gudževića, Aleksandra Holige, Saše Ibrulja, Ivana Ivkovića, Antonija Juričića, Bernarda Jurišića, Predraga Jurišića, Vice Karina, Josipa Korde, Dražena Krušelja, Stjepana Matija, Nike Matičevića, Roberta Matteonija, Magdalene Mrčela, Nikole Lipovca, Davorina Olivarija, Tomislava Packa, Luke Pivka, Dee Redžić, Marka Silova, Dubravka Sušeca, Domagoja Starčevića, Marka Štrkalja, Tomislava Viduke, Jurja Vrdoljaka, Luke Vujića i brojnih drugih (naveli smo ih abecedno, uglavnom prema sjećanju, bez namjere da nekoga posebno istaknemo ili zaboravimo spomenuti). Mi zasad stajemo.

Literatura

- Babić, Stjepan. 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku: Nacrt za gramatiku*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.
- Babić, Stjepan. 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Treće, poboljšano izdanje. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod Globus.
- Bagić, Krešimir. 1999. *Umijeće osporavanja: Polemički stilovi A. G. Matoša i M. Krleža*. Zagreb: Naklada MD.
- Bagić, Krešimir. 2018. Židak, Godot i Lucifer. U: Tomislav Židak. 2018. *Priče iz Maksimirske šume*. Vol. 2. Zagreb: Hanza Media d.o.o., 5–8.
- Biti, Ozren. 2012. *Nadzor nad tijelom: Vrhunski sport iz kulturološke perspektive*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
- Biti, Ozren. 2018. *Domaći teren: Sociokulturno istraživanje hrvatskog sporta*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
- Caillois, Roger. 1958/1965. *Les jeux et les hommes (Le masque et le vertige)*. Paris: Gallimard. [Srp. prijevod: Rože Kajoa. 1965. *Igre i ljudi: Maska i zanos*. Prev. Radoje Tatić. Beograd: Nolit.]
- Huizinga, Johan. 1938/1992. *Homo ludens: Proeve eener bepaling van het spel-element der cultuur*. Groningen: Wolters-Noordhoff. [H. prijevod njemačkog izdanja: 1992. *Homo ludens: O podrijetlu kulture u igri*. Prev. Ante Stamać, Truda Stamać. Zagreb: Naprijed.]
- Katnić-Bakaršić, Marina. 1996/2018. [Gradacija: od figure do jezičke kategorije](#) (posjet: 21. 12. 2023). [Prvo izdanje: 1996. Sarajevo: Međunarodni centar za mir.]
- Katnić-Bakaršić, Marina. 2001. *Stilistika*. Sarajevo: Ljiljan.
- Kovačević, Marina, Lada Badurina. 2001. *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Krkač, Kristijan. 2012. *Filozofija nogometa: Ogleđi o srži igre*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Marković, Ivan. 2010. O uporabi i značenju imenâ u hrvatskome. *Folia onomastica Croatica*, Zagreb, 19: 175–202.
- Marković, Ivan. 2019. *Uvod u verbalni humor*. Zagreb: Disput.
- NL = Fredi Kramer, Mladen Klemenčić (ur.) 2004. *Nogometni leksikon*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Raffaelli, Ida, Daniela Katunar. 2016. A discourse approach to conceptual metaphors: A corpus-based analysis of sports discourse in Croatian. *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis*, Kraków, 133: 125–147.

- Silić, Josip. 1997/2006. Novinarski stil hrvatskoga standardnog jezika. *Kolo*, Zagreb, 3: 495–513. [Cit. prema: 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput, 75–96.]
- Stamać, Ante. 1995. Nogomet. U: Krešimir Bagić (ur.) 1995. *Rječnik Trećeg programa*. Biblioteka Hrvatski radio, knj. 11. Zagreb: Hrvatski radio, 316–317.
- Štrkalj, Marko. 2023. *Analiza rebrandinga engleske nogometne lige 1992. godine*. Završni rad. Zagreb: Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu.
- Udier, Sanda Lucija. 2005. Jezik hrvatske televizijske nogometne reportaže. U: Diana Stolar, Nada Ivanetić, Boris Pritchard (ur.) 2005. *Jezik u društvenoj interakciji*. Zbornik radova sa savjetovanja. Zagreb – Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 502–512.
- Zambeli, Ana. 2017. *Diskurs sportskog novinarstva Tomislava Židaka*. Diplomski rad. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
- Žagmešter, Ana. 2023. *Jezik suvremene hrvatske nogometne kolumne*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Vrela

- AV 16. 11. 2019. = Aljoša Vojnović. 2019. [16. 11.] [Moji trenuci u vremenu. Objesio sam kopačke o klin. I napisao priču za Telesport](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 8. 12. 2019. = Aljoša Vojnović. 2019. [8. 12.] [Ogledalce, ogledalce... Okej, prešao sam na Tamnu stranu. Dobrodošli u moju kolumnu](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 20. 12. 2019. = Aljoša Vojnović. 2019. [20. 12.] [Heroji. Što kada klub umjesto Djeda Mraza postane Grinch i ukrade ti Božić?](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 8. 3. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [8. 3.] [Kako sam poginuo na terenu. Ono kad ti ozljeda sruši snove i pretvori te u najgoru verziju sebe samoga](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 5. 4. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [5. 4.] [Sve zbog nogometa. Jesu li vrijedila sva ona odricanja u ime karijere?](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 17. 4. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [17. 4.] [Oni su duša kluba. Nepošteno je to što se nenogometno osoblje u klubovima prvo našlo na udaru](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 4. 5. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [4. 5.] [Mikrofoni pod tuševima. Ono što se dogodi u svlačionici, ostaje u svlačionici](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 16. 5. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [16. 5.] [Sjekači i padavičari. O grubostima i simuliranju u nogometu](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 10. 6. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [10. 6.] [Ua, sudija. Domaći suci su loši. Ali jesmo li licemjerni kad na njih idemo kukom i motikom?](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 26. 7. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [26. 7.] [Moj mit o NK Osijeku. Što je klub?](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 9. 8. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [9. 8.] [Sirenski zov lopte. Ostati u nogometu nakon igračke karijere ili ne, pitanje je sad](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 31. 8. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [31. 8.] [Biti outsajder... i zašto ta pozicija ima svoje prednosti, u nogometu i u životu.](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 9. 9. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [9. 9.] [Jedan je... Može li Nenad Bjelica ujediniti Osijekove navijače i donijeti iskorak?](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 1. 10. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [1. 10.] [Čovjek i planina. Kako sam naučio da se do pobjede može doći na više od jednog načina](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 19. 10. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [19. 10.] [O, kapetane, moj kapetane. Ona traka oko ruke može biti i čast i teret](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 13. 11. 2020. = Aljoša Vojnović. 2020. [13. 11.] [Legionari. Nikad nije lako biti „novi“. Pogotovo ako si stranac](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 8. 1. 2021. = Aljoša Vojnović. 2021. [8. 1.] [Vodič kroz džunglu. O agentima, kokošarima i ponudama koje se ne odbijaju](#) (posjet: 25. 3. 2024).

- AV 15. 1. 2021. = Aljoša Vojnović. 2021. [15. 1.] [U slavu glavometa. Nogomet je igra koja se igra glavom](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 8. 2. 2021. = Aljoša Vojnović. 2021. [8. 2.] [Alfa mužjaci. O herojima, strahu i pritisku. O Damianu Lillardu i Anti Rebiću](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 1. 3. 2021. = Aljoša Vojnović. 2021. [1. 3.] [Miris nove Tangosice. O vječnim dječacima i esenciji igre](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 25. 3. 2021. = Aljoša Vojnović. 2021. [25. 3.] [Kako sam našao novog sebe. Što sa sobom nakon karijere? Ja sam, evo, završio faks](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 11. 4. 2021. = Aljoša Vojnović. 2021. [11. 4.] [Aljo komentator. Preživio sam, evo, i svoja prva 'stručna' iskakanja iz televizora. A vi?](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 6. 5. 2021. = Aljoša Vojnović. 2021. [6. 5.] [Klinac poput mene. Sjećam se svakog detalja sa svog debija. Danas me na to podsjećaju neki novi klinici](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 15. 5. 2021. = Aljoša Vojnović. 2021. [15. 5.] [Taj famozni 12. igrač. Jako nam nedostaje publika na stadionima. I vama, znamo](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 16. 7. 2021. = Aljoša Vojnović. 2021. [16. 7.] [Metalci i Elektre. Neodoljivi šarm malih, „industrijskih“ klubova i njihova važnost](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 15. 10. 2021. = Aljoša Vojnović. 2021. [15. 10.] [Tko još igra za raju? Presing, rombovi, druge i treće lopte... Koliko igračima uopće znači taktika?](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 15. 1. 2022. = Aljoša Vojnović. 2022. [15. 1.] 10 pitanja: [Nenad Bjelica. Aljoša Vojnović priveo je Osijekova bossa na obavijesni razgovor](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 18. 3. 2022. = Aljoša Vojnović. 2022. [18. 3.] [Prokletstvo talenta. Kako sam prekasno shvatio važnost prave radne etike](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 23. 9. 2022. = Aljoša Vojnović. 2022. [23. 9.] [Kako sam postao sikira. Što zapravo znači igrati zadnjeg veznog?](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- AV 1. 12. 2023. = Aljoša Vojnović. 2022. [1. 12.] [Kako me je spasio Football Manager. O alternativnoj stvarnosti, kockanju, slobodnom vremenu i intenzitetu penzije](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- BD 26. 5. 2010. = Boris Dežulović. 2010. [26. 5.] [Kraj derbija Dinamo – Zvezda](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 26. 5. 2010. u zagrebačkome *Globusu*.]
- BD 16. 6. 2010. = Boris Dežulović. 2010. [16. 6.] [Živjele vuvuzele](#) (posjet: 30. 12. 2023).
- BD 2. 7. 2010. = Boris Dežulović. 2010. [2. 7.] [Misterij kulta reprezentacije](#) (posjet: 30. 12. 2023).
- BD 6. 7. 2010. = Boris Dežulović. 2010. [6. 7.] [Drugi svjetski rat je gotov](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 6. 7. 2010. u zagrebačkome *Globusu*.]
- BD 13. 7. 2010. = Boris Dežulović. 2010. [13. 7.] [Sesvetski Messi na Mundijalu u Remetincu](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 13. 7. 2010. u zagrebačkome *Globusu*.]

- BD 20. 7. 2010. = Boris Dežulović. 2010. [20. 7.] [Afrovizija: teški moždani udar s Prigluplja](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 20. 7. 2010. u zagrebačkome *Globusu*.]
- BD 8. 8. 2011. = Boris Dežulović. 2011. [8. 8.] [Smisao života i hrvatskog nogometa](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 8. 8. 2011. u splitskoj *Slobodnoj Dalmaciji*.]
- BD 23. 11. 2011. = Boris Dežulović. 2011. [23. 11.] [Drama na stadionu Luz u Mionici kraj Gradačca](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 23. 11. 2011. u sarajevskom *Oslobođenju*.]
- BD 2. 3. 2012. = Boris Dežulović. 2012. [2. 3.] [Pusti Ronaldinha, čuvaj Papca!](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 2. 3. 2012. u sarajevskom *Oslobođenju*.]
- BD 23. 8. 2012. = Boris Dežulović. 2012. [23. 8.] [Sportom protiv kulture](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 23. 8. 2012. u splitskoj *Slobodnoj Dalmaciji*.]
- BD 16. 10. 2012. = Boris Dežulović. 2012. [16. 10.] [Hajduk živi vječno – a i njegovi dugovi](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 16. 10. 2012. u splitskoj *Slobodnoj Dalmaciji*.]
- BD 10. 6. 2013. = Boris Dežulović. 2013. [10. 6.] [Škotske sukunje ugasile „vatrene“](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 10. 6. 2013. u splitskoj *Slobodnoj Dalmaciji*.]
- BD 23. 9. 2013. = Boris Dežulović. 2013. [23. 9.] [Glupi Norvežani i pametni Hrvati](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 23. 9. 2013. u splitskoj *Slobodnoj Dalmaciji*.]
- BD 20. 11. 2013. = Boris Dežulović. 2013. [20. 11.] [10 heroja i jedan glupan](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 20. 11. 2013. u zagrebačkome *Jutarnjem listu*.]
- BD 26. 6. 2014. = Boris Dežulović. 2014. [26. 6.] [Hej Slaveni, još ste živi](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 26. 6. 2014. u sarajevskom *Oslobođenju*.]
- BD 14. 7. 2014. = Boris Dežulović. 2014. [14. 7.] [Brazilski poraz je naš!](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 14. 7. 2014. u splitskoj *Slobodnoj Dalmaciji*.]
- BD 20. 11. 2014. = Boris Dežulović. 2014. [20. 11.] [Tko igra za taktiku, a zanemaruje rajū...](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 20. 11. 2014. u sarajevskom *Oslobođenju*.]
- BD 10. 3. 2015. = Boris Dežulović. 2015. [10. 3.] [Mi, Katarci!](#) (posjet: 30. 12. 2023). [Prvotno objavljeno 10. 3. 2015. u splitskoj *Slobodnoj Dalmaciji*.]
- BD 11. 8. 2015. = Boris Dežulović. 2015. [11. 8.] [Dežulović o vaterpolu i Oluji: Ima, Bože, pravde!](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 17. 5. 2016. = Boris Dežulović. 2016. [17. 5.] [Tamo gdje počinju bajke](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 16. 10. 2016. = Boris Dežulović. 2016. [16. 10.] [Forza Torcida!](#) (posjet: 21. 12. 2023).

- BD 17. 7. 2018. = Boris Dežulović. 2018. [17. 7.] [Balkane moj](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 28. 7. 2018. = Boris Dežulović. 2018. [28. 7.] [Plavi vulkan zajedništva](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 27. 11. 2020. = Boris Dežulović. 2020. [27. 11.] [Legenda o Diegu Armandu](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 15. 5. 2021. = Boris Dežulović. 2021. [15. 5.] [Sosin izbor](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 10. 6. 2022. = Boris Dežulović. 2022. [10. 6.] [Zjog od veselja](#) (posjet: 21. 12. 2023). [Isto: BD22: 29–39.]
- BD 11. 10. 2022. = Boris Dežulović. 2022. [11. 10.] [Vatreno srce Erling Håland](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 15. 11. 2022. = Boris Dežulović. 2022. [15. 11.] [Nepostojeća Država Hrvatska](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 24. 11. 2022. = Boris Dežulović. 2022. [24. 11.] [Katarski zavet](#) (21. 12. 2023).
- BD 24. 12. 2022. = Boris Dežulović. 2022. [24. 12.] [Drama na Jelačića placu](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 28. 12. 2022. = Boris Dežulović. 2022. [28. 12.] [Medicinske zagonetke: Dejan Lovren](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 28. 1. 2023. = Boris Dežulović. 2023. [28. 1.] [Sveti Augustin u Potjeri](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 1. 5. 2023. = Boris Dežulović. 2023. [1. 5.] [Nema čuda u poljoprivredi: Kako smo tražili Zečju rupu: Hajduk u Zemlji čudesa](#) (posjet: 21. 12. 2023). [Isto: BD23: 223–236.]
- BD 2. 5. 2023. = Boris Dežulović. 2023. [2. 5.] [Mirakul u Ženevi: Kako smo tražili Zečju rupu: Hajduk u Zemlji čudesa](#) (posjet: 21. 12. 2023). [Isto: BD23: 209–223.]
- BD 19. 9. 2023. = Boris Dežulović. 2023. [19. 9.] [Zakon o zastavi](#) (posjet: 21. 12. 2023).
- BD 16. 1. 2024. = Boris Dežulović. 2024. [16. 1.] [Nevjerojatna priča o Nijazu iz Šahbaza kraj Kalesije: Ilustrirana povijest Hajdukove skautske struke](#) (posjet: 17. 1. 2024). [Isto: BD23: 195–207.]
- BD 20. 1. 2024. = Boris Dežulović. 2024. [20. 1.] [Od Atene do Vukovara](#) (posjet: 21. 1. 2024).
- BD 13. 2. 2024. = Boris Dežulović. 2024. [13. 2.] [Priča sa srećnim završetkom](#) (posjet: 15. 2. 2024).
- BD 19. 3. 2024. = Boris Dežulović. 2024. [19. 3.] [Kratka povijest hrvatskog Sabora](#) (posjet: 25. 3. 2024).
- BD22 = Boris Dežulović. 2022. *Bili libar*. Zagreb: Telegram.
- BD23 = Boris Dežulović. 2023. *Bili libar 2*. Zagreb: Telegram.
- DD 17. 6. 2014. = Dean Duda. 2014. [17. 6.] [Večernji trening/Imali smo ih!](#) (posjet: 3. 3. 2024).

- DD 19. 6. 2014. = Dean Duda. 2014. [19. 6.] „[Postoje važnije stvari u životu od udaranja lopte unaokolo](#)“ (posjet: 3. 3. 2024).
- DD 27. 6. 2014. = Dean Duda. 2014. [27. 6.] [Igrač nije igrač ako ne grize na terenu](#) (posjet: 3. 3. 2024).
- DD 4. 7. 2014. = Dean Duda. 2014. [4. 7.] [Nema više K-plusa ni Hrvatske. Unatoč vašem preziru, ostaje slast završnice](#) (posjet: 3. 3. 2024).
- DD 8. 7. 2014. = Dean Duda. 2014. [8. 7.] [Iskreno se nadam da će Nizozemska jednom biti prvak svijeta. Ali bez van Gaala i Krula](#) (posjet: 3. 3. 2024).
- DD 12. 7. 2014. = Dean Duda. 2014. [12. 7.] „[A Messi lo vas a ver, la Copa nos va a traer, Maradona es más grande que Pelé](#)“ (posjet: 3. 3. 2024).
- DD 17. 7. 2014. = Dean Duda. 2014. [17. 7.] [Od gledanja nogometa bolje je samo kad ga igrate](#) (posjet: 3. 3. 2024).
- DD 1. 12. 2014. = Dean Duda. 2014. [1. 12.] [Naš Hajduk na Rivi nije ogledalo društva, nego je bolji od njega](#) (posjet: 3. 3. 2024).
- DD 15. 6. 2015. = Dean Duda. 2015. [16. 6.] [Pun \(po\)nos svastike](#) (posjet: 3. 3. 2024).
- DD 19. 7. 2022. = Dean Duda. 2022. [19. 7.] [Sócrates na školskom](#) (posjet: 3. 3. 2024).
- DT 5. 11. 1987. = Darko Tironi. 1987. [5. 11.] Tetrapak s Kantride. *Sprint*, Zagreb, god. XIII, br. 144 (578) (5. 11. 1987), str. 6–7.
- IL 27. 7. 2022. = Ilija Lončarević. 2022. [27. 7.] [Petković i Drmić ne mogu igrati zajedno. Ne razumijem što Čačić radi s Ljubičićem](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 17. 8. 2022. = Ilija Lončarević. 2022. [17. 8.] [Čačić je pogriješio što je stavio Baturinu od prve minute](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 14. 9. 2022. = Ilija Lončarević. 2022. [14. 9.] [Ovo što radi Petković nema smisla. Sam je sebe limitirao i hitno se mora promijeniti](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 26. 9. 2022. = Ilija Lončarević. 2022. [26. 9.] [Samo jedan igrač može zamijeniti Brozovića. Nejasno je zašto je zapostavljen](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 26. 2. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [26. 2.] [Za ovakav Hajduk je kriva klupska politika. Pogriješili su i ne znaju kako se izvući](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 25. 3. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [25. 3.] [Nejasni su mi Dalićevi potezi tijekom utakmice. Stalno radi iste stvari](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 28. 3. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [28. 3.] [Imamo ogroman problem i vrijeme je da ga Dalić riješi](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 5. 4. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [5. 4.] [Katastrofa! Ovo je prava slika Čačićevog Dinama](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 7. 6. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [7. 6.] [Odlazak Livaje je čudan. Očito se u pozadini krije nešto puno ozbiljnije](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 15. 6. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [15. 6.] [Ovo su bila Koemanova seljačka posla. Što je on mislio da je Hrvatska?](#) (posjet: 15. 3. 2024).

- IL 19. 6. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [19. 6.] [Hrvatska je bila sjajna, ali neke stvari se krivo rade](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 16. 7. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [16. 7.] [Baturina nije bio fenomenalan. On mora puno više, a Bišćanove odluke su me začudile](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 25. 7. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [25. 7.] [Svaka čast Ivanušecu na hat-tricku, ali drugi igrač je opet odigrao doktorski](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 6. 8. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [6. 8.] [Nema mjesta za paniku, Bišćan radi jedinu normalnu stvar](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 24. 8. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [24. 8.] [Ova utakmica je pokazala jasnu razliku između Bišćana i Jakirovića](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 22. 9. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [22. 9.] [Pogled na klupu Dinama dokaz je da je uprava priznala svoje pogreške](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 2. 10. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [2. 10.] [Dvojica bitnih dinamovaca igraju nedopustivo loše, jedan na terenu izgleda kao dijete](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 5. 10. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [5. 10.] [Ovo nije bio nogomet! Šutalo i Mihajličenko? Nevjerojatno što ti momci rade...](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 16. 10. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [16. 10.] [Ako Kovačić ne želi igrati za reprezentaciju, onda u redu. I on i svi kojima se ne da](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 26. 10. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [26. 10.] [Dinamo izgleda nakaradno. Takav nogomet se ne igra već desetljećima](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 9. 11. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [9. 11.] [Ovo što je odigrao jedan igrač Dinama nisam vidio nikad u životu. Skandalozno](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 30. 11. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [30. 11.] [Ne mogu vjerovati da Jakirović cijelu ovu sezonu ne vidi što mu igrači rade](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 18. 12. 2023. = Ilija Lončarević. 2023. [18. 12.] [Dva igrača Dinama su nevidljivi. Jedan je bio kandidat za reprezentaciju, sad je potpuno bezopasan](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 29. 1. 2024. = Ilija Lončarević. 2024. [29. 1.] [Dinamo sad ne smije napraviti ono što Hajduk radi zadnjih 25 godina](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 16. 2. 2024. = Ilija Lončarević. 2024. [16. 2.] [Svaka čast na pobjedi, ali Dinamu se opet događa ista stvar. To je postao problem](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 22. 2. 2024. = Ilija Lončarević. 2024. [22. 2.] [Najbolja utakmica Dinama u zadnjih godinu dana, a jedan igrač je najveći dobitak](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 27. 2. 2024. = Ilija Lončarević. 2024. [27. 2.] [Dinamo ne bi izašao iz crne rupe da se jedan igrač nije vratio na svoju staru razinu](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 8. 3. 2024. = Ilija Lončarević. 2024. [8. 3.] [Dinamo je odigrao maestralno, ali jedan igrač se mora dobro zapitati što radi](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 10. 3. 2024. = Ilija Lončarević. 2024. [10. 3.] [Jednog je dinamovca milina za gledati. O kvaliteti nema dvojbe, ali nije do kraja iskoristio potencijal](#) (posjet: 15. 3. 2024).

- IL 14. 3. 2024. = Ilija Lončarević. 2024. [14. 3.] [U Zagrebu je odigrao odlično, a sad je izgledao kao amater koji je zalutao ovdje](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- IL 30. 3. 2024. = Ilija Lončarević. 2024. [30. 3.] [Hajduk ima isti problem već dvije godine. Ne znam zašto ga trener nije riješio](#) (posjet: 30. 3. 2024).
- JV 2. 11. 2022. = Juraj Vrdoljak. 2022. [2. 11.] [Nogometaš. Lopta u životu i djelu Pier Paola Pasolinija](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 13. 10. 2016. = Mihovil Topić. 2016. [13. 10.] [Na današnji dan prije 123 godine rodio se veliki Luka Kaliterna, čovjek od kojeg sam učio o nogometu](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 11. 11. 2016. = Mihovil Topić. 2016. [11. 11.] [Stranac u noći](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 1. 12. 2016. = Mihovil Topić. 2016. [1. 12.] [El Clasico pred vratima: Rakitić u Barceloni nije više samo vodonoša](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 2. 12. 2016. = Mihovil Topić. 2016. [2. 12.] [Veliki mali nogomet](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 16. 12. 2026. = Mihovil Topić. 2016. [16. 12.] [Građani drugog reda](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 30. 12. 2016. = Mihovil Topić. 2016. [30. 12.] [Bio jednom jedan Carlitos](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 6. 1. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [6. 1.] [Kada je opravdano dobiti crveni?](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 27. 1. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [27. 1.] [HNS, Hajduk i post-činjenice](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 10. 2. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [10. 2.] [Trčanje pred rudo](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 3. 3. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [3. 3.] [O konjima i ljudima](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 10. 3. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [10. 3.] [Ajatolah presinga](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 24. 3. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [24. 3.] [Pepeljuge iz Dinamova laboratorija](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 7. 4. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [7. 4.] [Čovjek koji nije obranio penal](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 14. 4. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [14. 4.] [Nogomet je neuništiv](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 12. 5. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [12. 5.] [The Normal One](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 16. 6. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [16. 6.] [Dikod uđe, dikod ne uđe](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 30. 6. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [30. 6.] [Kako nastaje šampion](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 15. 9. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [15. 9.] [Samo pucaj, uć će jedna](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 22. 12. 2017. = Mihovil Topić. 2017. [22. 12.] [Mali Mozart](#). (posjet: 3. 1. 2024).

- MT 23. 2. 2018. = Mihovil Topić. 2018. [23. 2.] [Suci iz studija i režije](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 21. 6. 2018. = Mihovil Topić. 2018. [21. 6.] [Hrvatska ovo može dobiti](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 22. 6. 2018. = Mihovil Topić. 2018. [22. 6.] [Za udžbenike](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 2. 11. 2018. = Mihovil Topić. 2018. [2. 11.] [Rakitić i suština nogometa](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 16. 11. 2018. = Mihovil Topić. 2018. [16. 11.] [Trijumf nogometa](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 21. 12. 2018. = Mihovil Topić. 2018. [21. 12.] [Istina i laž o travi](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 28. 12. 2018. = Mihovil Topić. 2018. [28. 12.] [Virgilova godina](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 11. 1. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [1. 1.] [Nogomet je pobijedio Cesca](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 8. 2. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [8. 2.] [Mikulićev paradoks](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 1. 3. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [1. 3.] [Križa autoriteta](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 29. 3. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [29. 3.] [Nogomet je psihologija](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 3. 5. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [3. 5.] [Nogomet više neće biti isti](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 10. 5. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [10. 5.] [Kako otkriti igrača?](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 6. 6. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [6. 6.] [Problem s pobjedom](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 7. 7. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [7. 7.] [Rodri, savršeno pojačanje](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 30. 7. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [30. 7.] [Lekcije s ulice](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 2. 9. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [2. 9.] [Dominantna sila](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 22. 9. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [22. 9.] [Suuudeee miii...](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 28. 9. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [28. 9.] [Što je populizam?](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 5. 10. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [5. 10.] [Debeli Hazard](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 12. 11. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [12. 11.] [Nogomet za glupe](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 19. 11. 2019. = Mihovil Topić. 2019. [19. 11.] [Vratari na ledu](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 29. 2. 2020. = Mihovil Topić. 2020. [29. 2.] [Pustoš](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 24. 3. 2020. = Mihovil Topić. 2020. [24. 3.] [Najvažnija sporedna stvar](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 30. 5. 2020. = Mihovil Topić. 2020. [30. 5.] [Pucanj u budućnost](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 5. 6. 2020. = Mihovil Topić. 2020. [5. 6.] [Kucajuće srce nogometa](#) (posjet: 3. 1. 2024). [Tekst prvotno objavljen 2016. godine.]
- MT 3. 7. 2020. = Mihovil Topić. 2020. [3. 7.] [Najbolja akademija za koju niste čuli](#) (posjet: 3. 1. 2024).

- MT 15. 8. 2020. = Mihovil Topić. 2020. [15. 8.] [Neymar je fantastičan](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 6. 11. 2020. = Mihovil Topić. 2020. [6. 11.] [Lažna desetka](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 5. 12. 2020. = Mihovil Topić. 2020. [5. 12.] [Negacija nogometne kulture](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 3. 1. 2021. = Mihovil Topić. 2021. [3. 1.] [Ne moš ti to razumit](#) (posjet: 3. 1. 2024). [Tekst prvotno objavljen 2017. godine.]
- MT 16. 1. 2021. = Mihovil Topić. 2021. [16. 1.] [Najlakši posao u HNL-u](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 24. 4. 2021. = Mihovil Topić. 2021. [24. 4.] [Elastico, oružje majstora](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 14. 5. 2021. = Mihovil Topić. 2021. [14. 5.] [Nogomet: Bez pameti](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 11. 6. 2021. = Mihovil Topić. 2021. [11. 6.] [Mount: Novi Englez](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 21. 6. 2021. = Mihovil Topić. 2021. [21. 6.] [Petković mora igrati](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 10. 7. 2021. = Mihovil Topić. 2021. [10. 7.] [Čovjek oružje](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 1. 11. 2021. = Mihovil Topić. 2021. [1. 11.] [Xavi: Igrati dobro](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 24. 12. 2021. = Mihovil Topić. 2021. [24. 12.] [Za koga je nogomet?](#) (posjet: 3. 1. 2024). [Tekst prvotno objavljen 2016. godine.]
- MT 2. 4. 2022. = Mihovil Topić. 2022. [2. 4.] [Trebali popravljati nogomet?](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 23. 4. 2022. = Mihovil Topić. 2022. [23. 4.] [Što ne valja s Kopačkom?](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 9. 7. 2022. = Mihovil Topić. 2022. [9. 7.] [Povratnik](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 2. 9. 2022. = Mihovil Topić. 2022. [2. 9.] [Moramo pričati o depresiji](#) (posjet: 3. 1. 2024). [Tekst prvotno objavljen 2020. godine.]
- MT 25. 11. 2022. = Mihovil Topić. 2022. [25. 11.] [Neymar i Peléova stolica](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 13. 12. 2022. = Mihovil Topić. 2022. [13. 12.] [Ključni kotačić](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 24. 12. 2022. = Mihovil Topić. 2022. [24. 12.] [Pepova pila naopako](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 3. 3. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [3. 3.] [U nogometu ima točnih odgovora](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 27. 5. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [27. 5.] [Nije do para. Do njega je](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 8. 7. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [8. 7.] [Kako upropastiti nogomet](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 11. 8. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [11. 8.] [Hajduk odrasta](#) (posjet: 3. 1. 2024).

- MT 23. 8. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [23. 8.] [Prirodni nasljednik](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 27. 8. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [27. 8.] [City: Život bez De Bruynea](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 7. 9. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [7. 9.] [Bayernova šestica](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 11. 9. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [11. 9.] [Život poslije Modrića](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 22. 9. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [22. 9.] [Golman u veznom redu](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 7. 10. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [7. 10.] [Bruka](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 12. 10. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [12. 10.] [Rezultatom protiv talenta](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 21. 10. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [21. 10.] [Girona: Igrajte kao na ulici](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 2. 11. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [2. 11.] [Rodri je zaslužio Zlatnu loptu](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 18. 11. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [18. 11.] [Gvardiol nije bek](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 21. 11. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [21. 11.] [Pucač](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 26. 11. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [16. 11.] [Najbolja utakmica na svijetu](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 13. 12. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [13. 12.] [Kako je Hajduk zaigrao nogomet](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 18. 12. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [18. 12.] [Pravi derbi, što se kaže](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 23. 12. 2023. = Mihovil Topić. 2023. [23. 12.] [Osvaja li obrana titule?](#) (posjet: 3. 1. 2024).
- MT 23. 1. 2024. = Mihovil Topić. 2024. [23. 1.] [Perišić je ono što Hajduku treba](#) (posjet: 23. 1. 2024).
- MT 21. 3. 2024. = Mihovil Topić. 2024. [21. 3.] [Desetka starog kova](#) (posjet: 15. 4. 2024).
- MT 28. 3. 2024. = Mihovil Topić. 2024. [28. 3.] [Desetka koja čini razliku](#) (posjet: 15. 4. 2024).
- SM 25. 4. 2024. = Siniša Mareković. 2024. [25. 4.] [Pomozite, dobri ljudi](#) (posjet: 27. 4. 2024).
- ŠV 23. 3. 2024. = Šime Veršić. 2024. [23. 3.] [Hrvati, debela nacija](#) (posjet: 5. 5. 2024).
- ŠV 2. 5. 2024. = Šime Veršić. 2024. [2. 5.] [Ta tri strašna slova: ACL](#) (posjet: 5. 5. 2024).
- TB 18. 10. 2020. = Tomislav Butina. 2020. [18. 10.] [Naučio sam braniti tek nakon karijere](#). Razgovor s Ivanom Mlinarićem (pregled 5. 1. 2024).

- TŽ 6. 5. 2016. = Tomislav Židak. 2016. [6. 5.] [On je najozbiljnija prijetnja nogometnoj fantaziji: Da ovo vidi Johan Cruyff, još jednom bi umro!](#) (posjet: 28. 12. 2023).
- TŽ 19. 6. 2016. = Tomislav Židak. 2016. [19. 6.] [Šest grijeha Ante Čačića: Svi propusti našeg izbornika u posljednjih pola sata utakmice](#) (posjet: 28. 12. 2023).
- TŽ 28. 9. 2016. = Tomislav Židak. 2016. [28. 9.] [Ne znam smije li se ovo uopće nazvati utakmicom. Ivajlo Petev, neka ti je Bog na pomoći...](#) (posjet: 28. 12. 2023).
- TŽ 17. 1. 2017. = Tomislav Židak. 2017. [17. 1.] [Nađite samo još jednog koji bi donio ovakvu odluku: Darijo Srna je umjesto Lea Messija i Nou Campa izabrao – lojalnost!](#) (posjet: 28. 12. 2023).
- TŽ 1. 2. 2017. = Tomislav Židak. 2017. [1. 2.] [Volio sam Nikicu Jelavića!: Nije kliknuo s Hajdukom, nije s izbornikom Nikom Kovačem, Alex Ferguson ga i danas proklinje, ali...](#) (posjet: 28. 12. 2023).
- TŽ 22. 2. 2017. = Tomislav Židak. 2017. [22. 2.] [Ni slijepci ne griješe kao društvo na Maksimiru: Tko će postati idući „Kramarić i Andrijašević“ na kojem će Mišković zgrnuti milijune?](#) (posjet: 28. 12. 2023).
- TŽ4 16. 4. 1999–28. 8. 2004. = Tomislav Židak. 2004. *Iz maksimirske šume: Izabrane kolumne*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- TŽ11 7. 5. 2005–20. 8. 2011. = Tomislav Židak. 2011. *Proljeće u Europi*. Zagreb: EPH Media d.o.o.
- TŽ18 6. 6. 2009–4. 3. 2017. = Tomislav Židak. 2018. *Priče iz maksimirske šume 2*. Prir. Tomislav Juranović. Zagreb: Hanza Media d.o.o.
- VK 8. 3. 2024. = Vice Karin. 2024. [8. 3.] [Dinamo ima ono što nema skoro nijedan klub u Europi](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- VK 15. 3. 2024. = Vice Karin. 2024. [15. 3.] [Razlika između pobjede u Zagrebu i debakla u Solunu je u samo jednom detalju](#) (posjet: 15. 3. 2024).
- ZA 6. 11. 2006. = Zvonko Alač. 2006. [6. 11.] [Dinamo ponizio Kužea](#) (posjet: 1. 3. 2024).
- ZA 17. 6. 2013. = Zvonko Alač. 2006. [17. 6.] [Kockar, boem i lotalica nije bio „jedan od nas“, jer je uvijek sam sebe demistificirao](#) (posjet: 1. 3. 2024).
- ZM 5. 3. 1987. = Zvonimir Magdić. 1987. [5. 3.] Tko ste vi, señor Real? *Sprint*, Zagreb, god. XII, br. 109 (543) (5. 3. 1987), str. 6–7.
- ZM 20. 8. 1987. = Zvonimir Magdić. 1987. [20. 8.] Mlinkin valcer. *Sprint*, Zagreb, god. XII, br. 133 (567) (20. 8. 1987), str. 4–5.
- ZM 29. 10. 1987. = Zvonimir Magdić. 1987. [29. 10.] Mister centarfor – Vokri. *Sprint*, Zagreb, god. XIII, br. 143 (577) (29. 10. 1987), str. 8–9.
- ZM78 = Zvonimir Magdić. 1978. *11 veličanstvenih*. Zagreb: Centar za informacije i publicitet.
- ZM08 = Zvonimir Magdić. 2008. *Maradona: Mali zeleni*. Zagreb: Naklada Stih.

Kazalo imenâ

- Abramovič, Roman A. 25
 Ademi, Arijan 63, 67
 Advocaat, Dick 94
 Agić, Jasmin 20
 Ajax (klub) 26–29
 Alaba, David 53
 Alač, Zvonko 22, 98
 Alan Ford 70
 Alica (književni lik Lewisa Carrolla) 84
 Alves, Daniel (Dani) da Silva 40
 Alžir (reprezentacija) 41
 Aljo v. Vojnović, Aljoša
 Ancelotti, Carlo 52
 Andrijašević, Franko 19, 26, 61, 96
 Antolković, Milan 17
 Ardiles, Osvaldo 29
 Argentina (reprezentacija) 36, 53, 57, 76, 77, 93
 Arkan v. Ražnatović, Željko
 Arsenal (klub) 27, 73, 74, 76
 Assou-Ekotto, Benoît (BAE) 73–75
 Astana (klub) 65
 Atalanta (klub) 52
 Atlético (klub) 48
 AV v. Vojnović, Aljoša

 Babić, Stjepan 58
 Badelj, Milan 19, 29
 Badurina, Lada 10, 31
 BAE v. Assou-Ekotto, Benoît
 Baggio, Roberto 20, 24, 55
 Bagić, Krešimir 17, 22, 23, 36, 50
 Baja Plavi v. Živanić, Radomir
 Baka v. Slišković, Blaž
 Bakarić, Vladimir 25
 Balić, Ivano 24, 26
 Balić, Vladimir 81
 Baltazar 24

 Bambi 77
 Bangsbo, Jens 52
 Barcelona (klub) 25, 27
 Barić, Otto 24, 26
 Barišić, Mirko 23
 Bauer, Dean 40
 Bayern (klub) 50, 51, 53, 56, 81
 BD v. Dežulović, Boris
 Beckenbauer, Franz (Kaiser) 25, 40
 Beckett, Samuel (likovi Godot, Vladimir i Estragon) 24, 37, 50
 Beckham, David 25, 39
 Begić, Dino 98
 Bender, Ostap 24
 Benítez, Rafael (Rafa) 28
 Benjamin, Walter 76
 Beograd (klub) 42
 Beqiraj, Fatos 29
 Best, George 25
 Bilić, Slaven 19, 23, 37
 Bišćan, Igor 21, 68
 Biti, Ozren 10, 11
 Bjelica, Nenad 81, 85
 Blažević, Miroslav (Ćiro) 17, 23, 24, 26–29, 36, 40, 47, 91
 Bloch, Ernst 76
 Boban, Zvonimir 20, 25, 27, 30, 35, 36, 44, 54, 55
 Bobek, Stjepan (Štef) 21
 Boca Juniors (klub) 75
 Bosman, Jean-Marc 28
 Bosna i Hercegovina (reprezentacija) 42, 78
 Bozanić, Josip 76
 Brazil (reprezentacija) 27, 33, 39, 40, 61, 74
 Broz, Josip (Tito) 24, 25
 Brozović, Marcelo 29, 57, 66, 67

- Bulgakov, Mihail A. 35
Busquets, Sergio 48
Butina, Tomislav 30
Buvač, Aleks 98
Buvač, Andrej 98
- Caillois, Roger 9
Camus, Albert 50, 76
Cancelo, João 49
Cannavaro, Fabio 55
Canjuga, Zlatko 24, 47
Capello, Fabio 27
Castro, Fidel 76
Cezar 24
Chappas, Constantinos 51
Chávez, Hugo 76
Chelsea (klub) 61
Cibalia (klub) 82
Cico v. Kranjčar, Zlatko
City v. Manchester City
Clough, Brian 52, 60
Conte, Antonio 61
Cosmin v. Matei, Cosmin
Cramer, Dettmar 51
Croatia (klub) 37, 63
Cruyff (Crujiff), Johan 28, 79
Crvena zvezda (klub) 22, 35, 39
- Čačić, Ante 29, 63, 68
Čale, Hrvoje 28, 29
Červar, Lino 23
Češka (reprezentacija) 29
Čobanov, Saša 98
Čop, Duje 63
Čutura, Zoran 30
- Ćiro v. Blažević, Miroslav
Ćorluka, Vedran 29
- Da Silva, Eduardo 20, 25, 29
Da Vinci, Leonardo 48
Dalić, Zlatko 56, 65, 67, 68
Danska (reprezentacija) 52
DD v. Duda, Dean
De Bruyne, Kevin 49, 56, 62
- Del Bosque, Vincente 27
Delon, Alain 25
Deverić, Stjepan 19
Dežulović, Boris (BD) 9, 11, 21, 23, 26, 27, 33–46, 50, 54, 55, 59, 77, 90, 97
Di María, Ángel 36
Di Stéfano, Alfredo 14, 15
Dinamo (klub) 13–15, 18–23, 25, 26, 28, 29, 30, 34, 35, 37–39, 41, 43–45, 54, 55, 58, 63–68, 70, 81, 84, 93
Don Alfredo v. Di Stéfano, Alfredo
Don Kihot 24
Dorian Gray (književni lik) v. Wilde, Oscar
Dostojevski, Fjodor M. 50
Drmić, Josip 63, 64
DT v. Tironi, Darko
Duda, Dean (DD) 9, 11, 53, 59, 71, 73–79, 98
- Echigo, Sérgio 49, 50
Edo Maajka (Edin Osmić) 84
Eduardo v. Da Silva, Eduardo
Eintracht (klub) 34
Engleska (reprezentacija) 37, 40, 41, 53, 90, 92
Erlić, Martin 66
Estragon v. Beckett, Samuel
Etto, Oéilton Araújo dos Santos 28
Evra, Partice 78
Fàbregas, Francesc (Cesc) 54, 62
Fehmiu, Bekim 77
Felak, Nikola 24
Ferdinand III. 60
Fernandinho, Fernando Luiz Roza 48
Foden, Phil 56
Franko v. Andrijašević, Franko
Fuentes, Carlos 76
Fulir (gospon, lik iz filma *Tko pjeva, zlo ne misli*) 26
Galeano, Eduardo 114
Gascoigne, Paul 20
Gasperini, Gian Piero 52

- Gazda v. Mamić, Zdravko
Girona (klub) 54
Glaser, Franjo 17
Glava (nogometaš Osijeka) 94
Globan, Tomislav 47, 51
Gobac, Zoran 40
Gobert, Rudy 48
Godot v. Beckett, Samuel
Golik, Krešo 55
Gorica (klub) 67
Građanski (klub) 21
Gramsci, Antonio 76
Gretzky, Wayne 25
Grunf (lik iz stripa *Alan Ford*) 70
Guardiola, Josep (Pep) 26, 48, 49, 53, 61, 62
Gudžević, Sinan 98
Gundulić, Ivan 50

Haaland, Erling 49, 56
Hadžić, Ismet 22
Hajduk (klub) 11, 29, 33, 41, 44–46, 55, 63, 65, 69, 70, 75, 81, 93, 97
Halilhodžić, Vahid (Vaha) 25, 29
Halilović, Alen 19, 49, 54
Hamilton, Duncan 52
Hapoel (klub) 94
Hazard, Eden 49, 54
Hendrix, Jimi 20, 84
Hernández Creus, Xavier (Xavi) 25, 51, 53
Hiddink, Guus 26
Higgs, Peter 52
Hitrec, Ivan (Ico) 17
Holiga, Aleksandar 98
Holyfield, Evander 78
Horvat, Zlatko 23, 34
Hrvatska (reprezentacija) 13, 15, 29, 30, 34–41, 44, 52, 53, 56, 57, 63, 73–75, 79, 81, 92
Huizinga, Johan 9
Hulk, Givanildo Vieira de Sousa 40
Ibrahimović, Miralem 15
Ibrahimović, Zlatan 58
Ibrulj, Saša 98
IL v. Lončarević, Ilija
Iniesta, Andrés 25
Inker (klub) 63
Istra (klub) 93
Ivanišević, Goran 23
Ivanković, Branko 23, 28, 30
Ivanušec, Luka 65, 68
Ivić, Tomislav 19, 20, 23, 28, 29
Ivković, Ivan 98

Jackschath, Birgit 51
Jägers, Ed 51
Jakirović, Sergej 65, 67, 68
Jambreč (domobran, lik iz novele Miroslava Krležje) 26
Jameson, Jenna 84
Janica v. Kostelić, Janica
Jelavić, Nikica 20
Jergović, Miljenko 21, 22
Jerković, Dražan 55
Jertec, Dario 27
Johnson, Earvin (Magic) 24, 25
Jordet, Geir 51
Jozić, Mirko 24, 28
Juda 24
Jug Bogdan 39
Jugoslavija (reprezentacija) 15, 34, 41, 44
Jugovići (braća) 39, 41
Jurčević, Nikola 81
Jurčić, Krunoslav 23
Juričić, Antonio 98
Jurišić, Bernard 98
Jurišić, Predrag 63, 98
Juventus (klub) 52, 53

Kaiser v. Beckenbauer, Franz
Kamerun (reprezentacija) 39, 73, 74
Karin, Vice 64, 77, 98
Kasparov, Gari 29
Katnić-Bakaršić, Marina 35, 37, 50, 59
Katunar, Daniela 11

- Kek, Matjaž 61, 96
Kimmich, Joshua 53
Klopp, Jürgen 50, 52, 53, 55, 59, 61
Korda, Josip 98
Kostelić, Janica 23, 26
Kova v. Kovačić, Mateo
Kovačević, Marina 10, 31
Kovačić, Mateo (Kova, Mateo) 19, 29, 44, 56, 78
Kovačić, Stipo 19
Kramarić, Andrej 19, 26, 68
Kranjčar, Niko 18–20, 25, 29
Kranjčar, Zlatko (Cico) 18, 20, 21, 26, 55
Križanac, Ivica (Križ) 94
Krkač, Kristijan 11
Krlježa, Miroslav 50
Kroos, Toni 76
Krušelj, Dražen 98
Kuže, Josip 18, 22, 26, 30

Lahm, Philipp 81
Lalić, Dražen 11
Lamela, Erik, 76, 77
Lampard, Frank 51
Lamza, Stjepan (Štef) 18, 20–22, 25, 26, 34, 47, 54
Leandro, Damião da Silva dos Santos 40
Leko, Ivan 69
Lešnik, August 17
Libija (reprezentacija) 63
Lineker, Gary 24, 30, 41
Lipovac, Nikola 98
Lippi, Marcello 27
Litva (reprezentacija) 34
Livaja, Marko 70
Liverpool (klub) 40, 55, 74, 95
Lo Celso, Giovanni 61
Lončarević, Ilija (IL) 9–11, 63–79, 81, 96–98
Lovrek, Kruno 20
Lozo, Marko 81
Lucifer 24
Ludogorec (klub) 63

Luiz, David 92
Ljubičić, Marin 93
Ljubičić, Robert 67

Mac Allister, Alexis 61
Magdić, Zvonimir (ZM) 11, 13–15, 17, 24, 58, 76, 91
Magic v. Johnson, Earvin
Mamić, Zdravko (Gazda, Maminjo) 19, 23, 24, 25, 36, 38, 41, 44, 47, 78
Maminjo v. Mamić, Zdravko
Manchester City (klub) 48, 49
Manchester United (klub) 27
Mandžukić, Mario (Mandžo) 26, 28, 40, 53, 57
Maradona, Diego Armando 14, 27, 90
Marcelo, Vieira da Silva Júnior 40
Marciniak, Szymon 36
Mareković, Siniša 71
Marković, Ivan 24, 37
Marković, Vlatko 25
Márquez, Gabriel García 50
Marx, Karl 76
Matei, Cosmin 93
Mateo v. Kovačić, Mateo
Mati, Stjepan 98
Matičević, Niko 98
Matoš, Antun Gustav 14, 36
Matteoni, Robert 98
Mbappé, Kylian 36, 49
Medveščak (hokejski klub) 17
Meksiko (reprezentacija) 41, 74, 75
Mercury, Freddie 84
Merkel, Angela 76
Messi, Lionel 19, 20, 27, 36, 39, 49, 57, 93
Michels, Rinus 28
Mikšić, Boris 25
Milan (klub) 24, 52, 55
Milanović, Zoran 70
Mišić, Josip 67, 69
Mišković, Damir 19, 26
Mlinarić, Marko 26, 54

- Modrić, Luka 18, 19, 25, 27–29, 41, 44, 46, 51, 54–57, 68, 78, 85
- Morales, Pedro 19, 54
- Mount, Mason 56
- Mourinho, José 26, 36, 38, 40, 50, 53
- Mozart, Wolfgang Amadeus 24, 25
- Mrčela, Magdalena 98
- Mršić, Stanko 93
- MT v. Topić, Mihovil
- Mujčin, Edin 29
- Müller, Thomas 24, 26
- Neville, Gary 27, 28
- Neymar, da Silva Santos Júnior 40
- Nimzowitsch, Aaron 60
- Novosel, Mirko 24
- Njemačka (reprezentacija) 33, 34, 39–41, 76, 77
- Obama, Barack 76
- Olić, Ivica 23, 36, 53
- Olivari, Davorin 98
- Olmo, Dani 84
- Olympique (klub) 42
- Oršić, Mislav 67
- Orwell, George 50
- Osijek (klub) 81, 82
- Özil, Mesut 77
- Pacak, Tomislav 98
- Pamić, Igor 81
- Pančev, Darko 15, 91
- Panenka, Antonín 28
- PAOK (klub) 63
- Papac, Saša 40, 42
- Papadopoulos, Dimitrios 25, 26
- Partizan (klub) 14
- Pasolini, Pier Paolo 19
- Paulsen, Axel 28
- Pavelić, Ante 21
- Pearl Jam 84
- Peitersen, Birger 52
- Pelé, Edson Arantes do Nascimento 24, 25
- Pep v. Guardiola, Josep
- Pepeljuga (lik iz bajke) 58
- Perasović, Benjamin 11
- Perić, Dino 68
- Perišić, Ivan 27, 44, 69
- Perković, Marko (Thompson) 28, 43
- Perković, Mauro 67
- Perlić, Nikola 92
- Perušić, Željko 17
- Petar Pan 77
- Petković, Bruno 63, 64, 68
- Petrović, Aleksandar (redatelj) 77
- Petrović, Dražen 24, 25
- Piksi v. Stojković, Dragan
- Pippen, Scottie 48
- Pivk, Luka 98
- Pjaca, Marko 54
- Pogorelić, Ivo 20
- Pozo, Iker 63
- Pranjić, Danijel 78
- Prévert, Jacques 50
- Prosinečki, Robert (Robi, Žuti) 18–22, 24–26, 37, 47, 50, 53, 54, 81
- Proust, Marcel 84
- Pršo, Dado 44
- Queens Park Rangers (QPR) (klub) 74
- Raffaelli, Ida 11
- Rakitić, Ivan (Raketa) 29, 54, 78
- Ramsey, Alf 24
- Ražnatović, Željko (Arkan) 35
- Real (klub) 14, 15, 40, 56, 78
- Rebić, Ante 27, 93
- Redžić, Dea 98
- Renaud, Boris 17
- Rijeka (klub) 10, 13, 63, 93, 96
- Riquelme, Juan Román 54
- Rivellino, Roberto 50
- River Plate (klub) 75
- Rizvanbegović, Suad 24
- Robi v. Prosinečki, Robert
- Rodgers, Brendan 95

- Rodri, Rodrigo Hernández Cascante 48, 49
Rog, Marko 82, 83
Ronaldo, Ronaldo de Assis Moreira 40, 42, 50
Ronaldo, Cristiano 39
Ronaldo, Luís Nazário de Lima 24, 25, 50
Rooney, Wayne 25
Rosický, Tomáš 61
Ruch, Floyd 51
Rukavina, Ante 83, 92
Rummenigge, Karl-Heinz 50
Sacchi, Arrigo 24
Salah, Mohamed 52
Sammir, Jorge Cruz Campos 19, 25
Sartre, Jean-Paul 50
Scaloni, Lionel 61
Scholes, Paul 27, 28
Scoria, Elvis 78
Sever, Vito 24
Sharbini, Anas 19
Shilton, Peter 52
Shkupi (klub) 63
Silić, Josip 11
Silov, Marko 98
Silva, Bernardo 56
Sizif 76
Skoblar, Josip 21, 27, 42
Slaven (klub) 81, 94
Slišković, Blaž (Baka) 21
Snjeguljica (lik iz bajke) 84
Sócrates, Brasileiro Sampaio de Souza Vieira de Oliveira 74, 75
Soriano, Osvaldo 76
Sosa, Borna 39
Spahić, Emir (Spaho) 42
Spearman, William 52
Splicó (fizioterapeut) 86
Split (klub) 81, 82
Srbija (reprezentacija) 35, 39, 43, 52, 53
Srebrić, Zorislav 26
Srna, Darijo 20, 25
Stamać, Ante 9, 10
Starčević, Domagoj 98
Stojković, Dragan (Piksi) 39, 42
Stones, John 49
Suárez, Luis 28, 78
Sulejmani, Miralem 53
Susić, Žarko 36
Sušec, Božo 77
Sušec, Dubravko 98
Šafarić, Nikola 94
Šibenik (klub) 63
Šimunić, Josip 39, 52, 53
Škoro, Haris 13
Škotska (reprezentacija) 27
Šoškić, Milutin 15
Španjolska (reprezentacija) 15
Štimac, Igor 30, 78
Štrkalj, Marko 98
Štulić, Branimir 38
Šuker, Davor 18, 21
ŠV v. Veršić, Šime
Švicarska (reprezentacija) 39
Thompson v. Perković, Marko
Tironi, Darko 13, 24
Tito v. Broz, Josip
Tomas, Stjepan 29
Topić, Mihovil (MT) 9, 11, 23, 27, 30, 47–62, 64, 70, 76, 77, 97
Toplak, Samir 81
Tottenham (klub) 40, 73, 76, 77
Trainor, Colin 51
Tsukahara, Mitsuo 28
Tuchel, Thomas 56
Tuđman, Franjo (Vrhovnik) 37, 45
Tuđman, Stjepan 42
Tyson, Mike 78
TŽ v. Židak, Tomislav
Udier, Sanda Lucija 11
Vaha v. Halilhodžić, Vahid
Van Dijk, Virgil 55

- Van Gaal, Louis 27
Vardar (klub) 15
Vatreni v. Hrvatska
Vecer, Jan 51
Vejić, Hrvoje 81
Vela, Željko 91
Veršić, Šime 47
Vida, Domagoj 27
Vidal, Arturo 53
Videla, Jorge 76
Viduka, Tomislav 98
Vitruvije 48
Vladimir v. Beckett, Samuell
Vlado (oružar) 86
Vlak, Marijan 13
Vojnović, Aljoša (Aljo, AV) 9, 11, 23, 27, 37, 48, 54, 59, 71, 78, 79, 81–96, 98
Vokrri, Fadil 14, 24
Vrcan, Srđan 11
Vrdoljak, Juraj 19, 98
Vrhovnik v. Tuđman, Franjo
Vučević, Goran 23
Vujić, Luka 98
Vukas, Bernard 21

Walker, Kyle 55
Weah, George 55

Wenger, Arsène 27, 74, 76
Whitman, Walt 84
Wilander, Mats 30
Wilde, Oscar 50
Wilson, Jonathan 52

Xavi v. Hernández, Xavier

Zajec, Velimir 23, 25, 26, 30
Zambata, Slaven 27, 42
Zambeli, Ana 11, 23
Zebec, Branko 26
Zenit (klub) 94
Zidane, Zinedine 20, 24
Zimbardo, Philip 51
ZM v. Magđić, Zvonimir
Zrinski, Nikola Šubić 43

Žagmešter, Ana 11, 35
Židak, Mijo 22
Židak, Tomislav (TŽ) 9, 11, 15, 17–31, 33–39, 45, 47–50, 53–55, 58, 59, 62, 76, 84, 97
Živanić, Radomir (Baja Plavi) 43
Žuti v. Prosinečki, Robert

O piscu

Ivan Marković (Zagreb, 1974) redoviti je profesor na Katedri za hrvatski standardni jezik Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Napisao je *Hrvatski pravopis* (¹2007, ²2008, s L. Badurina i K. Mićanovićem), *Uvod u pridjev* (2010), *Uvod u jezičnu morfologiju* (¹2012, ²2013, ³2018), *Hrvatsku morfonologiju* (¹2013, ²2018), *Hrvatski rječnik stopljenica* (2016, s I. Klindić i I. Borković), *O britkosti. Filološko paljetkovanje po 2017.* (2018), *Uvod u verbalni humor* (2019), *Bu kaj? Paljetkovanje po privatnim jezicima Vatroslava Jagića, Augusta Šenoae i Antuna Gustava Matoša* (2023) te četrdesetak znanstvenih radova u časopisima, zbornicima i knjigama.

Sabrao je i priredio knjige Lj. Jonkea *O hrvatskome jeziku* (2005), V. Anića *Naličje kalupa* (2009), J. Silića *Dihotomije* (2019), M. Samardžije *Jezik i stil pripovjedne proze Ive Kozarčanina* (2020), E. Hercigonja-Mikšik *Ogledi o jeziku ljudskome i protuljudskome* (2021), Lj. Jonkea *Suvremeni naš književni jezik* (2023), V. Kalenića *Jezik i umjetnički izraz Augusta Šenoae* (2023) te uredio zbornike *Hrvatski jezik 1950-ih* (2021) i *Riječi o riječi i Riječi* (2022, s I. Nazalević Čučević i I. M. Gligorićem). Od 2013. do 2023. uređivao je jezikoslovnu biblioteku *Thesaurus* nakladničke kuće Disput iz Zagreba, u kojoj je uredio devet knjiga.

STILISTIKA

www.stilistika.org